

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА
з курсу «Історія світової культури»
для студентів філософського факультету
(спеціальність «Культурологія»)

Уклала Ліщинська-Милян Ольга Ігорівна

Рекомендовано до друку
Вченою радою філософського
факультету
Протокол № 76/6 від 21.12.2005 р.

Структура курсу

Лекції

Тема 1. Предмет та завдання курсу «Історія світової культури».	2 год.
Тема 2. Первісна культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 3. Стародавній Схід як культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 4. Історія культури Стародавнього Єгипту.	2 год.
Тема 5. Розвиток культури Месопотамії.	2 год.
Тема 6. Особливості культури Східного Середземномор'я.	2 год.
Тема 7. Етапи становлення та розвитку культури Стародавнього Ірану.	2 год.
Тема 8. Типові риси історії культури Стародавньої Індії.	2 год.
Тема 9. Історична своєрідність культури Стародавнього Китаю.	2 год.
Тема 10. Формування та особливості культурного розвитку Давньої Америки.	2 год.
Тема 11. Античність як культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 12. Історія культури Стародавньої Греції.	4 год.
Тема 13. Розвиток культури Стародавнього Риму.	2 год.
Тема 14. Середньовіччя як культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 15. Історія культури західноєвропейського Середньовіччя.	4 год.
Тема 16. Особливості історії культури Візантії.	2 год.
Тема 17. Історія середньовічної культури арабського Сходу.	2 год.
Тема 18. Розвиток середньовічної культури Індії та Далекого Сходу.	2 год.
Тема 19. Ренесанс як культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 20. Історія культури італійського Ренесансу.	4 год.
Тема 21. Основні тенденції історії культури Північного Відродження.	2 год.
Тема 22. Реформація в культурі Європи.	2 год.
Тема 23. Новий час як культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 24. Художні напрями XVII століття.	2 год.
Тема 25. Особливості розвитку культури доби Просвітництва.	2 год.
Тема 26. Історія культури XIX століття.	2 год.
Тема 27. Мистецькі напрями XIX століття.	4 год.
Тема 28. Новітня культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 29. Модернізм як культурний феномен.	2 год.
Тема 30. Історія культури доби постмодернізму.	2 год.
Тема 31. Основні тенденції сучасної культури народів світу.	2 год.
Разом:	70 год.

Семінарські заняття

Тема 1. Поняття та історична типологія культури.	2 год.
Тема 2. Первісна культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 3. Старосхідна культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 4. Стародавній Єгипет як культурно-історичний феномен.	2 год.
Тема 5. Історична своєрідність культури Месопотамії.	2 год.

Тема 6. Історія культури Східного Середземномор'я.	2 год.
Тема 7. Головні етапи розвитку давньоіранської культури.	2 год.
Тема 8. Основні віхи розвитку культури Стародавньої Індії.	2 год.
Тема 9. Культурно-історичний феномен Стародавнього Китаю.	2 год.
Тема 10. Історія культури доколумбової Америки.	2 год.
Тема 11. Античність як культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 12. Культура Стародавньої Греції: основні періоди та здобутки.	4 год.
Тема 13. Історія культури Стародавнього Риму.	2 год.
Тема 14. Середньовіччя як культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 15. Історична своєрідність культури західноєвропейського Середньовіччя.	4 год.
Тема 16. Культура Візантії: особливості розвитку та історичне значення.	2 год.
Тема 17. Арабо-мусульманська культура середньовічного періоду.	2 год.
Тема 18. Історія середньовічної культури народів Азії та Африки.	2 год.
Тема 19. Культурно-історична епоха Ренесансу.	2 год.
Тема 20. Основні періоди та досягнення культури італійського Ренесансу.	4 год.
Тема 21. Особливості історії культури Північного Ренесансу.	2 год.
Тема 22. Реформація: ідейні витоки, представники, культурно-історичне значення.	2 год.
Тема 23. Новочасна культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 24. Доба бароко та класицизму.	2 год.
Тема 25. Історія культури доби Просвітництва.	2 год.
Тема 26. Особливості культурного життя у ХІХ столітті.	2 год.
Тема 27. Розвиток художньої культури ХІХ століття.	4 год.
Тема 28. Новітній час як культурно-історична епоха.	2 год.
Тема 29. Модернізм в історії світової культури.	2 год.
Тема 30. Постмодернізм в історії світової культури.	2 год.
Тема 31. Особливості сучасної культури народів світу.	2 год.
Разом:	70 год.
Усього:	140 год.

ЛЕКЦІЙНИЙ КУРС

ТЕМА 1. ПРЕДМЕТ ТА ЗАВДАННЯ КУРСУ «ІСТОРІЯ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ»

Актуальність культурологічного знання в умовах сучасної техногенної цивілізації. Пошук нових парадигмальних основ. Ідея діалогу, спілкування зі світовими культурними феноменами в просторі і часі.

Поняття культури та її структура. Культура як аксіологічний феномен. Поняття світової культури. Концептуальні підходи до феномену світової культури. Світова культура як множинність і єдність. Культурна багатоманітність людства і спільне гуманістичне, ціннісне ядро світової культури.

Проблема динаміки культури: культурогенез, культурна самотність, цілісність культури, криза культури. Культурна взаємодія: комунікація, зближення, синтез, симбіоз, асиміляція.

Типологія культури в часі (діахронний, історичний підхід). Проблема періодизації культури: лінійний і нелінійний підходи (еволюціоністська, циклічна, хвилеподібна та інші концепції історії культури). Критерії історичної типології: «міфологічний», археологічний, формаційний, цивілізаційний, технологічний, есхатологічний, пасіонарний, мистецький. Актуальність виділення культурно-історичних епох як критерію історичної типології культури. Культурно-історична епоха як період, об'єднаний духовно-ціннісним змістом, локалізований у просторі і часі. Предмет курсу «Історія світової культури» – культурно-історичні епохи: Первісна, Стародавній Схід, Антична, Середньовіччя, Ренесанс, Новий час, Новітній час.

Завдання історії світової культури: описати культурно-історичні епохи; пояснити культурний процес; з'ясувати сутність кожної епохи, її особливості та самотній характер; проаналізувати загальні закономірності та спільні риси розвитку світової культури; прогнозувати тенденції подальшого розвитку. Глобальне завдання – окреслити духовну цілісність і єдність сучасного світу на основі загальнолюдських цінностей. Історія культури як духовно-ціннісний образ єдиного людства.

ТЕМА 2. ПЕРВІСНА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА

Первісна культура як культурологічне поняття. Сучасні первісні культури як локальні, такі, що втратили всесвітньо-історичне значення. Історично-археологічна періодизація первісної культури: палеоліт (нижній, середній, верхній), мезоліт, неоліт. Поняття «археологічної культури».

Особливості первісної культурно-історичної епохи: синкретизм, однорідність, «сапієнтність». Просте аграрне господарство, додержавний устрій, відсутність міст, писемності як характерні риси первісної культури. Натуралізм, символізм та умовність первісного мистецтва.

Антропосоціокультурогенез як культурна домінанта епохи. Концепції походження людини: еволюційна, космологічна, теологічна. Ч. Дарвін, Ф. Енгельс, Л. Мамфорд про причини появи виду *Homo Sapiens*. Проблема критеріїв людини. Еволюційні шаблони антропогенезу: австралопітек, *Homo habilis*, *Homo erectus*, неандерталець, *Homo sapiens*. Проблема расогенезу. Соціогенез: від людського стада, праобщини до родової общини, плем'я. Екзогамія як головна соціальна інновація. Суспільна регуляція шлюбу, поява роду і сім'ї.

Верхній палеоліт: виникнення мови. Теорії глотогенезу: трудова, комунікативна, екологічна. Формування мовних сімей. Поява феноменів духовної культури. Первісні вірування (магія, тотемізм, фетишизм, анімізм, землеробські культури). Концепції Е. Тайлора, Д. Фрезера про первісні релігії. Первісні обряди та ритуали. Міфологія як синтез мистецтва і науки. Генезис мистецтва: концепція «художнього льодовикового дива». Брейль про три стадії початкової образотворчої діяльності: натуральна творчість, натуральний макет,

глиняний період. Археологічні культури Оріньяк, Солютре, Мадлен. Оріньяк: Венери палеоліту. «Мадленський апогей»: Альтаміра, Ляско.

Мезоліт: винайдення лука і стріли; domestикація тварин як основа для матеріальної культури нового типу. Умовність, деталізація, схематизм як особливості образотворчого мистецтва. Виникнення музики.

«Неолітична революція»: привласнювальний і відтворюючий тип господарства. Виникнення ремесел (ткацтво і кераміка). Сюжетність і символічна орнаментация в образотворчому мистецтві. Процес утилітаризації мистецтва. Архітектурний феномен мегалітів: менгіри, дольмени, кромлехи. Стоунхендж як найзначніший мегаліт.

Первісна епоха як основа культури людства.

ТЕМА 3. СТАРОДАВНІЙ СХІД ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА

«Стародавній Схід» як культурологічне поняття. Античні автори про Стародавній Схід. Схід як географічна і історично-культурологічна цілісність.

Здобутки сучасної орієнтології. Проблема методологічних засад вивчення історії культури Стародавнього Сходу: концепція історичного розходження шляхів розвитку Сходу і Заходу; формаційна концепція єдності світового історичного процесу і цивілізаційний (культурологічний) підхід. Протиставлення «Схід–Захід» як історично-культурологічна проблема. Відмінності історії культури Сходу і Заходу: світоглядні, екологічні, морально-етичні, політичні, ідеологічні. Формаційна концепція: економіка як рушій історії і культури.

Актуальність цивілізаційного підходу: Стародавній Схід як велика соціокультурна спільнота, об'єднана певними духовними елементами. Поняття «старосхідної цивілізації». Культури Стародавнього Сходу: Стародавній Єгипет, Месопотамія, держави Східного Середземномор'я, Стародавній Іран, Давня Індія, Стародавній Китай, Давня Америка. Проблема періодизації культур Стародавнього Сходу та її критерії.

Особливості культурно-історичної епохи Стародавнього Сходу: традиційність, консерватизм, життєздатність, синкретизм. Релігійна та екологічна свідомість як культурні доміанти епохи. Поняття «річкові цивілізації» і вплив географічного чинника на самобутність старосхідної культури. Азіатська деспотія як особлива форма державного правління і її вплив на розвиток культури. Ментальні особливості культури Стародавнього Сходу.

Стародавній Схід як невід'ємна ланка в ланцюгу світової історії. Старосхідні цивілізації як частина сучасної культури.

ТЕМА 4. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ СТАРОДАВНЬОГО ЄГИПТУ

Джерела з історії культури Стародавнього Єгипту: староегипетські писемні пам'ятки, античні автори, Біблія, пам'ятки матеріальної культури. Розеттський камінь і внесок Ж. Ф. Шампольона у вивчення староегипетської культури. О. Марієт і Єгиптологічний музей в Каїрі. Г. Картер і відкриття гробниці Тутанхамона.

Династичний критерій періодизації історії культури Стародавнього Єгипту: Додинастичний період, Раннє Царство, Стародавнє Царство, I Перехідний період, Середнє Царство, II Перехідний період, Нове Царство, Пізнє Царство. Географічні детермінанти річкової цивілізації Стародавнього Єгипту. Особливості економічного життя: роль іригаційного землеробства в розвитку культури. Політичні, ідеологічні та ментальні чинники культури. Типові риси старосхідної культури і давньоєгипетська культурна самобутність.

Виникнення єдиної держави: фортеця Хет-ка-Пта і правитель Менес. Політична централізація в епоху Царства Будівників пірамід. Посилення ролі фараона в час правління Джосера, Хеопса, Хефрена, Мікерина. Історія Єгипту Нового Царства: Тутмос II, Хатшепсут, Тутмос III. Релігійна політика Аменхотепа IV. Правління Тутанхамона. Завойовницька політика Рамзеса II. Занепад Єгипту за правління Рамесидів.

Особливості матеріальної культури: житла, одяг. Самобутність староегипетського соціального життя, місце жінки в суспільстві. Релігійно-міфологічні уявлення: зооморфні та

астральні культури. Священні тварини та їх некрополі. Давньоєгипетський пантеон. Цикл міфів про Осіріса (політична, землеробська та есхатологічна теми). Заупокійний культ: віра в посмертне існування. Феномен бальзамування, муміфікації та спорудження гробниці як елементи заупокійного культу. Ідея про відплату по ділах людини та її історичне значення. Перша спроба впровадження монотеїзму – реформа Аменхотепа IV (Ехнатона) і утвердження культу бога Атона.

Ієрогліфічна писемність та освіта в Стародавньому Єгипті. Розвиток наукових знань. Здобутки математики та медицини. Досягнення астрономії: карта зоряного неба, фіксація місячних і сонячних затемнень, сонячний календар. Літературні пам'ятки: «Тексти пірамід», «Книга мертвих», «Бесіда розчарованого зі своєю душею», «Гімн богу Атону». Традиційний староегипетський художній канон. Монументальне будівництво: піраміди (Гізіський комплекс), сфінкси, храми (храм цариці Хатшепсут, храм Аменхотепа III Мемноній). Новації амарнської мистецької доби (портрети Ехнатона, Нефертіті). Фаюмський портрет як синтез єгипетсько-греко-римського мистецтва. Театральне мистецтво та музика.

Всесвітньо-історичне значення культури Стародавнього Єгипту.

ТЕМА 5. РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ МЕСОПОТАМІЇ

Месопотамія як культурологічне поняття. Етнічна неоднорідність Межиріччя і її вплив на культуру. Джерела з історії культури Месопотамії: старомесопотамські письмові пам'ятки, повідомлення античних авторів, Біблія, пам'ятки матеріальної культури. Вивчення історії культури Межиріччя: дешифрування клинопису (Гротефенд, Роулінсон, комісія лондонської Академії наук); археологічні відкриття Ботта, Рассама, Сміта, Кольдевея.

Періодизація історії культури Месопотамії та її критерії: епоха архаїки, ранньодинастична епоха, Аккадське, Шумеро-Аккадське, Старовавилонське, Середньовавилонське, Нововавилонське царства; Староассирійське, Середньоассирійське, Новоассирійське царства. Географічні детермінанти річкової цивілізації Межиріччя. Особливості економічного життя: роль іригаційного землеробства в розвитку культури. Ментальні риси шумерів, аккадців, ассирійців. Типові риси старосхідної культури і месопотамська культурна самобутність.

Короткі відомості з історії Межиріччя. Найдавніші міста-держави (Ур, Урук, Кіш, Лагаш, Аккад, Вавилон). Аккадський цар Саргон Великий і перша велика держава. Політична та соціальна діяльність вавилонського царя Хаммурапі. Шамші-Адад і формування Ассирійського царства. Тіглатпаласар III – творець Ассирійської імперії. Культурницька політика ассирійського царя Ашшурбанапала. Навуходоносор II – засновник нововавилонського царства і його внесок у розвиток культури. Правління Бел-шар-уцура (біблійний Валтасар) і падіння Вавилонії.

Особливості матеріальної культури Месопотамії: планування міст, житла, побут. Релігійно-міфологічні уявлення: астральні культури, культ води. Шумеро-аккадський та вавилонський пантеон. Уявлення про потойбічне життя у «країні без вороття» як специфічна риса месопотамської культури.

Клинописна писемність і її вплив на культуру Близького Сходу. Розвиток освіти (світські шумерські школи Е-дуба, «наукові академії» в Урі, Ніппурі, Вавилоні). Зародження бібліотечної справи (перші в світі бібліотеки в Ашшурі Тіглатпаласара I та в Ніневії Ашшурбанапала). Перші архіви в Лагаші та Ніппурі. Здобутки науково-практичних знань в галузі медицини, астрономії (карта зоряного неба зі всіма планетами, дванадцятьма сузір'ями; місячний календар). Симбіоз астрономії з астрологією як особливість месопотамської культури. Значний розвиток математики.

«Епос про Гільгамеша» як літературний шедевр Месопотамії (старовавилонська, периферійна та ніневійська версії). Легенда про всесвітній потоп як один із найдосконаліших сюжетів епосу. Релігійно-філософський твір «Діалог пана і раба про сенс життя», збірка афоризмів «Повчання Ахікара». Зіккурат як оригінальний стиль сакральної архітектури. Урський зіккурат та вавилонський храм бога Мардука – Етеменанкі. «Висячі сади Семіраміди». Скульптурні твори: «Дама з Урука», портрети правителя Гудеа. Традиційний

художній канон. Музичне мистецтво: винайдення флейти та арфи. Месопотамські «будинки музики».

Внесок Межиріччя у розвиток світової культури.

ТЕМА 6. ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРИ СХІДНОГО СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я

Джерела вивчення історії культури давніх народів Східного Середземномор'я: писемні пам'ятки фінікійців та давніх євреїв; повідомлення античних авторів; Біблія; пам'ятки матеріальної культури. Археологічні дослідження Ренана, Шеффера, Макалістера. «Біблійна археологія». Кумранські рукописи як одна з найдавніших редакцій Біблії. Бібліологія.

Хронологічні рамки та періодизація історії культури Фінікії та Іудеї. Географічні та політичні детермінанти культури. Ментальні риси народів Східного Середземномор'я. Еклектичність як особливість культури Східного Середземномор'я. Типові риси старосхідної культури і культурна самобутність фінікійців та давніх євреїв.

Міські центри Фінікії: Бібл, Тір, Сідон. Висока культура фінікійських ремесел: ткацтво, виготовлення пурпурної фарби, ювелірна справа, виготовлення скла, суднобудівництво, обробка дерева, виготовлення лікарських препаратів. Фінікійське мистецтво торгівлі, торгові колонії (Карфаген, Утіка, Гадес). Прокладення морських торгових шляхів. Жорстокі релігійні ритуали: людські жертвоприношення новонароджених первістків. Найбільше досягнення фінікійської культури – винайдення алфавітного письма.

Біблія як джерело історії культури давньоєврейського народу. Палестина – осередок заселення «богообраного» народу. Єгипетський полон ізраїльтян. Об'єднана боротьба дванадцяти колін Ізраїлю проти філістимлян. Правління царів єдиного Ізраїлю Саула, Давида, Соломона. Розпад на царства Іудею та Ізраїль. Розгром Ізраїльського царства асирійцями. Захоплення Навуходоносором II столиці Іудеї Єрусалима і «вавилонський полон» іудеїв. Рух «пророків». Боротьба єврейського народу з греками та римлянами. Перша та Друга іудейські війни. Розсіювання євреїв по світу (діаспора).

Монотеїстична релігія іудаїзму. Старий Завіт – священна книга іудеїв та християн, яскрава пам'ятка літератури («Книга Рути», «Книга Естер», «Книга приповісток», «Пісня над піснями»). Єрусалим – світова культурна скарбниця, центр іудаїзму, християнства, ісламу.

Історичне значення культури давніх народів Східного Середземномор'я.

ТЕМА 7. ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ СТАРОДАВНЬОГО ІРАНУ

Джерела історії культури Стародавнього Ірану: писемні пам'ятки, археологічні джерела, Біблія, «Авеста». Археологічне дослідження Ірану: внесок подружжя Д'йолоафуа, розкопки священного міста еламців Дур-Унташа, мідійського царського некрополя Марлик, ахеменідських столиць Персеполя та Пасаргад.

Періодизація історії культури Стародавнього Ірану та її критерії: Еламська доба, Мідійська доба, Ахеменідський період. Географічні та політичні детермінанти культури. Етнічна неоднорідність населення і її вплив на ментальність і культуру (замкнутість еламців; відкритість персів, готовність до зближення і культурних запозичень). Характерні риси старосхідної культури і самобутність культури Стародавнього Ірану.

Історія Еламу – військово-політичне протиборство з Месопотамією. Остаточне завоювання Еламу і включення до складу Перської імперії Ахеменідів. Унікальна форма державного правління – влада трьох. Високе суспільне становище жінки в Еламі. Протоеламська писемність. Релігія еламців (культ гадюки, богині-матері, астральні культи). Досконала еламська гліптика. Луристанські бронзи, храм-зіккурат богу Хумпану – «володарю неба».

Правління Кіаксара і створення могутнього Мідійського царства. Мідійська культура як основа культурного розвитку персів. Царювання Кіра II і посилення перської держави

Ахеменідів. Реформаторська діяльність Дарія I. Правління Дарія III і завоювання Персії Александром Македонським.

Культура періоду Ахеменідів як синтез мідійської, еламської, месопотамської. Матеріальна культура давніх іранців. Давньоперське письмо. Внесок персів у розвиток правничих знань. Релігія зороастризму як новаторське віровчення. «Авеста» як священна зороастрійська книга та пам'ятка літератури. Яскраво виражений дуалізм зороастризму як унікальне самобутнє явище. Ідея про кінець світу та страшний суд уперше сформульована в зороастризмі.

Синкретичний характер давньоіранського мистецтва. Місцевий художній стиль мідійської доби – зображення монстрів, демонів. Торевтика (рельєфна обробка металевих виробів) як основний жанр мистецтва. «Імперський ахеменідський стиль» як канон архітектури та його уніфікованість. Палацовий комплекс у Пасаргадах, гробниця Кіра II, персепольський палацовий ансамбль. Давньоіранська музика і танці.

Вплив Стародавнього Ірану на світову культуру.

ТЕМА 8. ТИПОВІ РИСИ ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ

Джерела історії культури Стародавньої Індії: староіндійські писемні джерела, повідомлення іноземців про Індію, пам'ятки матеріальної культури. Веди, «Закони Ману», Махабхарата та Рамаїя як джерела історії культури Індії. Археологічні розкопки Мохенджо-Даро, Хараппи, Чанху-Даро, Калібангани. Внесок Маршалла, Сахні, Банерджі у дослідження індійських старожитностей.

Релігійний критерій періодизації історії культури Стародавньої Індії: Доведійський, Ведійський, Буддійський, Класичний періоди. Поліетнічність населення Індії та ментальні характеристики. Етнокультурне розмаїття і цілісний духовний феномен давньоіндійської культури. Роль географічного чинника в культурі Індії як річкової цивілізації. Типові риси старосхідної культури і оригінальність культури Індії.

Протоіндійська цивілізація в долині Інду: високий рівень розвитку матеріальної культури. Міграція індоарійців і виникнення держави в долині Гангу. Історичне значення походу Александра Македонського в Індію. Правління династії Маур'їв. Зовнішня та внутрішня політика Ашоки. Розквіт імперії Гуптів за правління Чандрагупти II. IV-V ст. – «Золотий вік Гуптів».

Соціальний устрій індійського населення: система варн (брахмани, кшатрії, вайш'ї, шудри). Поділ на касты. «Недоторкувані» як суспільні ізгої. Патріархальна індійська сім'я і традиція саті.

Ведизм як релігійно-міфологічна система: Рігведа, Самаведа, Яджурведа, Атхарваведа. Коментарі до Вед: Брахмани, Араньяки, Упанішади. Релігія брахманізму. Поняття сансари та карми. Релігія індуїзму. Індуїстський пантеон – «тримурті» (Брахма, Вішну, Шива). Культ тварин та ритуали індуїзму. Релігія джайнізму. Ідея ахімси (ненашкодження живим істотам). Строгий аскетизм. Релігія буддизму. Сідхартха Гаутама та його вчення. Чотири благородні істини, «восьмеричний» шлях, поняття нірвани.

Санскрит як інтегруючий фактор культурного розвитку. Три різновиди санскриту: ведійський, епічний, класичний. Освіта: школи, буддійські університети. Наукові знання: математика, астрономія. Значний розвиток медицини. Махабхарата та Рамаїя як пам'ятки літератури і справжні енциклопедії давньоіндійських традицій, звичаїв. Поет і драматург Калідаса. Образотворче мистецтво як синтез архітектури, скульптури, живопису. Меморіальна колона стамбха. Ступа як тип буддійської споруди. Чайт'я – буддійський печерний храм. Канонічна іконографія Будди. Самобутня індійська музика. Танцювальна драма сангіт як синтез поезії, музики, хореографії.

Всесвітньо-історичне значення давньоіндійської культури.

ТЕМА 9. ІСТОРИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ КУЛЬТУРИ СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ

Джерела історії культури стародавнього Китаю: писемні пам'ятки, матеріали археологічних досліджень, пам'ятки матеріальної культури. «Весна і осінь», «Книга історії», «Історичні записки» Сима Цяня, «Історія Ранньої Хань», «Історія Пізньої Хань». Археологічні дослідження Ю. Андерсона, П. Веньчжуна; знахідки гробниці імператора Цінь Шіхуанді, могили імператора Цзіна.

Династичний критерій періодизації історії культури Стародавнього Китаю: період Трьох династій (Ся, Шан-Інь, Чжоу), імперія Цінь, імперія Хань (Західна Хань, Східна Хань). Етноментальні характеристики китайців; походження назв «Китай» і «Тянься». Роль географічного чинника в культурі Китаю як річкової цивілізації. Типові риси старосхідної культури і самотність культури Китаю.

Держава Шан-Інь і створення союзу китайських племен. Чжоуська держава. Соціальна нерівність у чжоуському Китаї: система спадкових рангів. Етнічна консолідація китайського народу в епоху Східного Чжоу. Реформи Шан Яна. Деспотичне правління першого імператора Цінь Шіхуанді: мілітаристська зовнішня політика, реформи, будівництво Великої Китайської стіни. У Ді як творець могутньої держави періоду Західної Хань: прокладення важливої торговельної артерії – Великого Шовкового шляху. Період Східної Хань: повстання Жовтих пов'язок та поступова загибель імперії.

Самотній характер китайської матеріальної культури. Шовківництво як новація китайського ремесла. Суспільно-політичні та релігійні вчення Стародавнього Китаю. Конфуцій – «батько китайських церемоній». Морально-етичні та соціальні ідеї конфуціанства. Соціальне вчення моїзму. Легістська модель деспотичної держави, проголошення примату закону над морально-етичними нормами. Основні ідеї даосизму: ідеал простоти, природності людини, принцип «увей» (бездіяльності), відкидання технічної цивілізації. Традиційні релігійно-міфологічні уявлення давніх китайців: астральні культи, культ неба, культ предків, полярні космічні сили інь і ян. Релігійний симбіоз конфуціанства, даосизму, буддизму.

Ієрогліфічна писемність: синтез каліграфії і живопису. Внесок Цан Се у винайдення писемності. Винайдення паперу Цай Лунем. Школи в Стародавньому Китаї. Розвиток природничонаукових знань: математики, астрономії. Китайські винаходи. Значний розвиток народної медицини, відкриття лікувальних властивостей трав. Досягнення китайської історичної науки: Сим Цянь, Бань Гу, Фань Є.

Старокитайська література: конфуціанські канони «Книга перемін», «Книга історії», «Книга пісень», «Весна і осінь», «Бесіди і судження». Два жанри китайської поезії: пісні-геші та поеми-фу (Цюй Юань, Сун Юй). Глиняні та бронзові фігури могильного комплексу імператора Цінь Шіхуанді. Пагода як китайський буддійський храм. Ієрогліфічний краснопис Ван Січжі. Давньокитайська музика.

Всесвітньо-історичне значення давньої китайської культури.

ТЕМА 10. ФОРМУВАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ ДАВНЬОЇ АМЕРИКИ

Джерела історії культури Давньої Америки. Основні культурні осередки: Мезоамерика та Андська область. Періодизація історії культури Давньої Америки: палеоіндіанський, архаїчний, протокласичний, класичний, післякласичний періоди. Роль географічного, політичного, ментального чинників в культурі Давньої Америки. Типові риси старосхідної культури і самотній характер культури доколумбової Америки.

Культура ольмеків (Центральна Америка) як одна з найдавніших і високорозвинених цивілізацій Нового Світу. Ольмекан – країна міст. Ла-Венте як найбільший ритуальний центр ольмеків. Релігійно-міфологічні уявлення: культ божества «богині з косами», культ бога-ягуара і близнюків напівягуарів, напівлюдей. Роль бога Кетцалькоатля (божества «пернатого змія») в релігійних уявленнях народів Америки. Гігантські кам'яні голови як найвідоміший атрибут ольмекської цивілізації. Тлачтлі – ритуальна гра в м'яч. Сонячний календар. Культура ольмеків як основа для культури майя.

Культура Теотіуакана як давня цивілізація Центральної Мексики: забудова міста, культові споруди, палаци, житлові квартали. Піраміди Сонця і Місяця. Храм Кетцалькоатля. Палац Кецаальпапалотля (божества «пернатого равлика»).

Держава тольтеків (центральна Мексика) – культура великих міст. Толлан як центр культури. Розвиток ремесел. Військовий і економічний контроль тольтеків у X-XI ст. над усією Мезоамерикою. Культ божества Кетцалькоатля. Культура тольтеків як проміжна ланка між Теотіуаканом і ацтеками.

Ацтекська цивілізація як кульмінація культурного розвитку Мезоамерики. Теночтитлан – центр держави і великий культурний осередок. Соціальне життя, правові та моральні норми ацтеків. Діяльність імператора Монтесуми. Релігійно-міфологічні уявлення (культи Кетцалькоатля, Тецкатліпока, Уїтцилопочті). Жорстокий характер жертвоприношень. Високий рівень математичних та астрономічних знань. Сонячний календар. Піктографічне письмо. Два типи шкіл. Пам'ятки архітектури «Священного кварталу» Теночтитлану: Великий храм (піраміда Теокаллі) з двома храмами-близнюками на вершині богу війни Уїтцилопочті і богу дощу Тлалоку; круглий храм Кетцалькоатля; імператорський палац. Система «плавучих садів».

Культура майя (південно-західна частина Центральної Америки). Соціальна структура населення, правова система. Релігійні вірування: боги Ітцамна, Кукулкан, Хуракана; чаки. Розвиток наукових знань: математики, астрономії, медицини, історії, мінералогії. Календарі майя. Досконала система літочислення. Найдовершеніша система писемності в давній Америці. Літературні пам'ятки «Чілам-Балам», «Пополь-Вух». Театральне мистецтво. Пірамідальна забудова храмів і палаців. Палац тисячі масок (Коц Пооп). Кам'яні зооморфи майя.

Давні цивілізації в Андській області: Чавін-де-Уантар, Тіауанако, Наска. Священне місто Тіауанако: храм Сонця, Ворота Сонця, Палац Саркофагів, піраміда Акопана. Загадкові гігантські малюнки цивілізації Наска: біоморфи, геогліфи.

Високорозвинена цивілізація інків (Андська область). Куско – столиця і центр культури інків. Завойовницькі походи Тупака Юпанки. Соціальна структура населення, правова система. Етнічна строкатість імперії і політика асиміляції. Геліоцентрична релігія (культ бога Інті). Культ богів води і землі Пачакамака і Пачамама. Розвиток наукових знань: математики, астрономії, медицини, ботаніки. Календар інків. Ієрогліфічне письмо і система лічби (кіпу). Святилище Кориканча і золотий сад. Високогірна фортеця Мачу-Пікчу як шедевр будівельного мистецтва інків. Унікальні дороги інків.

Історичне значення культури давньої Америки.

ТЕМА 11. АНТИЧНІСТЬ ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА

«Античність» як культурологічне поняття. Італійські гуманісти про «античність». Культура Стародавньої Греції і Риму як історично-культурологічна цілісність. Актуальність античної культури як колиски європейської цивілізації.

Проблема методологічних засад вивчення історії культури античності: формаційна концепція єдності світового історичного процесу і цивілізаційний (культурологічний) підхід. Формаційна концепція: економіка як рушій історії і культури. Актуальність цивілізаційного підходу: античність як соціокультурна спільнота, об'єднана певними духовними елементами.

Інтерактивний характер античної культури: відкритість, комунікація, запозичення. Вплив старосхідної культури на античність (наукові знання, філософія, мистецтво). Відмінності історії культури Сходу і Заходу: світоглядні, екологічні, морально-етичні, політичні, ідеологічні. Античність як імпульс для західної культурної цілісності. Агональний культурний тип і його вплив на раціональність європейської культури. Слава, індивідуальний успіх, елементи пайдейї як цінності, які увійшли в західну культуру. Античний поліс як форма правління з верховенством закону, захистом справедливості, свободи і прав громадян. Участь у громадських справах, політична активність громадян. Культурне новаторство античності. Антропоморфізм, космологізм, міфологізм як культурні домінанти античності.

Самобутність грецької культури, поняття «грецького дива». Емоційно-естетичне розуміння світу, творчий підхід, евристичність. Гармонія фізичного і духовного розвитку особистості, культ краси, калокагативність. Особливості культури доби еллінізму: космополітизм, індивідуалізм, синтез грецьких і східних елементів.

Епігонство чи самобутність римської культури? Характерні риси культури Риму: еkleктизм, практицизм, прагматизм, реалізм, державність, військова мораль, видовищність. Грандіозність, ефектність, реалістичність, функціональність римського мистецтва.

Проблема періодизації античної культури та її критерії. Періодизація історії культури Стародавньої Греції: крито-мікенський (егейський), героїчний (гомерівський), архаїчний, класичний, елліністичний періоди. Періодизація історії культури Стародавнього Риму: етрусський, царський, період Римської республіки, період Римської імперії.

Універсалізм античної культури: духовне багатоманіття, новації, свобода. Всесвітньо-історичне значення і актуальність античної культури.

ТЕМА 12. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ

Джерела та історія дослідження культури Стародавньої Греції. Геродот і Фулідід як основоположники історії. Внесок А. Еванса та Г. Шліманна у вивчення історії культури античності: відкриття Кносса, Мікен, Тірінфа та Трої. Поняття «Греція» та «Еллада». Географічні детермінанти грецької культури та етноментальні чинники.

Перші держави на Криті; посилення ролі Кносса. Матеріальна культура мінойського періоду: торгівля, мореплавання. Писемність. Кноський палац як шедевр мистецтва: фрескові розписи, дрібна пластика, вазопис. Вторгнення греків-ахейців і заснування Мікенського царства. Зовнішня експансія ахейської Греції. Похід Агамемнона проти Трої (Троянська війна). Монументальність і фортифікаційне призначення мікенських палаців. Левині ворота у Мікенах. «Шахтові» і «купольні» гробниці, золоті поховальні маски. Писемність. Завоювання Мікенської держави дорійцями. Крито-мікенська культура як основа грецької, синтезуюча ланка між старосхідним і античним світом.

Героїчний період як «темні віки» історії і збереження давньогрецьких культурних традицій. Становлення релігійно-міфологічних уявлень і виникнення героїчного епосу. Міфологізм як сутнісна риса античної культури. Міфологія – основа літератури, філософії, науки. Уявлення греків про виникнення світу. Антропоцентризм грецького пантеону.

Територіальна експансія архаїчного періоду – «Велика грецька колонізація» (побережжя Середземного і Чорного морів). Ранньогрецька тиранія: діяльність Пісістрата на ниві культури. Реформаторська діяльність Солон в царині соціального життя. Запозичення і творче переосмислення алфавіту. Гомер як творець грецької літератури. «Іліада» й «Одіссея» – кодекс аристократичної моралі. Гесіод як засновник трьох епічних жанрів: космологічного, генеалогічного, дидактичного. Грецька лірика: Архілох, Алкей, Сапфо. Виникнення філософських шкіл (мілетська, піфагорійська, елейська). Феномен грецьких ігор (Олімпійські, Піфійські, Істмійські, Немейські). Скульптурні канони: куриси і кори. Вазопис: чорно- та червонофігурний. Розвиток музики.

Класичний період: утвердження полісної системи. Перемога в Греко-перських війнах. «Золотий вік Перікла» і Афіньська демократія. Виникнення грецького театру: трагедія (Есхіл, Софокл, Евріпід) та комедія (Арістофан). Грецька філософія (Демокріт, Сократ, Платон, Арістотель). Розвиток науково-практичних знань. Гіппократ як засновник давньогрецької медицини, значення його ідей для минулого і сучасності. Визначні грецькі історики Геродот і Фулідід. Внесок Геродота у вивчення давньої історії України. Розквіт грецького мистецтва. Ордерна система: дорійський, іонійський, корінфський типи споруд. Афіньський Акрополь: Парфенон, Ерехтейон, Пінакотека. Храм Артеміді в Ефесі. Мавзолей в Галікарнасі. Грецька скульптура: Фідій («Зевс Олімпійський»), Поліклет («Дорифор»), Мірон («Дискобол»), Лісіпп, Пракситель, Скопас.

Зміцнення Македонії. Імперія Александра Македонського і її культурно-історичне значення. Будівництво міст: Александрія, Антіохія, Пергам. Александрія як осередок культури (Музейон, бібліотека). Релігійний синкретизм: синтез грецьких та східних культів.

Запозичення астрологічних знань. Експансія Риму. Філософські вчення: стоїцизм, епікуреїзм, скептицизм. Розвиток наукових знань: астрономія, механіка, математика (Архімед, Евклід), географія (Ератосфен). Скульптурні школи: пергамська, александрійська, родоська, антиохійська. «Лаокоон» (Агесандр, Афінодор, Полідор), Ніка Самофракійська, колос Родоський, маяк Александрійський.

Вплив культури Стародавньої Греції на Рим. Всесвітньо-історичне значення давньогрецької культури. Давньогрецька культура і українські землі.

ТЕМА 13. РОЗВИТОК КУЛЬТУРИ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ

Джерела та історія досліджень культури Стародавнього Риму. Тит Лівій, Корнелій Тацит як визначні римські історики. Географічні та ентоментальні характеристики Стародавнього Риму.

Поява етрусків на історичній сцені. Союз дванадцяти самостійних міст-держав. Культурний обмін з греками: вплив на релігію і мистецтво. Східні впливи: зброя, тип гробниць, релігія, заупокійний культ, практика гадання на нутрошах. Етрусські некрополі: реалізм фрескових розписів. Купольні споруди. Портрети та посмертні маски («персони»). Криза культури і поступова асиміляція. Запозичення культури Етрурії Римом.

Виникнення Риму на семи пагорбах. Легенда про створення вічного міста. Стародавній Рим за правління семи царів. Релігійно-міфологічні уявлення і запровадження еллінізованого римського пантеону.

Встановлення республіканського ладу: влада консулів і сенату. Соціальний склад населення. «Закони XII таблиць» і становлення римського громадянського права. Мілітаризованість римського суспільства і держави. Римська армія (організація, дисципліна, тактика). Пунічні війни, захоплення Карфагену, земель Східного Середземномор'я і перетворення Риму у світову державу. Реформи братів Гракхів. Повстання рабів під проводом Спартака. Диктатура Юлія Цезаря. Місто і громадське життя. Форум як релігійний, політичний, діловий центр Риму. Римські терми. Феномен ораторського мистецтва. Азіанський та аттицистичний стилі красномовства: Марк Туллій Ціцерон, Гай Юлій Цезар. Марк Туллій Ціцерон і Марк Порцій Катон Старший про культуру. Епікуреїзм та стоїцизм. Філософські ідеї Тита Лукреція Кара. «Анналі» Квінта Еннія і зародження римської історичної науки. Література: Тит Лівій Андронік, Тит Макцій Плавт. Практицизм і натуралізм римського мистецтва. Архітектурні споруди: базиліка, амфітеатр, цирк.

«Золотий вік» правління Октавіана Августа. Римські імператори. Філософські ідеї стоїцизму (Сенека, імператор Марк Аврелій, Епіктет). Ідеї неоплатонізму. «Золотий вік римської поезії»: Публій Вергілій Марон, Квінт Гораций Флакк, Публій Овідій Назон. Культурно-історичне значення «Енеїди» Вергілія. Розвиток наукових знань: Варрон, Агріппа, Вітрувій, Птолемей, Страбон, Пліній Старший, Гален, Цельс. Римські історики: Тит Лівій, Публій Корнелій Тацит. Помпейський стиль живопису. Статуя імператора Августа з Пріма Порта. Амфітеатр Флавіїв (Колізей). Тріумфальна арка Тита. Римський Пантеон на Марсовому полі. Криза римської культури і поширення християнства. Перенесення Константином столиці римської імперії у Візантій.

Всесвітньо-історичне значення культури Стародавнього Риму.

ТЕМА 14. СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА

«Середньовіччя» як культурологічне поняття. Гуманісти XV ст. про «середні віки» як антитезу Античності. Суперечливий характер оцінок Середньовіччя: високий рівень духовної культури чи втілення догматизму, релігійного фанатизму. Романтики XIX ст. і Гегель про культуру Середньовіччя. М.Бердяєв про Середні віки як про «епоху великого напруження духу, великого томління за абсолютним, невтомної роботи думки».

Середні віки як доба зародження націй, активізації їх суспільного і культурного життя. Культура Середньовіччя – фундамент сучасної цивілізації. Проблема періодизації

середньовічної культури: Західна Європа, Візантія, арабський Схід, Індія, Далекий Схід. Критерії періодизації для окремих регіонів.

Середньовіччя як культурно-історична цілісність. Типові риси історії культури Середньовіччя: теоцентризм, догматизм, канонічність, дидактизм, самозаглибленість, аскетизм, символізм, алегоризм. Релігійність як домінанта культурно-історичної епохи. Християнство, іслам, буддизм, індуїзм, конфуціанство, синтоїзм як духовна опора культури епохи Середньовіччя.

Особливості західноєвропейського Середньовіччя: взаємодія «германського» і «романського» начал. Християнство як основа культури. Католицька церква і її релігійна, політична, соціальна, господарська, військова, культурно-освітня роль. Ієрархічна вертикаль: світоглядна, релігійна, соціальна. Існування чотирьох субкультур: релігійно-церковної (домінуючої), бюргерської, рицарської, народної.

Особливості візантійської культури. Імператорська влада і православна віра як два формотворчі принципи культури Візантії. Роль богослов'я у візантійській культурі: східні отці церкви, іконопоклонники, ареопагітики, ісихасти. Візантія як оплот православ'я і наставниця слов'янського світу.

Іслам як домінанта культури народів арабського Сходу і основний консолідуючий чинник. Значення арабських наукових знань (математики, медицини, історії) для світової культури. Вплив релігійного фактора на мистецтво. Килимовість, орнаментальність як специфічні риси арабського мистецтва.

Релігія як домінанта середньовічної культури індусів, китайців та японців. Вплив іноземних релігій на культуру: мусульманство в Індії та Китаї, буддизм в Китаї та Японії. Народження національної свідомості, духовна цілісність середньовічної культури народів Азії.

ТЕМА 15. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Поняття «Європа» і вплив античності на становлення європейської культури. Соціально-економічні, географічні та ментальні детермінанти культури Середньовіччя. Велике переселення народів (етнічна революція): виникнення нових народів, утворення «варварських» держав. Закладання основи сучасної політичної та етнічної карти. Король Артур і рицарі Круглого столу: історія і легенди.

Розкол Римського світу на Західну і Східну Римську імперії, два шляхи культурного розвитку, дві гілки християнства. Католицька церква та інститут папства. Християнське віровчення як основний елемент світогляду середньовічної Європи. Патристика як релігійно-філософське вчення християнських мислителів II-VI ст. Аврелій Августин: релігійні, філософські, естетичні ідеї. Трактатування історії Августином Блаженным. Боецій – «великий учитель Середньовіччя». «Сім вільних мистецтв» як система середньовічної освіти. Перші чернечі ордени. Діяльність Бенедикта Нурсійського.

Франкська держава і її історичне значення. Карл Великий: правова, політична, військова, релігійна реформи. «Каролінгський ренесанс» і «Академія» Карла Великого. Хрестові походи як воєнно-економічна інтервенція, форма міграції населення і фактор консолідації середньовічної Європи. Рицарські ордени: тамплієри, госпітальєри, тевтонці. Середньовічна геральдика.

Чернецтво зрілого Середньовіччя. Форми аскетизму: відлюдництво, мовчальництво, стовпництво, затворництво. Християнські аскети як втілення святості. Францисканці, цистеріанці, домініканці. Схоластика як тип релігійної філософії. Абельяр, Аквінський, Брабантський, Оккам. Реалізм і номіналізм. Середньовічна містика. Розвиток науки: нижчий рівень (алхімія) та вищий рівень (теологія, схоластика).

Середньовічне місто як важливий чинник культури. Середньовічні міські республіки і Магдебурзьке право. Бюргерська культура. Середньовічні цехи і гільдії. Університет як якісно новий тип навчального закладу. Паризький університет. Середньовічне мистецтво: символізм, алегоризм, аскетизм. Образотворчий канон. Середньовічний іконопис і його

специфіка. Романський та готичний стилі як загальноєвропейський феномен. Особливості романського замку і храму. Собори у Вормсі, Шпейері, Майнці. Пізанський архітектурний ансамбль. Готичний собор як синтез різних видів мистецтва. Собор Паризької Богоматері, Ам'єнський, Шартрський, Кельнський собори. Середньовічний вітраж. Готичний стиль у книжковій мініатюрі.

Рицарська культура. Поняття куртуазності. Філософія кохання трубадурів, труверів, мінезингерів, троваторів. Рицарські епічні поеми: каролінгський, британський та античний цикли. «Пісня про Роланда», «Пісня про мого Сіда», «Тристан та Ізольда». Середньовічний театр. М. Бахтін про народну (сміхову, карнавальну) культуру.

Значення культури західноєвропейського Середньовіччя. Вплив культури Середньовіччя на українську духовність.

ТЕМА 16. ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ ВІЗАНТІЇ

Поняття «Візантія», «ромейська» держава, «Східна Римська імперія». Джерела історії культури Візантії. Періодизація візантійської культури та її критерії. Географічні та ментальні детермінанти культури. Етнічна різноманітність і роль грецької культури у становленні Візантії. Політична, релігійна, культурна цілісність Візантії. Особливості культури. Церковно-релігійний чинник як домінанта культури.

Перенесення столиці Римської імперії Константаном у місто на берегах Босфору як початок історичного буття Візантії. Поділ Римської імперії на Західну і Східну: два шляхи політичного, релігійного, культурного життя. Імператорська влада і православна віра як два формотворчі принципи культури.

Рання Візантія – країна міст (Константинополь, Александрія, Антіохія, Дамаск, Нікея, Ефес, Корінф). Розвиток торгівлі і ремесел (ткацтво, чинбарство, гутництво, ювелірна справа, ковальство). Ремісницькі і торгові корпорації. Константинополь як центр транзитної торгівлі між Заходом і Сходом. Константинопольський університет. Зміцнення Візантійської імперії за правління Юстиніана: політична реформа і звід громадянського права. Розквіт мистецтва. Константинопольський архітектурний ансамбль: Іподром, Великий палац, храм святої Софії. Візантійська мозаїка. Архітектурний та іконографічний канони.

Вселенські собори і розкол християнства. Богослов'я і його роль в культурі Візантії. Грецькі отці церкви: Ігнатій Антіохійський, Афанасій Александрійський, Василій Великий, Іоанн Златоуст, Григорій Богослов, Григорій Нісський, Максим Сповідник, Іоанн Дамаскін, Фотій Великий. Неоплатонізм і ареопагітики. Ісаврійська династія: політика іконоборства. Іконошанувальники: Іоанн Дамаскін, Феодор Студит. Розвиток культового музичного мистецтва: Роман Солодкоспівець, Іоанн Дамаскін.

Правління Македонської династії: «золотий вік» Візантії (економічне і культурне піднесення). Відродження Константинопольського університету (Магнавська школа). Лев Математик та Михаїл Пселл як визначні візантійські учені, філософи. Діяльність Константина VII Багрянородного на ниві культури. Патріарх Фотій і місіонерська діяльність щодо християнізації варварів. Місія Кирила і Мефодія у Великоморавське князівство і значення діяльності солунських братів: створення слов'янської писемності, переклад Біблії на слов'янську мову. Вплив візантійської культури на давньоукраїнську. Культурницький діалог народів «візантійського кола» (болгари, серби, вірмени, грузини).

Династія Комнінів і «західна» орієнтація політики. Правління Палеологів і культурне піднесення. «Палеологівське відродження»: розквіт філософії, богослов'я, архітектури, іконопису. «Петралогія» – повне зібрання творів отців церкви. Ісихазм як містичне вчення. Вчення Григорія Палами. Афонський монастир як центр релігійного життя. Духовна криза Візантійської культури. Захоплення «Нового Риму» турецькою армією і кінець існування Візантії.

Всесвітньо-історичне значення візантійської культури. Візантія як оплот християнства і наставниця слов'янського світу. Візантійські культурні впливи на українських землях.

ТЕМА 17. ІСТОРІЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ КУЛЬТУРИ АРАБСЬКОГО СХОДУ

«Арабський Схід» як культурологічне поняття. Поняття «бедуїн» і «араб». Процес арабізації Ірану, Іраку, Сирії, Палестини, Єгипту, частини території Закавказзя, Середньої Азії, Північної Африки, Іспанії. Періодизація та особливості середньовічної культури арабського Сходу.

Релігійні, ментальні та географічні детермінанти становлення арабської спільноти. Пророк Мухамед як засновник ісламу. Мекка і Медина як релігійні центри. Єрусалим і мусульманська святиня Аль-Акса. Теократична держава Арабський халіфат і мусульманство як державна релігія. Цілісний характер етнічно строкатої культури народів арабського Сходу.

Іслам як домінанта культури і основний консолідуючий чинник. Синтез елементів іудаїзму, християнства, староарабських культів і самостійний характер ісламу. Основи віровчення мусульманства. Вчення аль-Ашарі і релігійно-правова школа шафіїтів. Богослови аль-Матуріді й Абу Ханіфа і школа ханіфітів. Основні напрями ісламу: хараджитизм, суннізм, шиїзм, суфізм. Коран і Сунна як священні книги мусульман. Роль арабської мови в становленні культури арабського Сходу. Шаріат як звід норм моралі, права, який регламентує суспільне і особисте життя мусульманина. Традиційний світогляд і норми поведінки. Обов'язкові, бажані, байдужі, несхвалювані, заборонені вчинки мусульман. Становище чоловіка і жінки в суспільстві. Міфологічні уявлення народів арабського Сходу. Джинологія як важлива складова ісламської культури. Біла і чорна магія, практика гадання.

Арабський світ на чолі світової цивілізації у VIII-IX ст. Центри середньовічної арабської науки: Багдад, Куфа, Басра, Харрон. Багдадський «Будинок науки». Мусульманські школи – медресе. Розвиток наукових знань: математика (Абу-л-Вафа, Омар Хайям, Ібн-аль-Хайсам), медицина (Ібн-Сіна, ар-Разі, Бахтишо). Філософське вчення Ібн-Сіни, Аль-Кінді, аль-Фарабі. Філософський гурток «Брати чистоти» в місті Барса. Представники історичної науки: ал-Белазурі, аль-Накубу, ал-Масуді, Макрізі, Ібн-Халдун. Розвиток словесності. Арабська граматики. Вплив арабських наукових знань на європейську культуру.

Доісламська арабська поезія: «Хамас» («Пісні доблесті»), «Китаб ал-Агані» («Книга пісень»). Вплив ісламу на літературу. Абу Нувас як видатний арабський поет. Творчість Аль-Мутанаббі й арабські афоризми. Творчість аль Маарі із Сирії як вершина арабської середньовічної поезії. Світова слава перського поета, вченого, філософа Омара Хайяма. Особливості віршів-рубаїв. «Тисяча і одна ніч» як всесвітньовідомий збірник арабських народних казок.

Вплив грецьких, римських та іранських традицій на арабську архітектуру. Мечеть Амра в Фустаті, соборна мечеть в Куфі, храм «Купол скелі» в Дамаску. Храм Кааба в Мекці. Блакитна мечеть у Стамбулі. Арабська в'язь (арабеска) як оригінальний стиль орнаменту. Розвиток книжної мініатюри. Догматизм, канонічність, символізм арабського мистецтва. Килимовість як специфічна риса арабського мистецтва. Кольорова символіка. Вплив ісламу на мистецтво і відсутність живопису та скульптури. Розвиток килимарства: два типи килимів. Арабська музика та її особливості.

Значення середньовічної арабської культури.

ТЕМА 18. РОЗВИТОК СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ІНДІЇ ТА ДАЛЕКОГО СХОДУ

Періодизація та особливості середньовічної культури Індії, Китаю та Японії. Соціально-економічні, політичні детермінанти культури. Релігія як домінанта середньовічної культури індусів, китайців та японців. Іноземні релігійні впливи. Народження національної свідомості, культурно-релігійна цілісність Індії, Китаю, Японії.

Раджпутський період середньовічної Індії: утвердження індуїзму (шиваїзм, вішнуїзм). Тантризм. Філософія як самостійна галузь знання. Інтелектуальна терпимість як особливість індійської філософії. Шість класичних філософських учень: санх'я, йога, ньяя, вайшешіка, міманса, веданта. Неортодоксальні матеріалістичні школи філософії. Розвиток математики та медицини. Лікувальна школа аюрведа. Розвиток літератури на місцевих мовах. Жанр

обрамленої повісті (поет Сомадева). Печерне зодчество Аджанти. Скельний храм Кайласанатха. «Великий храм» в Танджурі. Образотворчий канон.

Епоха Делійського султанату: Індія в орбіті мусульманського світу. Суфізм. Сікхізм як індомусульманське релігійне вчення і діяльність Нанака. Нові типи сакральної архітектури. Мінарет Кутб-Мінар в Делі.

Епоха Могольської імперії. Політика нищення пам'яток індістської культури. Махдистський релігійний рух. Поєднання мусульманських мотивів з індійськими традиціями в мистецтві. Розвиток літератури: творчість узбецького письменника Бабура, поета Нусраті. Літературні жанри: газель, ріті, житійна література. Мавзолей Тадж-Махал в Агрі. Могольська школа індійської мініатюри. Англійська колонізація Індії.

Епоха раннього Середньовіччя в Китаї: проникнення буддизму і його вплив на розвиток культури. Чань-буддизм. Літературоцентризм раннього Середньовіччя. П'ятислівний вірш – фу (творчість Кун Жуна, Цао Чжи). Літературний гурток «Сім мудрих з бамбукового гаю». Великий національний поет Юаньмін. Пейзажна лірика («Вірші про гори і води»). Музична палата. Трактат «Шість правил живопису» Се Хе.

Епоха класичного Середньовіччя: «золотий вік» китайської поезії (Ван Вей, Лі Бо, Ду Фу, Ван Альші). Придворна школа і консерваторія. Академія живопису. Китайський традиційний монохромний живопис: люди, пейзаж, квіти-птиці. Вишивка по шовку. Архітектурна практика фен-шуй («вітер-вода»). Розвиток наукових знань: книгодрукування, математика, медицина.

Епоха монгольського завоювання. Епоха зрілого Середньовіччя: вищі державні школи в Пекіні та Нанкіні, мережа початкових шкіл. Розвиток літератури: поява героїчної епопеї і роману. Пекінський імператорський палацовий комплекс, Храм Неба. Символізм китайського мистецтва.

Епоха царів Ямато середньовічної Японії: становлення національної релігії синтоїзму. Культ предків, обожнення духів, культ Аматерасу. «Кодзікі» – священна книга релігії синто. Розвиток літератури: Хитомаро, Якамоті. Танка – традиційний японський п'ятивірш. Проникнення буддизму в Японію. Японські пагоди. Храм процвітання закону. Великий Храм Сходу.

Епоха Хейан – «золотий вік» японської культури. Просвітницька діяльність Кукая. Перші школи та університети. Становлення національних літературних жанрів: повість, роман, ліричний п'ятивірш. Японські письменниці: Мурасакі Сікібу, Мітіцуно-но хаха. Японська музика і танець. Японський традиційний живопис.

Епоха сьогунату і прихід до влади самураїв. Дзен-буддизм. Бусідо як кодекс поведінки. Комплекс військових мистецтв – кемпо. Класичний театр Японії: ноо і кабукі. Сухий пейзаж і монохромний живопис. Мистецтво саду. Ікебана. Нецке як вид декоративного мистецтва.

Історичне значення середньовічної культури народів Азії.

ТЕМА 19. РЕНЕСАНС ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА

«Ренесанс» як культурологічне поняття. Джорджо Вазарі про Відродження: античність як ідеальний взірець для «найвідоміших живописців, скульпторів, архітекторів» Італії.

Поняття «Південного» і «Північного» Відродження. Хронологічні рамки італійського і Північного Ренесансу. Підходи до періодизації італійського Ренесансу. Проторенесанс, Ранній, Високий, Пізній періоди. Дученто, Треченто, Кватроченто, Чінквеченто. Соціально-економічні та політичні реалії історії Європи XIII-XVI ст. Зміни в науці, релігії, політичному житті. Зародження національних літератур.

Типові риси ренесансної культури: повернення до античності і модифікація християнської традиції. Антропоцентризм як домінанта культурної епохи. Особливості ренесансного гуманізму. Культ сильної особистості, що мислиться тілесно і духовно. Світськість, чуттєвість, естетизм як характерні риси культури. Творчість як духовна сутність епохи. Титанізм ренесансної культури і титани: Данте Аліг'єрі, Джотто ді Бондоне,

Франческо Петрарка, Джованні Боккаччо, Філіппо Брунеллескі, Донателло, Сандро Ботічеллі, Леонардо да Вінчі, Рафаель Санті, Мікеланджело Буонарроті, Джорджоне, Тіціан, Пітер Брейгель Старший, Ієронім Босх, Альбрехт Дюрер, Франсуа Рабле, Вільям Шекспір. О. Лосев про явище «зворотного боку титанізму».

Емансипація науки від богослов'я. Геліоцентрична система Коперніка. Виникнення книгодрукування – «галактики Гутенберга». Винайдення компаса і Великі географічні відкриття. Подорожі Колумба, Америго Віспуччі, Васко да Гама, Магеллана. Експериментальне природознавство. Л. Маккаї про «нове небо», «нову Землю», «нову людину» Ренесансу.

Особливості італійського Ренесансу. Ентузіазм і оптимізм італійського Відродження. Відділення світської науки від теології. *Studia humanitatis* як вивчення «людського» (поезія, риторика, етика) на відміну від *studia divina* – вивчення «божественного». Епоха Ренесансу як доба народження інтелігенції. Чітко виражений художній характер культури Відродження. Мистецтво і набуття ним високої соціальної цінності. Художник як соціокультурний ідеал вільної і творчої особистості. Принцип ідеалізації, пошук прекрасного, величного, піднесеного, героїчного.

Вплив італійського Ренесансу і поява феномену Північного Відродження. Особливості Північного Ренесансу. Національна специфіка явищ культури. Психологізм, самоаналіз, зосередженість на внутрішньому світі. Принцип реалістичності, пошук істини, сенсу життя, дослідження дійсності. Поєднання Ренесансу з Реформацією.

ТЕМА 20. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ ІТАЛІЙСЬКОГО РЕНЕСАНСУ

Основні віхи історії Італії XIII-XVI ст. Міста як осередки політичного, соціально-економічного і культурного життя Італії: Флоренція, Венеція, Генуя, Мілан, Рим. Флоренція і прийняття першої в Італії демократичної конституції. Меценатство як особлива складова культурного поступу. Родина Медічі і її роль в культурі Італії. «Золотий вік Медічі»: Козімо Старший та Лоренцо Пишний.

Флорентійська республіка як осередок Проторенесансу. Літературоцентризм Передвідродження. Творчість Данте Аліґ'єрі. Гуманістична проблематика «Божественної комедії». Утопічний трактат «Монархія». Діяльність Франческо Петрарки. Антропоцентричні ідеї «Канцоньєре». «Декамерон» Джованні Боккаччо і його значення для становлення жанру реалістичної новели. Джотто ді Бондоне: новаційні елементи живописання. Флорентійська дзвіниця і ідея прославлення праці. Фрески капели дель Арена у Падуї.

Раннє Відродження: флорентійська Платонівська Академія як осередок філософських гуманістичних ідей. Діяльність Марсіліо Фічіно. Піко делла Мірандола і його промова «Про гідність людини». «Історія Флорентійського народу» Лоренцо Бруні. Образотворче мистецтво як основна царина ренесансної творчості. Філіппо Брунеллескі: спорудження купола Флорентійського собору Санта Марія дель Фйоре. Творчість Донателло і народження «нової людини» Ренесансу: «Давид», «Святий Георгій», «Пророк Єремія». Стиль Сандро Ботічеллі: ліризм, «готицизм». «Народження Венери», «Весна», ілюстрації до «Божественної комедії» Данте. Творчість Мазаччо. Закони перспективи і анатомії як нововведення флорентійської малярської школи.

Високий Ренесанс – вершина титанізму і антропоцентризму. Масштабність, тенденція до синтезу і узагальнення, героїчний оптимізм, ідеалізація прекрасної людини. Універсальність творчості Леонардо да Вінчі: синтез мистецтва і науки. Наукові здобутки Леонардо. Військово-інженерна діяльність, винаходи. «Трактат про живопис». Творчість Леонардо-художника: «Мадонна Бенуа», «Мадонна Літта», «Мадонна в гроті», «Мона Ліза». Шедевр монументального живопису – фреска «Таємна вечеря» для трапезної церкви Санта Марія делла Граціє в Мілані. Творчість Рафаеля Санті: поєднання традицій античності і духу християнства («Мадонна Конестабіле», «Мадонна у кріслі», «Мадонна на луці», «Мадонна зі щигликом»). «Сікстинська мадонна» для церкви св. Сикста у П'яченці як глибоке втілення теми материнства. Твори монументального живопису: розписи станц у Ватиканському

палаці. Станца делла Сеньятура: «Афінська школа», «Парнас», «Диспути», «Мудрість, Поміркованість, Сила». Антропоцентризм творчості Мікеланджело Буонарроті: «Пієта», «Давид», гробниця Юлія II («Мойсей»), гробниця Медічі. Вершина монументального творіння – розписи Сікстинської капели у Римі.

Венеція як осередок Ренесансу. Особливості венеціанського мистецтва: колорит, світські сюжети, пейзаж. Творчість Джорджоне. «Спляча Венера» Джорджоне і її значення для світового мистецтва. Тіціан як типовий венеціанський художник. Веронезе і Тінторетто як представники Пізнього Відродження.

Маньєризм Пізнього Ренесансу: особливості і представники (Понтормо, Бронзіно, Парміджаніно). Філософські напрямки: пантеїзм Джордано Бруно, утопізм Томазо Кампанелли. «Володар» Ніколо Макіавеллі, макіавеллізм.

Всесвітньо-історичне значення італійського Ренесансу.

ТЕМА 21. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІ ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ ПІВНІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

«Північне Відродження» як культурологічне поняття. Італійські культурні впливи в Нідерландах, Німеччині, Франції, Англії, Іспанії. Основні віхи історії країн Європи XV ст. Спільне та відмінне у типових рисах ренесансної культури Північного і Південного Відродження.

Особливості Північного Відродження у Нідерландах. Гуманістична філософія Еразма Роттердамського як синтез північних та південних ренесансних ідей. Твір «Похвала глупоті» як критика вад тогочасного суспільства. Самобутній характер нідерландського малярства. Винахід братами ван Ейками олійних фарб і його значення для розвитку живопису. «Портрет подружжя Арнольфіні» Яна Ван Ейка як унікальне явище європейського мистецтва. Творчість Ієроніма Босха як предтеча сюрреалізму. Триптих «Сад радостей земних». Пітер Брейгель Старший Мужичський як творець селянського жанру: «Селянський танець», «Селянське весілля». Брейгелівський пейзаж. Картина «Сліпі» як символ трагедії світового масштабу.

Особливості Відродження у Німеччині. Творчість Альбрехта Дюрера як синтез науки і мистецтва. Порівняльна антропометрія і трактат «Чотири книги про пропорції». Графіка Дюрера: «Великі страсті», «Малі страсті», «Апокаліпсис». Картина «Чотири апостоли» як підсумок творчості.

Особливості Ренесансу у Франції. Літературоцентризм та яскравий національний характер. Творчість Франсуа Рабле. «Гаргантюа і Пантагрюель»: реалізм, фольклорна традиція, використання різних форм комічного. Поетична школа семи поетів – «Плеяда». Мішель де Монтень як засновник жанру філософського і літературного есе. Есе «Проби».

Особливості Відродження у Англії. Утопічний соціалізм Томаса Мора. Твір «Утопія». Вільям Шекспір як титан англійського Ренесансу. Театр «Глобус». Періоди творчості: оптимістичний, трагічний («Гамлет», «Отелло», «Король Лір», «Макбет»), романтичний.

Особливості іспанського Відродження. Творчість Мігеля де Сервантеса як завершення ренесансної епохи.

Значення культури Північного Відродження. Культурна взаємодія ренесансних ідей в різних частинах Європи, їх вплив на українські землі.

ТЕМА 22. РЕФОРМАЦІЯ В КУЛЬТУРІ ЄВРОПИ

Культурологічне тлумачення поняття «Реформація». Історичні передумови Реформації. Втрата сили й авторитету католицькою церквою. Діяльність французького короля Філіпа Красивого, «авіньйонський полон пап» як перший удар по католицькій церкві. Другий удар по католицизму – діяльність Яна Гуса.

Особливості культури доби Реформації. Гуманістичний Ренесанс і релігійна Реформація як дві форми нової культури буржуазної епохи. Порівняння світоглядних основ Ренесансу і Реформації: оптимізм, життєрадісність і суворий дух самообмеження,

самодисципліни. Світська елітарна ренесансна культура і релігійна народна культура доби Реформації. Б. Рассел про Реформацію як «політичний і теологічний бунт народів проти інтелектуального панування Італії».

Німеччина як батьківщина Реформації. Діяльність Мартіна Лютера. 95 тез проти продажу індульгенцій. Концепція «нової церкви» Лютера: послання «До християнського дворянства німецької нації». Селянська війна в Німеччині під проводом Томаса Мюнцера. Вплив Лютера на формування німецької нації. Переклад Біблії німецькою мовою.

Жан Кальвін і кальвінізм. Ідея про «божественне напередвизначення» та божественне невтручання в закономірність світу. Проповідування ідеї накопичення, самообмеження, аскетизму. Переслідування інакомислячих. Пуриганізм як релігійна течія. Пуриганство і ригоризм як релігійний світогляд, стиль життя. Діяльність Ульріха Цвінглі.

Протестантизм як наслідок Реформації (лютеранство, кальвінізм, англіканство). Основні ідеї: принцип виправдання тільки вірою, визнання Святого Письма джерелом істини. Повернення до ідеалів первісного християнства. Спрощення і здешевлення культу. М. Вебер про роль Реформації у формуванні новоєвропейської ментальності. Характерні риси нового світогляду: етика праці, раціоналізм, індивідуалізм, акуратність, педантизм, практичність, активність, підприємливість, лібералізм. «Зворотній бік» буржуазної культури.

Контрреформаційний рух: Конгрегація «святого престолу», «Індекс заборонених книг», орден єзуїтів. Ігнатій Лойола і концепція єзуїтської моралі. Культурні досягнення доби Контрреформації: єзуїтські колегії, розвиток мистецтва (бароко як симбіоз церковної і світської естетики). Наслідки релігійних війн: Аугсбурзький мир, Нантський едикт.

Значення Реформації для розвитку світової культури. Реформаційні ідеї в Україні.

ТЕМА 23. НОВИЙ ЧАС ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА

«Новий час» як культурологічне поняття. Хронологічні рамки та періоди історії культури Нового часу. Соціально-економічні, політичні обставини історії Європи XVII-XIX ст. Промисловий переворот і нові буржуазні відносини. Епоха буржуазних революцій. Буржуазна революція в Нідерландах і якісні зміни в політичному житті Європи. Конституційна монархія в Англії. Розквіт абсолютизму і Велика Французька революція. Війна за незалежність північноамериканських штатів.

Особливості культурного розвитку XVII, XVIII, XIX ст.: науково-філософська революція, Просвітництво, «повнота часів». Типові риси історії культури Нового часу: антропоцентризм, сцієнтизм, європоцентризм. Раціоналізм як домінанта культури. «Cogito ergo sum» – гасло новочасної епохи. Наука як головне знаряддя пізнання. Культ розуму і тріумф науки. Протиставлення людини (суб'єкта) і природи (об'єкта). Машинне виробництво і механістичний світогляд: перебільшення ролі техніки. Підвищення ролі міст, урбанізація. Комунікація з іншими культурами і універсалізм європейської культури.

Науково-філософська революція «віку геніїв». Виникнення нових форм організації дослідницької діяльності. Лондонське королівське наукове товариство, Паризька природничо-наукова академія. Проблема методів наукового пізнання (експеримент, гіпотеза, індукція, дедукція). Філософські ідеї Френсіса Бекона: індуктивний метод пізнання, проблема розумової діяльності і її помилки-«ідоли», технократичні ідеї. Філософія Рене Декарта: метод «картезіанського сумніву».

Математика як цариця наук (синтез філософського і математичного знання у творчості Декарта, Спінози, Паскаля). Наукові винаходи: мікроскоп, телескоп, барометр, термометр. Здобутки Гарвея, Левенгука, Бойля, Лейбніца. Наукові відкриття Галілея і Кеплера та їх значення для формування нового світогляду. Діяльність Ньютона як підсумок наукової революції XVII ст.: закон всесвітнього тяжіння і планетарна теорія.

Падіння ролі релігії і формування наукової картини світобудови. Парадокси «віку геніїв».

ТЕМА 24. ХУДОЖНІ НАПРЯМИ XVII СТОЛІТТЯ

Порівняння ренесансного і новочасного світогляду, обґрунтування появи нових мистецьких напрямків. Новий час як епоха мистецького плюралізму.

Бароко як світорозуміння, світовідчуття і стиль, напрям художньої культури. Бароко як симбіоз релігійної і світської естетики. Поняття «католицького єзуїтського бароко». Парадигма бароко: світ – безмежний, складний, мінливий, суперечливий, загадковий; людина – багатогранна, суперечлива, дуалістична (Бог – диявол, добро – зло, життя – смерть, високе – нище, вічне – тлінне, світло – темрява, аскетизм – гедонізм). Динамізм бароко (тематичний, сюжетний, психологічний), синтетизм, контрастність, емоційна напруга. Інтерес до дисгармонії, фантастичного, гротескового, феєричного, театрального. Інтелектуалізм бароко: символізм, алегоризм, емблематика, полеміка.

Літературне бароко і його особливості. Барокова драма Педро Кальдерона («Чарівний маг»). Барокова проза Гріммельсгаузена («Симпліссімум»). Барокова поема Джона Мільтона («Втрачений рай»). Архітектурне бароко: Лоренцо Берніні і Франческо Борроміні. Колонада собору св. Петра в Римі Берніні. Скульптура Берніні: «Давид», «Аполлон і Дафна», «Викрадення Прозерпіни Плутоном». Барокове малярство. Творчість Ель Греко («Похорон графа Оргаса»). Творчість Рубенса: специфіка фламандського бароко.

Класицизм як орієнтація на античну культурну спадщину. Французький абсолютизм і політика в царині мистецтва. Кардинал Рішельє і Паризька Академія літератури. Парадигма класицизму: світ – вічний, незмінний, раціонально осмислений, гармонійний; людина – універсальний тип, схематизм (наявність однієї провідної риси), чіткий поділ на позитивні-негативні характери. Раціональність, урівноваженість, логічність, гармонійність, нормативність класицизму. Ієрархія жанрів: високі (трагедія, епопея, ода) та низькі (комедія, сатира, байка). Принцип ідеалізації та узагальнення. Н. Буало як теоретик класицизму («Поетичне мистецтво»).

Особливості класицистичного театру. П. Корнель та Ж. Расін як драматурги класицизму. Мольєр – творець «високої комедії»: «Тартюф», «Дон Жуан», «Скнара». Архітектура класицизму: Версальський палац і регулярний парк. Н. Пуссен як творець класицистичного живопису («Танкред і Ермінія»).

Реалістична тенденція у мистецтві XVII ст. Творчість Караваджо і караваджизм. «Золотий вік» іспанського живопису: Веласкес, Рібера, Сурбаран, Мурільйо. Репрезентативний портрет Веласкеса (портрети Філіпа IV, портрет папи Інокентія X). Творчість Рембрандта – вершина голландського реалізму («Урок анатомії», «Даная», «Повернення блудного сина»).

Значення епохи бароко і класицизму у світовій культурі. Культурна комунікація, поширення бароко і класицизму в українській культурі.

ТЕМА 25. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ ДОБИ ПРОСВІТНИЦТВА

«Просвітництво» як культурологічне поняття. Історичні реалії Європи і Америки XVIII ст. Просвітницький абсолютизм: Австрія, Пруссія, Росія. Франція – гегемон духовного життя: «галантний вік» і «вік Просвітництва».

Доба Просвітництва: велика концентрація нових ідей. Релігійний плюралізм (деїзм, теїзм, атеїзм); політичний плюралізм (просвітницький абсолютизм, конституційна монархія, демократична республіка); мистецький плюралізм (класицизм, реалізм, сентименталізм, рококо). Культ розуму як домінанта культури. Ідейний оптимізм і ентузіазм: віра в можливість перебудови світу на засадах рівності, свободи, справедливості. Утвердження великої виховної ролі освіти, науки і мистецтва.

Національна специфіка просвітницьких ідей. Англійське Просвітництво: ідея прав людини і теорія суспільного договору (Локк «Два трактати про управління державою», Гоббс «Левіафан»). Американське Просвітництво: політичні та економічні теорії. Джеферсон і «Декларація незалежності». Значення принципів лібералізму для світової культури. Франклін і принципи буржуазної моралі. Німецьке Просвітництво: Кант, Гердер, Лессінг, Вінкельман. І. Кант як основоположник німецької класичної філософії: докритичний та критичний періоди творчості. Етичні ідеї Канта: категоричний імператив. Трактат «Вічний мир» і політичні погляди Канта. Літературний рух «Буря і натиск», діяльність Гете і Шіллера. Творчість Гете: «Страждання юного Вертера», «Вільшаний король». «Фауст» як найвеличніший твір доби Просвітництва і його вплив на розвиток світової культури. Творчість Шіллера: «Вільгельм Телль», філософсько-естетична концепція.

Особливості французького Просвітництва. «Енциклопедія або тлумачний словник наук, мистецтв і ремесел» і енциклопедисти: Дідро, Д'Аламбер, Монтеск'є, Вольтер, Руссо, Кондорсе. Творчість Дідро: естетична концепція, літературні твори – «Жак-фаталіст і його господар», «Небіж Рамо». Творчість Руссо: культурологічна концепція; політична теорія і її вплив на діячів Французької революції. «Природнича історія» Бюффона. Французький матеріалізм і його значення для розвитку культури. Творчість Ламетрі, Гольбаха, Гельвеція.

Художні напрями Просвітництва: класицизм, реалізм, сентименталізм. Особливості просвітницького класицизму. Вінкельман як теоретик класицизму. Революційний класицизм: громадянська спрямованість, політичний характер, експресивність (творчість Давіда). Ампір як пізній класицизм: помпезність, монументальність, репрезентативність, мілітарність, політичний характер.

Просвітницький реалізм: правдивість, достовірність, типізація, дидактизм, соціальний аналіз, соціальна критика. Лессінг як теоретик реалізму. Літературний реалізм: Дефо, Свіфт, Філдінг. Живопис Шардена, Гейнсборо. Музика Вівальді, Перголезі.

Особливості сентименталізму: абсолютизація серця, дослідження почуттів, посилення психологічного, суб'єктивного начала. Літературний сентименталізм: Руссо («Еміль, або про виховання»), «Юлія, або Нова Елоїза»), Стерн, Річардсон. Живопис Греза.

Мистецтво рококо як опозиція до ідеології просвітників. Особливості рококо: естетизм, гедонізм, витонченість, пишність, декоративність, інтимність, ліризм, камерність. Рококо в прикладному мистецтві (меблі, посуд) та дрібній пластиці. Малярське рококо: Ватто, Буше, Фрагонар. Літературне рококо: Бомарше, Віланд.

Музичне мистецтво XVIII ст. Творчість Йогана Себастьяна Баха («Страсті за Іоанном», «Страсті за Матвієм»). Гурток віденських класиків: Глюк, Гайдн, Моцарт, Бетховен. Оперна музика Глюка. Національний колорит симфоній Гайдна. Творчість Вольфганга Амадея Моцарта як вершина класичного симфонізму. Оперы Моцарта: «Дон Жуан», «Весілля Фігаро», «Чарівна флейта». Творчість Людвіга Ван Бетховена. Українські мотиви в музиці Бетховена.

Значення доби Просвітництва у світовій культурі. Вплив просвітницьких ідей на українську духовність.

ТЕМА 26. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ ХІХ СТОЛІТТЯ

XIX ст. як час «осягнення повноти»: розквіт науки, філософії, мистецтва. Основні віхи історії XIX ст.

Традиційні новочасні цінності культури: антропоцентризм, раціоналізм, сцієнтизм, європоцентризм. Х. Ортега-і-Гассет про три фактори культури XIX ст.: демократія, наука, індустріалізація. Становлення індустріальної цивілізації та її особливості: нова система цінностей, ріст якості життя, фабрика замість мануфактури, формування середнього класу. Е. Тоффлер про основні сфери індустріальної цивілізації (техносфера, соціосфера, інфосфера) та її принципи (стандартизація, спеціалізація, синхронізація, концентрація, максимізація, централізація). Формування політичної культури. Доктрина народного суверенітету як нова модель політичної системи. Принципи лібералізму. Виникнення політичних партій.

Процес перетворення історії у всесвітню історію. Формування світової культури як єдності багатоманіття. Просторово-часовий ріст цивілізації.

Науково-технічний прогрес. Поняття «технокультури». Технічні винаходи XIX ст.: паровий двигун (Ватт), паровоз (Стівенсон), пароплав (Фултон), система електричного освітлення (Едісон), телеграф і телефон (Бел), радіо (Попов), кінематограф (брати Люм'єр). Епохальні відкриття в науці: закон збереження і перетворення енергії (Майєр, Джоуль), клітинна теорія (Шванн, Шлейден), періодична система елементів (Менделєєв), теорія відносності (Ейнштейн), еволюційна теорія (Дарвін), рентгенівські промені.

Розвиток філософії. Німецька класична філософія: Гегель, Фіхте, Шеллінг, Фейєрбах. Теорія діалектики Гегеля. Філософія історії Гегеля: три етапи світової історії (східний, греко-римський та германський світи). Утопічні теорії: Сен-Сімон, Фур'є, Оуєн. Основні ідеї марксизму: матеріалізм, діалектичне вчення, політекономія. Культурологічна концепція марксизму: формаційний підхід. Позитивізм Конта, Спенсера. Песимістична філософія: Шопенгауєр, Ніцше, К'єркегор. Культурологічна концепція Ніцше та вплив його ідей на розвиток культури XX ст.

Історичне значення досягнень культури XIX ст.

ТЕМА 27. МИСТЕЦЬКІ НАПРЯМИ XIX СТОЛІТТЯ

Мистецький плюралізм XIX ст.: романтизм, реалізм, натуралізм, символізм, імпресіонізм, постімпресіонізм, еклектизм. Історичні причини та філософські підвалини художніх напрямів.

Романтизм як ідейний, художньо-естетичний напрям та тип світогляду. Причини появи романтизму: розчарування в ідеалах Просвітництва. Ідеалізація минулого, опора в Середньовіччі. Засновники: Шлегелі, Шатобріан, Новаліс. Парадигма романтизму: світ – таємничий, ірраціональний, недосконалий, злий (мотив «світової скорботи», трагізму, песимізму); людина-герой – активний, ентузіаст, пристрасний, готовий радикально змінити світ, перемогти зло. Принцип: «Надзвичайний герой у надзвичайних обставинах». Культ екзотики: в природі – неповторне, в людині – виняткове, в суспільстві – незвичайне. Нова проблема емансипації жінки (Жорж Санд). Принцип історизму: національна своєрідність, інтерес до фольклору (брати Грім, Андерсен). Поява жанру історичного роману (В. Скотт, Ф. Купер, В. Гюґо). Живописний романтизм: Т. Жеріко («Загибель «Медузи»), Е. Делакруа («Барка Данте», «Свобода, що веде народ на барикади»), Ф. Гойя («Сімейство короля Карла IV», «Махи на балконі»). Романтизм у музиці: Шуберт, Шуман, Шопен, Сметана, Вагнер. Прояви романтизму: прерафаеліти, назарейці. Самобутній живопис Тернера і його вплив на мистецтво.

Особливості реалізму: правдивість, об'єктивність, конкретність, узагальнення, типізація, соціально-історична детермінація. Принцип: «Типові характери в типових обставинах». Концепція «критичного реалізму». Літературний реалізм: Чарльз Діккенс («Пригоди Олівера Твіста», «Девід Коперфілд»), Оноре де Бальзак («Людська комедія»), Стендаль («Червоне і чорне»), Джек Лондон, Марк Твен. Живописний реалізм: барбізонська школа (Руссо, Дюпре, Тройон, Добіньї), Коро, Курбе, Констебл. Реалізм у музиці: Верді («Ріголетто», «Травіата», «Трубадур», «Аїда»). Пучіні («Тоска», «Чіо-чіо-сан»), Бізе («Кармен»), Штраус.

Позитивізм як філософське підґрунтя натуралізму. Особливості натуралізму: об'єктивне, безпристрасне дослідження дійсності, соціальна, спадкова, фізіологічна детермінація. Е. Золя як теоретик натуралізму («Експериментальний роман», «Романісти-натуралісти»). Літературний натуралізм: брати Гонкури, Хольц, Гауптман.

Імпресіонізм як альтернативний мистецький напрям. Вісім виставок імпресіоністів. Особливості імпресіонізму: акцент з сюжету на враження від світу, оптимістична світоглядна концепція, плєнер, динамічний колорит чистих спектральних кольорів, техніка суцільного мазка, відсутність чіткої композиції, фрагментарність. Творчість Мане і витоки імпресіонізму. Образотворчий імпресіонізм: Ренуар, Моне, Дега, Пісарро, Сіслей, Роден. Музичний імпресіонізм: Дебюссі, Равель.

Особливості та течії постімпресіонізму (пуантилізм, інтелектуальний декоративізм). Картина Ж. Сера «Недільна прогулянка в Гранд-Жатт» і народження пуантилізму. Дивізіонізм як живописний прийом. Характерні риси інтелектуального декоративізму. Творчість П. Сезанна і його вплив на подальший розвиток мистецтва. Творчість Ван Гога і її актуальність сьогодні. Діалог культур і мистецький синтез європейського і таїтянського елементів у творчості П. Гогена.

Особливості символізму: посилена увага до ірраціонального, інтуїтивного, містичного, фантастичного, ідея конфлікту між реальним та ідеальним, ідеалізація минулого, східні мистецькі впливи. Літературний символізм: Бодлер, Верлен, Рембо, Малларме, Метерлінк. Живописний символізм: Моро, Кнопф, Чюрльоніс, Мальчевський, Врубель.

Еклектизм у мистецтві XIX ст. та його особливості.

Значення розвитку європейського мистецтва XIX ст. та його вплив на українську культуру.

ТЕМА 28. НОВІТНЯ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА

«Новітній час» як культурологічне поняття. Історичні реалії XX ст.: Перша та Друга світові війни; колоніалізм та розпад колоніальної системи; «холодна війна»; міжетнічні конфлікти. Світ на межі II і III тисячоліть.

Раціоналізм, антропоцентризм, індустріалізація та урбанізація як характерні явища європейської культури. Особливості історії культури XX ст.: занепад традиційних засад, духовна криза, поширення маскультури. Інтегративність і конгломератність як характерні риси. Культурологічна думка про XX століття. О. Шпенглер, М. Бердяєв, А. Вебер, П. Сорокін про кризові явища культури техногенної цивілізації. М. Бердяєв, Х. Ортега-і-Гассет, А. Сахаров про позитивні тенденції новітньої доби. Суперечливий характер XX століття: «блиск і убогість культури».

Проблема маскультури та причини її появи. Особливості масової культури: доступність, поширеність, легкий розважальний характер, шаблонність, орієнтація на «усереднений» рівень. Зрощення культури з економікою («індустрія розваг», «комерційна культура», «індустрія дозвілля»). О. Шпенглер, М. Бердяєв, Е. Фромм, Гвардіні, Белл, Бенсман, Розенберг про маскультуру. Х. Ортега-і-Гассет і його праця «Бунт мас». Моральний релятивізм як вада епохи мас. Маскультура як фактор здоров'я і внутрішньої стабільності суспільства (концепція Т. Парсонса). Література та кінематограф масової культури. Контркультура: рух «хіпі», «панків», «рокерів». Т. Роззак про контркультуру.

Протистояння сцієнтизму і антисцієнтизму. Глобальні проблеми і криза алармістського характеру. Римський клуб і глобальне моделювання. Завдання стабілізації (економічної, екологічної, соціальної, політичної) як шлях досягнення «глобальної рівноваги». Концепція А. Печчеї: завдання вдосконалення юридичної бази, екологодоцільні виробництва, розвиток екологічної освіти. Основне завдання: «внутрішня трансформація особистості» (вироблення почуття глобальності, любові до справедливості, нетерпимості до насилля). Футурологічні концепції культури (Ф. Фукуяма, Е. Тоффлер).

Проблема формування нової філософсько-світоглядної парадигми: моральні, екологічні доміанти, ідеали свободи і розумних обмежень науково-технічних досліджень.

ТЕМА 29. МОДЕРНІЗМ ЯК КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Особливості мистецького життя XX століття: реалістична та модерністська тенденції. Реалістична традиція в мистецтві: література, живопис, музика, кінематограф. Творчість діячів «втраченого покоління»; музика Шостаковича, Прокоф'єва; кіномистецтво Чапліна, Ейзенштейна, Довженка.

Модернізм як культурне новаторство. Філософські передумови та світоглядні підвалини модернізму, вплив творчості Шопенгауера, К'єркегора, Ніцше, Бергсона, Фрейда, Юнга, екзистенціалістів. Причини виникнення модернізму та його особливості. Відмова від

традицій, втрата ідеалів, нівеляція інтересу до реальності, принцип деформації та створення нової реальності, свобода творчості, перенесення акценту з образотворчості на виражальність, вплив неєвропейського мистецтва. Елітарний характер мистецтва модернізму. «Ар нуво», «югендстиль», «сецесіон», «ліберті» як перший період модернізму та його особливості: ірреальність, фантазійність, символізація, стилізація, орнаментальність. Творчість Клімта, Мунка, Гауді.

Оптимістична концепція світу в модерністських напрямках. Особливості фовізму: відхід від реальності, відмова від об'ємності, красочність, емоційність, декоративізм. Творчість Матіса, Дерена, Марке. Кубізм та його витoki (африканська скульптура та творчість Сезанна). «Аналітичний» та «синтетичний» кубізм. Творчість Пікассо та його картина «Авіньйонські дівчата». М. Бердяєв про кубізм. Творчість Архипенка в контексті світової культури. Особливості футуризму: відтворення в мистецтві індустріалізації, урбанізації. Марінетті і маніфест футуризму. Літературний футуризм Аполлінера, Маяковського, Хлебнікова. Живописний футуризм Северіні, Боччоні. Особливості конструктивізму: раціоналізм, лаконізм, техніцизм. Функціоналізм Ле Корбюзьє. Характерні риси абстракціонізму. Емоційний (ліричний, психологічний) та геометричний (логічний, інтелектуальний) абстракціонізм. Творчість В. Кандинського, його праця «Про духовність в мистецтві». Творчість Мондріана. Супрематизм К. Малевича: чорний, кольоровий, білий періоди творчості. Творчість Д. Поллока та його метод «дриплінгу».

Песимістична концепція світу в модерністських напрямках. Особливості експресіонізму: суспільне розчарування, зневіра, страх, поворот до внутрішніх, душевних переживань, принцип деформації, викривлення, розірваності. Групи «Міст» та «Синій вершник». Творчість Кірхнера, Марка. Літературний експресіонізм і творчість Ф. Кафки. Дадаїзм як вияв протесту проти Першої світової війни. Т. Тцара і «Маніфест дадаїзму». Філософське підґрунтя сюрреалізму: психоаналіз Фрейда, інтуїтивізм Бергсона. Особливості сюрреалізму: абсолютізація надреального, таємничого, алогічності, інтуїтивності, асоціативності, естетичний релятивізм. Представники сюрреалізму: Бретон, Ернст, Танґі. Творчість С. Далі. Література «потoku свідомості»: Джойс, Пруст. Екзистенціальна проблематика у творчості Сартра, Камю. Еволюція музичної культури. Негритянський джаз.

Культурна взаємодія народів світу в ХХ столітті і вплив модернізму на українську культуру.

ТЕМА 30. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ ДОБИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

«Постмодернізм» як культурологічне поняття. Історичні реалії останньої третини ХХ століття: падіння Берлінської стіни, розпад СРСР, руйнування тоталітарних режимів, війни в Югославії та Іраку, загроза тероризму. Постіндустріальна, інформаційна цивілізація та тенденція глобалізації в сучасному світі.

Реалістична тенденція в культурі другої половини ХХ століття: орієнтація на використання модерністського досвіду. Неореалізм в післявоєнному італійському кінематографі та літературі. Характерні риси магічного реалізму: реальність поєднує сучасність і історію, надприродне і природне, паранормальне і буденне. Гра з часом (зворотний відлік, рух часу по спіралі). Використання в мистецтві хемінґуєвського «принципу айсберга». Творчість Г. Марселя («Сто років самотності», «Полковнику ніхто не пише») як оригінальний вияв сучасного латиноамериканського мистецтва. Особливості психологічного реалізму: концентрація на внутрішньому світі героїв, подолання егоцентризму, самотності, абсурдності буття. Література Фолкнера, Хемінґуея, Сент-Екзюпері. Кінематограф Фелліні, Бергмана, Антоніоні. Особливості інтелектуального реалізму: концептуально-філософське осмислення актуальних проблем. Творчість Манна, Шоу, Уеллса, Брехта.

Особливості постмодернізму: заперечення традицій, норм, цінностей, прагнення до необмеженої свободи. Постмодернізм як результат заперечення заперечення. Культурна орієнтація на деконструкцію, децентрацію, демістифікацію. Новизна в постмодернізмі. Моральний і естетичний релятивізм та ігрова установка. Ідеологи постмодернізму: Дерріда, Делез, Барт.

Поп-арт як реакція на безпредметне мистецтво. Особливості поп-арту: естетизація предметного, речовинного світу, банальність, виразність. Творчість Уорхола. Течії поп-арту: оп-арт, ел-арт, ленд-арт, боди-арт. Гіперреалізм і фотореалізм та їх особливості. Сонористика як музичний напрям другої половини ХХ століття. Творчість Пендерецького. Алеаторика як мистецтво засноване на уявленні, що в світі панує випадковість. Музична та літературна алеаторика. Творчість Павича. Хеппенінг як мистецький напрям. Мистецтво саморуйнації: деїдеологізація, мінімалізм, абсурдність. Концептуалізм як дематеріалізація мистецтва, аналітичність, психологізм. Театр «драми абсурду»: Беккет, Іонеско. Феномен рок-культури: рок-н-рол, арт-рок, фолк-рок, джаз-рок, хард-рок. Реп та рейв в сучасній музиці.

Мистецтво постмодернізму як грандіозний художній експеримент, перехід до нової епохи.

ТЕМА 31. ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ НАРОДІВ СВІТУ

Сучасна культура як вияв тенденції діалогізму і плюралізму. Культурні феномени ХХ століття: Японія, Китай, арабський Схід, Африка, Латинська Америка.

Сучасна Японія як музей азійських культур. Культурна самобутність Японії і діалог з іншими культурами світу. Ментальні і релігійно-філософські підвалини духовності. Вплив принципів синтоїзму, конфуціанства, буддизму на культуру Японії. Могутній підйом – «економічне диво» Японії: модернізація на основі традицій. Концепція «конфуціанського капіталізму». Особливості японської духовної культури. Школа Хокусая в сучасному живописі. Класичні театри ноо та кабукі. Кінематограф Японії. Творчість Куросави. Ікебана як традиційна японська побутова культура.

Традиційність культури сучасного Китаю. Вплив конфуціанських традицій на економічне та політичне життя Китаю. Концепція «соціалістичної духовної цивілізації». Діалог з західною культурою і адаптивність без руйнування культурного ядра. Особливості духовної культури: Пекінська опера, кінематографічний діалог Китаю та США.

Концепція переходу від західної цивілізації до тихоокеанської: ХХІ століття як вік Азії і Тихого океану.

Самобутність сучасної культури арабського Сходу. Домінування ідеології ісламу. Принципова нерозділеність сакрального і земного як особливість арабської культури. Реформаторський напрям і традиціоналісти в сучасних суспільствах арабського Сходу. Релігійний ентузіазм на фоні духовної кризи західної культури. Особливості арабського мистецтва. Вплив арабської музики на творчість європейських митців.

Сучасна культура Африки як багатоманітність і цілісність. Самобутність і колоніальна акультурація. Особливості африканської духовності: синкретизм, злиття з природою, домінування колективізму, прагнення до гармонії, кооперації, емоційний характер культурних цінностей. Концепція Л. Сенгора. Дві тенденції сучасної культури: афроцентризм та вплив західної масової культури. Культурні феномени сучасної Африки. Традиційне мистецтво: два види скульптури – маски та статуетки. Вплив африканської пластики на світове мистецтво ХХ століття. Музично-танцювальне мистецтво африканців: різноманітність стилів, жанрів, форм. Африканські гріоти. Симбіоз африканської народної і християнської обрядової культури. Африканський джаз та його вплив на світову культуру. Спорт в житті народів Африки.

Латинська Америка як культурно-історичне поняття. Колоніальна епоха і завоювання незалежності як детермінанти особливостей сучасної культури. Типи культурної взаємодії: протистояння, симбіоз, синтез. Взаємодія автохтонного, європейського і африканського елементів. Периферійність культури Латинської Америки. Ігрове начало і карнавальність південноамериканської культури. Оригінальність латиноамериканської літератури: прагнення відкрити себе, спираючись на багатство світової культури. Творчість Рівери, Карпент'єра, Маркеса, Борхеса, Льоси. Феномен муралізму і діяльність «великої мексиканської трійки»: Рівери, Ороско, Сікейроса. Особливості сучасного містобудівництва. Статуя Христа Спасителя в Ріо-де-Жанейро. Феномен латиноамериканських танців та карнавалу.

Сучасний світ як культурна єдність в багатоманітті. Моральні, інтелектуальні, естетичні цінності і гуманістична спрямованість – духовна вісь історії світової культури.

Список літератури

- Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. / За ред. Яртися А. В., Мельника В. П. – Львів, 2005. (кабінет мистецтвознавства, далі к.м.)
- Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Левчук. – Київ, 1997. (к.м.)
- Полікарпов В. Лекції з історії світової культури. – Харків, 1990. (к.м.)
- Культурология. Учебное пособие для студ. высших учебных заведений. – Ростов-на-Дону, 1999. (к.м.)
- Курс лекцій з української та зарубіжної культури: Навчальний посібник / За ред. Л. Дециньського. – Львів, 1999. (к.м.)
- Історія світової культури: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Левчук. – Київ, 2000. (к.м.)
- Греченко В., Чорний І., Кушнерук В., Режко В. Історія світової та української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. – Київ, 2000. (к.м.)
- Бичко А. Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Курс лекцій. – Київ, 1992. (к.м.)
- Теорія та історія світової і вітчизняної культури: Підручник / Горбач Н., Гелей С., Росінська З. – Львів, 1992. (к.м.)
- Основи художньої культури. Ч.1.: Теорія та історія світової художньої культури: Навч. посібник для вищ. навч. закладів / За ред. В. Лозового, Л. Анучиної. – Харків, 1997. (к.м.)
- История зарубежного искусства / Под ред. М. Кузьминой, Н. Мальцевой. – Москва, 1984. (к.м.)
- Очерки истории искусства / Под ред. Н. Григоровича, Г. Поспелова. – Москва, 1987. (к.м.)
- Виппер Б. Введение в историческое изучение искусства. – Москва, 1985. (к.м.)
- Дмитриева Н. Краткая история искусств. Вып.1. – Москва, 1968. (к.м.)
- Дмитриева Н. Краткая история искусств. Вып.2. – Москва, 1991. (к.м.)
- Художня культура світу: Європейський культурний регіон: Навч. посібник / Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол, О. Оніщенко. – Київ, 2001. (к.м.)
- Дейвіс Норман. Європа: Історія. – Київ, 2000. (к.м.)
- Бичко А., Бичко І., Табачковський В. Історія філософії: Підручник. – Київ, 2001. (к.м.)

ТЕМАТИКА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ ТА ІСТОРИЧНА ТИПОЛОГІЯ КУЛЬТУРИ (2год.)

1. Культура як ціннісний феномен. Поняття світової культури.
2. Історична типологія культури та її критерії.
3. Проблема періодизації культури. Поняття культурно-історичної епохи.
4. Завдання курсу «Історія світової культури».

Тематика наукових есе

Культура як система духовних цінностей
Взаємозв'язок традиції і новації в культурі
Феномен світової культури
Формаційний підхід до типології культури
Цивілізаційний підхід до історичної типології культури
Концепція історії культури П. Куусі
Технологічна концепція типології культури (Арон, Тоффлер)
Пасіонарний підхід до вивчення історії культури Л. Гумільова
Есхатологічний підхід до вивчення історії культури

Питання для самостійної роботи

1. У чому полягає актуальність вивчення історії світової культури?
2. Яка відмінність між основними типами дефініцій культури (описовими, історичними, нормативними, психологічними, структурними, генетичними)?
3. Виділити структурні елементи культури.
4. У чому полягає аксіологічний підхід до культури?
5. Пояснити поняття «духовна цілісність світової культури».
6. Як Ви розумієте вислів: «Смисл культури у боротьбі вічності з часом»?
7. У чому особливість діахронного і синхронного підходів до типології культури?
8. Які є підходи до періодизації культури?
9. Які Вам відомі концепції історії культури?

Список літератури

Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Левчук. – Київ, 1997. (к.м.)
Культурологія. Учебное пособие для студ. высших учебных заведений. – Ростов-на-Дону, 1999. (к.м.)
Культурологія. XX век. Словарь. – С.-Петербург, 1997. (к.м.)
Петров М. Язык, знак, культура. – Москва, 1991. (к.м.)
Розанов В. Религия. Философия. Культура. – Москва, 1992. (к.м.)
Романов В. Историческое развитие культуры. Проблемы типологии. – Москва, 1991. (к.м.)
Основы исторической типологии культуры. – Москва, 1991.
Мамонтов С. Основы культурологии. – Москва, 2001.
Тойнбі А. Дослідження історії. – Київ, 1995.
Ясперс К. Смысл и назначение истории. – Москва, 1991.
Бердяев Н. Смысл истории. – Москва, 1990.
Гумилев Л. Этносфера: история людей и история природы. – Москва, 1993.
Кууси П. Этот человеческий мир. – Москва, 1988.
Тейяр де Шарден П. Феномен человека. – Москва, 1987.
Шпенглер О. Закат Европы. – Москва, 1992.

ТЕМА 2. ПЕРВІСНА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА (2год)

1. Історично-археологічна періодизація первісної культури. Поняття археологічної культури.
2. Особливості первісної культурно-історичної епохи.
3. Проблема антропосоціогенезу.
4. Культурогенез: матеріальна культура, мова, мистецтво, релігійні вірування.

Т е м а т и к а н а у к о в и х е с е

Проблема расогенезу
Концепція магії Дж. Фрезера
Виникнення мови. Теорії глотогенезу
Характеристика мовних сімей людства
«Венери палеоліту» – символ родючості, народження нового
«Сікстинські капели палеоліту» (Альтаміра, Ляско)
Обряд ініціації та його роль у первісній культурі
Світове дерево як символ єдності світу
Міф і його значення для розвитку культури
Мегаліти як таємничі пам'ятки первісної культури
Атлантида: гіпотези існування протоцивілізації

Питання для самостійної роботи

1. Поясніть поняття первісний синкретизм, однорідність та сапієнтність.
2. Які Ви знаєте теорії походження людини?
3. У чому полягає питання критеріїв людини?
4. Яка головна соціальна інновація відбулася в пізньому палеоліті?
5. Поясніть думку Дмитрієвої про парадокс первісного мистецтва, у якому ставлення до людини тваринне, а ставлення до звіра людяне.
6. У чому полягає анімалізм первісного мистецтва?
7. Як первісні вірування вплинули на розвиток культури?
8. Які Ви знаєте теорії глотогенезу?
9. У чому суть неолітичної революції?
10. Які існують припущення про призначення мегалітів?

С п и с о к л і т е р а т у р и

- Тайлор Э.* Первобытная культура. – Москва, 1989. (к.м.)
Фрезер Дж. Золотая ветвь. Исследование магии и религии. – Москва, 1986. (к.м.)
Шерстобитов В. У истоков искусства. – Москва, 1971. (к.м.)
Ранние формы искусства. Сборник статей / Сост. С. Неклюдов. – Москва, 1972. (к.м.)
Алексеев В. Становление человечества. – Москва, 1984. (к.м.)
Брей У., Трамп Д. Археологический словарь. – М., 1990.
Першиц А., Монгайт А., Алексеев В. История первобытного общества. – М., 1982.
Чмихов М. Давня культура. – Київ, 1994.
Грант В. Эволюционный процесс. – Москва, 1991.
Токарев С. Ранние формы религии. – М., 1990.
Алексеев В. География человеческих рас. – М., 1978.
Головин Б. Введение в языкознание. – М., 1988.
Топоров В. К происхождению некоторых поэтических символов (палеолитическая эпоха). – Москва, 1972.
Мид М. Культура и мир детства. – М., 1988.

Кууси П. Этот человеческий мир. – М., 1988.

Малина Я., Малинова Р. Великие загадки Земли. – М., 1993.

ТЕМА 3. СТАРОСХІДНА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА (2год)

1. Стародавній Схід як культурологічне поняття.
2. Концепції історії культури Стародавнього Сходу. Періодизація старосхідних культур.
3. Особливості Стародавнього Сходу як культурно-історичної епохи.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

«Захід є Захід, Схід є Схід, не зустрінеться їм ніколи»

Старосхідні цивілізації – не згаслі світи, а частина сучасної культури

Традиційність і життєздатність культури Стародавнього Сходу

Екологічна свідомість як культурна домінанта Стародавнього Сходу

Феномен «східного типу мислення»

Формаційний та цивілізаційний підходи до історії культури Стародавнього Сходу

Питання для самостійної роботи

1. Розкрийте зміст поняття «річкові цивілізації».
2. Які аргументи використовують прихильники географічного детермінізму у вивченні культури Стародавнього Сходу?
3. У чому виявляється традиційність старосхідної культури?
4. Яке ставлення до природи у «людини Сходу» і «людини Заходу»?
5. Який основний чинник є визначальним у формаційному підході до осмислення культури Стародавнього Сходу?
6. У чому специфіка цивілізаційної концепції орієнтології?
7. Що означає синкретизм старосхідного світогляду?
8. Яка роль релігійного чинника в культурному бутті Стародавнього Сходу?
9. Порівняйте характерні риси східної і західної ментальності.

С п и с о к   л і т е р а т у р и

Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. / За ред. Яртися А., Мельника В. – Львів, 2005. (к.м.)

Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Левчук. – Київ, 1997. (к.м.)

Полікарпов В. Лекції з історії світової культури. – Харків, 1990. (к.м.)

Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. – Київ, 2002.

Древние цивилизации. – Москва, 1989.

Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон / Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол та ін. – Київ, 2003.

Конрад Н. Запад и Восток. – Москва. 1972.

Уманцев Ф. Искусство Древнего мира. – Киев, 1996.

Хэнкок Г. Следы богов: В поисках истоков древних цивилизаций. – Москва, 1997.

Вайнтрауб И. Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.

ТЕМА 4. СТАРОДАВНІЙ ЄГИПЕТ ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН (2год)

1. Джерельна база єгиптології. Основні віхи історії Стародавнього Єгипту.

2. Періодизація та особливості історії культури Стародавнього Єгипту.
3. Давньоєгипетська релігія та міфологія.
4. Наукові знання, розвиток техніки та архітектурне будівництво.
5. Писемність, література та образотворче мистецтво у Стародавньому Єгипті.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Ж. Ф. Шампольон – «батько єгиптології»
 «Розеттський камінь» і мистецтво ієрогліфів
 Гробниця Тутанхамона – «відкриття ХХ століття»
 Феномен єгипетських пірамід
 Таємниця сфінкса
 Особливості давньоєгипетського пантеону
 Культ мертвих і його місце в культурі Стародавнього Єгипту
 Релігійна інновація фараона Ехнатона
 Скульптурний портрет Нефертіті
 Хатшепсут – жінка-фараон
 Давньоєгипетська медицина і мистецтво муміфікації

Питання для самостійної роботи

1. Які основні джерела історії культури Стародавнього Єгипту?
2. Хто такий Ж. Ф. Шампольон?
3. Як Ви розумієте слова Г. Картера після відкриття гробниці Тутанхамона: «Насправді тридцять три століття – це всього лише вчора і завтра»?
4. Що було основою економічного життя і важливим стимулом культурного поступу Стародавнього Єгипту?
5. Чому посприяла географічна ізольованість Єгипту?
6. Як Ви розумієте поняття «сакралізація деспота»?
7. Особливості давньоєгипетських зооморфних культів.
8. Які існують наукові пояснення феномену пірамід?
9. Яке історичне значення міфу про суд Осіріса над померлими?
10. Яку релігійну реформу здійснив Аменхотеп IV?
11. Які науки розвивалися в Стародавньому Єгипті?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

- Проблемы интерпретации памятников культуры Востока. Сборник статей. – Москва, 1991. (к.м.)
 Искусство Древнего Египта. – Москва, 1972. (к.м.)
 Фингарет С. Искусство Древнего Египта. – Ленинград, 1970. (к.м.)
 Матъе М. Искусство Древнего Египта. – Москва, 1970. (к.м.)
 Матъе М. Скульптурный портрет царицы Нефертити. – Ленинград, 1958.(к.м.)
 Нейхардт А., Шишова И. Семь чудес древнего мира. – Москва, 1966. (к.м.)
 Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. – Київ, 2002.
 Культура Древнего Египта. – Москва, 1976.
 Целлар К. Архитектура страны фараонов. – Москва, 1990.
 Египетская «Книга мертвых» // Наука и религия. – 1990. – № 1-12.
 Сказки и повести Древнего Египта. – М., 1956.
 Бадж У. Египетская религия. Египетская магия. – М.,1996.
 Богословский Е. Древнеегипетские мастера. – М.,1983.
 Бьювел Р., Джилберт Э. Секреты пирамид. – М.,1996.
 Египет: земля фараонов. – М., 1997.
 Жак К. Нефертити и Эхнатон. – М., 1999.

- Картер Г.* Гробница Тутанхамона. – М., 1959.
Коростовцев М. Писцы Древнего Египта. – М., 1968.
Липинская Я., Марциняк М. Мифология Древнего Египта. – М., 1983.
Кондратов А. Загадка сфинкса. – М., 1972.
Косидовский З. Когда солнце было богом. – М., 1991.
Котрелл Л. Во времена фараонов. – М., 1982.
 Женщины легенды. – Минск, 1993.
Вайнтруб И. Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.

ТЕМА 5. ІСТОРИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ КУЛЬТУРИ МЕСОПОТАМІЇ (2год)

1. Джерельна база вивчення культури Межиріччя. Короткі відомості з історії Шумеру, Аккаду, Вавилону.
2. Періодизація та характерні риси історії культури Месопотамії.
3. Релігійно-міфологічні уявлення.
4. Писемність, наукові знання, освіта та література в Межиріччі.
5. Архітектура та образотворче мистецтво.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Історія досліджень культури річок-близнюків Близького Сходу
 Клинопис – древнє письмо Месопотамії
 Релігійно-міфологічний світогляд жителів долини Тигру та Євфрату
 Месопотамія – батьківщина бібліотечної та архівної справи
 Кодекс законів царя Хаммурапі
 Епос про Гільгамеша – вавилонська художня перлина
 Зіккурат як культова споруда Давнього Межиріччя
 Вавилонська вежа: легенди та історія
 Висячі сади Семіраміди – друге чудо світу
 Астрологія і її значення в культурі Месопотамії

Питання для самостійної роботи

1. Чому народи Сходу називали своє письмо цвяховим?
2. Про що шумери говорили: «У неї входять із заплющеними очима, а виходять з розплющеними очима»?
3. Які Ви знаєте найдавніші бібліотеки світу?
4. Які астральні культи виникли в Межиріччі?
5. Порівняйте уявлення про потойбічне життя єгиптян і мешканців Месопотамії.
6. Яку роль відігравав бог Мардук в пантеоні Вавилонії?
7. Чому релігійно-філософський твір «Діалог пана і раба про смисл життя» вважають літературним шедевром?
8. Що являв собою зіккурат?
9. На підставі чого деякі дослідники ототожнюють зіккурат Етеменанкі з біблійною Вавилонською вежею?
10. Порівняйте єгипетський і вавилонський канон образотворчого мистецтва.

С п и с о к   л і т е р а т у р и

- Проблемы интерпретации памятников культуры Востока. Сборник статей. – Москва, 1991. (к.м.)
 Культура и искусство Вавилонии, Ассирии и соседних стран. – Москва, 1953. (к.м.)
Нейхардт А., Шишова И. Семь чудес древнего мира. – Москва, 1966. (к.м.)
Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. – Київ, 2002.

- На ріках вавилонських. З найдавнішої літератури Шумеру, Вавилону, Палестини. – Київ, 1991.
 Епос о Гильгамеше. – Москва; Ленинград, 1961.
 Дандамаев М. Вавилонские писцы. – Москва, 1983.
 Клима Й. Общество и культура Двуречья. – Прага, 1967.
 Клочков И. Духовная культура Вавилонии. Человек, судьба, время. – Москва, 1983.
 Крамер С. История начинается в Шумере. – Москва, 1991.
 Оппенгейм А. Древняя Месопотамия. Портрет погибшей цивилизации. – Москва, 1990.
 Редер Д. Мифы и легенды древнего Двуречья. – Москва, 1965.
 Белявский В. Вавилон легендарный и Вавилон исторический. – Москва, 1971.
 Замаровський В. Спочатку був Шумер. – Київ, 1983.
 Кленгель-Брандт Э. Вавилонская башня: легенды и история. – Москва, 1991.
 Къера Э. Они писали на глине. Рассказывают вавилонские таблички. – Москва, 1984.
 Вайнтруб И. Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.

ТЕМА 6. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ СХІДНОГО СЕРЕДЗЕМНОМОР'Я (2год)

1. Джерельна база, історія та особливості культури Східного Середземномор'я.
2. Культурні здобутки стародавньої Сирії та Фінікії.
3. Староєврейська культура та її всесвітньо-історичне значення.
4. Старий завіт – священна книга іудеїв. Бібліологія.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Алфавіт – найвидатніше досягнення фінікійців
 Карфаген – фінікійська колонія
 Таємниця фінікійського пурпуру
 Соломон – цар староєврейської держави
 Рух єврейських пророків
 Кумранські рукописи – давня редакція Біблії
 Старий завіт – пам'ятка історії та літератури
 Релігійно-етичні закони Мойсея
 Єрусалим – духовна столиця іудеїв, християн, мусульман

Питання для самостійної роботи

1. У чому полягає еклектичність сирійсько-фінікійської культури?
2. Яким головним «мистецтвом» володіли фінікійці?
3. Чому Фінікію називають «країною багрянцю»?
4. Назвіть найбільше досягнення культури Фінікії.
5. Яка етимологія слова «абетка»?
6. Яке «Нове місто» заснували фінікійці?
7. Які заходи царя Соломона сприяли зміцненню староєврейської держави?
8. Що сприяло етнічному самозбереженню євреїв?
9. Чи був іудаїзм першою спробою запровадити монотеїзм?
10. Як вплинула староєврейська література в її біблійному переказі на світову художню творчість?
11. Яке місто вважають своєю святинєю іудеї, християни, мусульмани?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

- Проблемы интерпретации памятников культуры Востока. Сборник статей. – Москва, 1991.
 (к.м.)
 Біблія.
 Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. – Київ, 2002.

- Борзова Е.* История мировой культуры. – С.-Петербург, 2002.
 На ріках вавілонських. З найдавнішої літератури Шумеру, Вавілону, Палестини. – Київ, 1991.
Циркин Ю. Карфаген и его культура. – Москва, 1986.
Шифман И. Финикийские мореходы. – Москва, 1965.
 Финикийская мифология. – С.-Петербург, 1999.
Грант М. История древнего Израиля. – Москва, 1998.
Рижский М. Библейские пророки и библейские пророчества. – Москва, 1987.
Шифман И. Ветхий завет и его мир. – Москва, 1987.
Вайнтрауб И. Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.

ТЕМА 7. ГОЛОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ДАВНЬОІРАНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ (2год)

1. Джерела та основні віхи історії Стародавнього Ірану.
2. Характерні риси культурного розвитку стародавнього Еламу, Мідії, Персії.
3. Релігійно-міфологічні уявлення давніх іранців. Зороастризм.
4. Давньоіранське мистецтво.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Самобутня культура Еламу

«Країна аріїв»: загадки походження іранців та інших індоєвропейських народів

Реформаторська діяльність Дарія I – «царя царів» Персії

Феномен зороастризму

«Авеста» – священна книга зороастризму

Торевтика – мистецтво Стародавнього Ірану

«Імперський ахеменідський стиль» Стародавнього Ірану

Таємниця Персеполя, столиці ахеменідського Ірану

Культура держави Урарту

Питання для самостійної роботи

1. Чи можна вважати твори давньогрецьких авторів неупередженим джерелом історії Персії?
2. У чому виявляється самобутній характер релігії еламців?
3. Що Ви знаєте про еламську гліптику?
4. Які реформи запровадив у перській імперії Дарій I?
5. Хто поклав край світовому пануванню держави Ахеменідів?
6. Поясніть вислів історика про падіння Перської імперії: «Схід, який втратив свою таємничість..., тепер втратив і своє значення».
7. Чому зороастризм ще називають авестизмом, вогнепоклонством?
8. Як Ви розумієте вислів: «Зороастризму притаманний яскраво виражений дуалізм, який не має аналогів у світових релігіях»?
9. Які особливості перської торевтики?
10. Чому Персеполь називають лебединою піснею перського мистецтва?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

- Проблемы интерпретации памятников культуры Востока. Сборник статей. – Москва, 1991. (к.м.)
- Крижанівський О.* Історія Стародавнього Сходу. – Київ, 2002.
- Бойс М.* Зороастрийцы: верования и обычаи. – Москва, 1993.
- Боровкова Л.* Запад Центральной Азии во II в. до н.э. – VII в. н.э. – Москва, 1989.
- Грантовский Э.* Иран и иранцы до Ахеменидов. – Москва, 1998.
- Дандамаев М., Луконин В.* Культура и экономика древнего Ирана. – Москва, 1982.
- История Ирана. – Москва, 1977.

Уилбер Д. Персеполь. – Москва, 1977.

Хинц В. Государство Элам. – Москва, 1977.

Погребова Н. Иран и Закавказье в раннем железном веке. – Москва, 1977.

Арутюнян Н. Топонимика Урарту. – Ереван, 1985.

ТЕМА 8. ОСНОВНІ ВІХИ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ СТАРОДАВНЬОЇ ІНДІЇ (2год)

1. Періодизація та характерні риси стародавньої культури. Основні віхи історії.
2. Соціальний устрій індійського населення та його вплив на розвиток культури.
3. Релігійні вірування в Стародавній Індії.
4. Писемність, освіта та наукові знання.
5. Давньоіндійське мистецтво.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Хараппа і Мохенджо-Даро – центри протоіндійської культури

Міфологія давньої Індії

Веди – «знання» стародавніх індусів

Давньоіндійські релігії

«Закони Ману» – релігія і право давньоіндійського суспільства

Варни і каста та їх роль у суспільному житті Індії

Давньоіндійські наукові знання

Пам'ятки давньоіндійського зодчества

Танець в культурі Індії

Давньоіндійська сім'я

Йога: сутність та різновиди

Питання для самостійної роботи

1. Яке походження назви «Індія» і як у назві відображено специфіку цієї країни?
2. Якими здобутками збагатила культуру людства Індська (Хараппська) цивілізація?
3. У чому полягало історичне значення індійського походу Александра Македонського?
4. Назвіть форму соціальної стратифікації індійського населення.
5. Що являє собою обряд упанаяни?
6. Як характеризує індійське суспільство традиція саті?
7. Прокоментуйте образне порівняння карми з річкою: «Життя річки підтримується тисячами струмків, що несуть водночас і чисті води, і нечистоти. Відринаючи їх чи вбираючи, річка може змінити свою майбутню карму і в майбутньому стати прозорим струмком чи смердючою канавою».
8. Які паралелі можна провести, аналізуючи буддистський «восьмеричний» шлях звільнення від страждань?
9. Які мистецькі здобутки пов'язуємо з «золотим віком Гуптів»?
10. Які Ви знаєте пам'ятки буддистської храмової архітектури?

Список літератури

Проблемы интерпретации памятников культуры Востока. Сборник статей. – Москва, 1991. (к.м.)

Крижанівський О. Історія Стародавнього Сходу. – Київ, 2002.

Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон / Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол та ін. – Київ, 2003.

Голоси стародавньої Індії: Антологія стародавньої літератури. – Київ, 1982.

- История и культура древней Индии: тексты. – Москва, 1990.
 Махабхарата. Рамаяна. – Москва, 1974.
 Темкин Э., Эрман В. Мифы древней Индии. – Москва, 1985.
 Бонгард-Левин Г. Древнеиндийская цивилизация. – Москва, 1993.
 Бонгард-Левин Г., Ильин Г. Индия в древности. – Москва, 1985.
 Бэшем А. Чудо, которым была Индия. – Москва, 1977.
 Гусева Н. Индуизм. – Москва, 1977.
 Корнев В. Буддизм и его роль в общественной жизни стран Азии. – Москва, 1983.
 Кудрявцев М. Кастовая система в Индии. – Москва, 1992.
 Культура древней Индии. – Москва, 1975.
 Лидова Н. Драма и ритуал в древней Индии. – Москва, 1992.
 Пандей Р. Древнеиндийские домашние обряды (обычай). – Москва, 1982.
 Вайнтриб И. Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.

ТЕМА 9. КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН СТАРОДАВНЬОГО КИТАЮ (2год)

1. Періодизація давньокитайської культури. Найдавніші китайські держави.
2. Типові риси культури Стародавнього Китаю та ментальність населення.
3. Суспільно-політичні та релігійні вчення. Конфуціанство. Даосизм. Легізм.
4. Писемність, література та наукові знання.
5. Мистецтво Давнього Китаю.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Конфуцій – «Вчитель десяти тисяч поколінь»
 Китайський церемоніал та ритуал
 Старокитайська міфологія
 Давньокитайські винаходи
 Народна медицина в Стародавньому Китаї
 Китайська писемність: мистецтво каліграфії
 Велика Китайська стіна
 Теракотова армія імператора Цінь Шіхуанді
 Китай – батьківщина шовківництва

Питання для самостійної роботи

1. Як давні китайці називали свою батьківщину і звідки походить назва «Китай»?
2. Яка найавторитетніша суспільно-політична доктрина Стародавнього Китаю?
3. Які основні ідеї конфуціанства?
4. Яке релігійно-філософське вчення сповідувало принцип: «Хто діє – зазнає невдачі. Хто володіє – втратить. Ось чому абсолютно мудрий не діє, і він не знає невдач... Він пливе за течією і не зважається на вчинок»?
5. Які культу панували в давньокитайських релігійних віруваннях?
6. Як ви думаєте, чому китайці не переходять на алфавітне письмо?
7. Які Ви знаєте конфуціанські літературні канони?
8. Який китайський варіант буддистського храму?
9. Яка сенсаційна знахідка могильного комплексу найкраще представляє образотворче мистецтво доби Цінь?
10. Якими винаходами китайці збагатили світ?

Список літератури

- Проблемы интерпретации памятников культуры Востока. Сборник статей. – Москва, 1991. (к.м.)
- Крижанівський О.* Історія Стародавнього Сходу. – Київ, 2002.
- Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон / Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол та ін. – Київ, 2003.
- Бамбуковые страницы. Антология древнекитайской литературы. – Москва, 1994.
- Конфуций.* Уроки мудрости. – Москва, 1998.
- Оповідки Давнього Китаю: Збірник. – Київ, 1990.
- Васильев Л.* Культы, религии, традиции в Китае. – Москва, 1970.
- Васильев Л.* Проблемы генезиса китайской мысли (Формирование основ мировоззрения и менталитета). – Москва, 1989.
- Искусство Китая. – Москва, 1988.
- Кульпин Э.* Человек и природа в Китае. – Москва, 1990.
- Лукьянов А.* Становление философии на Востоке. Древние Китай и Индия. – Москва, 1992.
- Малявин В.* Конфуций. – Москва, 1992.
- Попов Г.* Боевые единоборства народов мира. – Москва, 1991.
- Фицджеральд С.* Китай: краткая история культуры. – С.-Петербург, 1998.
- Эберхард В.* Китайские праздники. – Москва, 1977.
- Этика и ритуал в традиционном Китае. – Москва, 1988.
- Вайнтрауб И.* Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.

ТЕМА 10. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ ДОКОЛУМБОВОЇ АМЕРИКИ (2год)

1. Періодизація та особливості давніх культур Америки.
2. Найдавніші культурні феномени Мезоамерики.
3. Історія культури ацтеків та майя.
4. Історія культури інків.

Тематика наукових есе

Гігантські кам'яні голови – атрибут ольмекської цивілізації
Майя – «інтелектуали» Нового Світу
Кодекси майя
Календар майя – велике досягнення культури
Релігія та ритуали майя
Культура тольтеків
Култ пернатого змія (Кетцалькоатля) в народів Мезоамерики
Піраміди ацтеків
Криваві ритуали ацтеків
Релігійно-міфологічні уявлення інків
Золотий палац (Кориканча) – гордість інків
Золотарі інки – майстри священного сонцесяйного металу
Мачу-Пікчу – шедевр будівельного мистецтва інків

Питання для самостійної роботи

1. Які Ви знаєте осередки найдавніших культур на території Америки?
2. Назвіть найграндіозніші скульптури ольмеків.
3. Як характеризує культуру Мезоамерики архітектурний комплекс Теотіуакана – Піраміди Сонця і Місяця?

4. Що Ви знаєте про тлачті – ритуальну гру ольмеків і ацтеків?
5. Чи розвивалася у ацтеків освіта?
6. Чому індіців майя називають «інтелектуалами» Нового Світу?
7. Чим цікавий календар майя?
8. Надбання яких культур увібрала в себе цивілізація інків?
9. Поясніть і обґрунтуйте тезу: «Релігія інків була геліоцентричною».
10. Чому фортеця Мачу-Пікчу є великим досягненням архітектурного генія інків?
11. Який внесок у світову культуру давніх народів Америки?

Список літератури

- Стеценко В., Пітуть Л.* Культура давніх цивілізацій доколумбової Америки: текст лекції. – Львів, 2002. (к.м.)
- Кинжалов Р.* Искусство древней Америки. – Москва, 1962. (к.м.)
- Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон / Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол та ін. – Київ, 2003.
- Кертман Л.* История культуры стран Европы и Америки. – Москва, 1987.
- Ламберг-Карловски К., Саблов Д.* Древние цивилизации. Ближний Восток и Мезоамерика. – Москва, 1992.
- Соди Д.* Великие культуры Мезоамерики. – Москва, 1985.
- Кинжалов Р.* Культура древних майя. – Ленинград, 1976.
- Рус А.* Народ майя. – Москва, 1986.
- Альперович М., Слезкин Л.* История Латинской Америки. – Москва, 1991.
- Конрад Н.* Латинская Америка: традиции и современность. – Москва, 1987.
- Стингл М.* Государство инков. – Москва, 1986.
- Вайнтруб И.* Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.

ТЕМА 11. АНТИЧНІСТЬ ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА (2год)

1. Античність як культурологічне поняття.
2. Типові риси античної культури.
3. Періодизація давньогрецької та давньоримської культур.
4. Актуальність та всесвітньо-історичне значення античності.

Тематика наукових есе

Античність – колыска європейської культури
 «Людина – мірило всіх речей» (народження особистості в добу античності)
 Агональний характер античної культури
 Пайдейя як засіб виховання громадянина поліса
 Антропоморфізм релігійно-міфологічних уявлень стародавніх греків та римлян
 Політика, війна, управління – головні чесноти Риму
 Практицизм давньоримської культури

Питання для самостійної роботи

1. Чому античну культуру називають колыскою європейської цивілізації?
2. Поясніть твердження німецького вченого Лауса про те, що неможливо уявити освічену людину, яка не знайома з досягненням старогрецької культури.
3. У чому універсалізм античної культури?
4. У чому суть агонального типу античної культури?
5. Чому ми називаємо античну культуру новаторською?

6. Які елементи давньогрецької пайдеї увійшли в фундамент європейської культури?
7. Розкрийте зміст поняття антропоморфізм.
8. Як античний поліс вплинув на розвиток культури?
9. Як Ви розумієте такі особливості давньоримської культури як еkleктизм, енциклопедизм та практицизм?
10. Які відмінності між особливостями культури Стародавньої Греції та Риму?

Список літератури

- Культура и искусство античного мира. Сборник статей. – Ленинград, 1971. (к.м.)
Колпинский Ю. Великое наследие античной Эллады и его значение для современности. – Москва, 1988. (к.м.)
Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. – Москва, 1988. (к.м.)
Мотрошилова Н. Рождение и развитие философских идей: Историко-философские идеи и портреты. – Москва, 1991. (к.м.)
 Антична культура: Довідник. – Київ, 1993.
 Античность как тип культуры. – Москва, 1988.
 Мифология древнего мира. – Москва, 1977.
Зелинский Ф. История античной культуры. – С.-Петербург, 1995.
Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. – Москва, 1990.
Вайнтрауб И. Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.

ТЕМА 12. КУЛЬТУРА СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ: ОСНОВНІ ПЕРІОДИ ТА ЗДОБУТКИ (4год)

1. Егейський (крито-мікенський) період.
2. Героїчний (гомерівський) період.
3. Архаїчний період.
4. Класичний період.
5. Елліністичний період.

Тематика наукових есе

Епохальні відкриття А. Еванса на Криті
 Шліман і розкопки легендарної Трої
 Кносський палац і легенда про Мінотавра
 Кносські «парижанки»
 Люди і звичаї в Стародавній Греції
 Антропоморфізм грецької міфології
 Античний поліс і його значення для розвитку культури
 Епічні поеми Гомера
 Сапфо – «десята муза» Греції
 Олімпійські ігри
 «Золотий вік Перікла» – вершина культурного розвитку Стародавньої Греції
 Давньогрецький театр
 Афінський Акрополь як високий взірць грецької архітектури
 Давньогрецька філософія
 Розвиток наукових знань у Стародавній Греції
 Мусейон – науковий і мистецький осередок елліністичної культури
 Александрійська бібліотека
 Грецькі чудеса світу

Питання для самостійної роботи

1. Яке відкриття зробив англійський археолог А. Еванс?
2. Яку сенсаційну знахідку відкопав Шліман?
3. Чому Критську культуру називають Мінойською?
4. Що Ви знаєте про тавромахії Кноссу?
5. Чи погоджуєтеся з такою думкою: «Жіночій, вишуканій культурі мінойській протистояла суворість і мужність мікенської цивілізації»?
6. Що таке мікенська «циклопічна кладка»?
7. Що таке «курос» і «кора»?
8. Які види вазопису Ви знаєте?
9. Чому поеми Гомера вважають каноном поведінки?
10. Які функції виконувала давньогрецька трагедія?
11. Яких Ви знаєте філософів класичного періоду?
12. Що являє собою грецька ордерна система?
13. Як Ви розумієте гіпократівський принцип «не нашкодь»?
14. Які споруди зведено на Афінському Акрополі?
15. Які витоки грецької драматургії і театру?
16. Кого називають «батьком історії»?
17. Яке значення завоювань Александра Македонського?
18. Які особливості культури доби еллінізму?
19. Які науки розвивалися в період еллінізму?
20. Чому скульптурна група «Лаокоон», на думку фахівців, за глибиною мистецького задуму і рівнем артистичної досконалості не має рівних?

Список літератури

- Культура и искусство античного мира. Сборник статей. – Ленинград, 1971. (к.м.)
- Колпинский Ю.* Великое наследие античной Эллады и его значение для современности. – Москва, 1988. (к.м.)
- Винничук Л.* Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. – Москва, 1988. (к.м.)
- Аристотель.* Сочинения в 4-х т. Т.4 / Общ. ред. А. Доватура. – Москва, 1983. (к.м.)
- Платон.* Диалоги / Сост. ред. и авт. вступ. статьи А. Лосев. – Москва, 1986. (к.м.)
- Виппер Б.* Искусство Древней Греции. – Москва, 1972. (к.м.)
- Полевой В.* Искусство Греции. – Москва, 1970. (к.м.)
- Крыжицкий С.* Архитектура античных государств Северного Причерноморья.– Київ, 1993. (к.м.)
- Брунов Н.* Памятники Афинского Акрополя. – Москва, 1973. (к.м.)
- Куманецкий К.* История культуры Древней Греции и Рима. – Москва, 1990.
- Античная цивилизация / Под ред. В. Блаватской. – Москва, 1973.
- Андреев Ю.* Раннегреческий полис. – Ленинград, 1976.
- Асмус В.* Античная философия. – Москва, 1976.
- Боннар А.* Греческая цивилизация. – Москва, 1992.
- Богомоллов А.* Античная философия. – Москва, 1985.
- Вернан Ж.* Происхождение древнегреческой мысли. – Москва, 1988.
- Лосев А.* Античная мифология в ее историческом развитии. – Москва, 1967.
- Парандовський Я.* Міфологія. – Київ, 1977.
- Кун М.* Легенди та міфи Стародавньої Греції. – Київ, 1992.
- Вайнтрауб И.* Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.

ТЕМА 13. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ СТАРОДАВНЬОГО РИМУ (2год)

1. Етрусський період.
2. Царський період.

3. Період Римської республіки.
4. Період Римської імперії.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Легенда про створення Рима
Етруські портрети і «персони»
Давньоримська міфологія
«Закони дванадцяти таблиць» – перша кодифікація римського права
Римське військо – зразок дисципліни і непереможності
Дві школи латинського красномовства
Давньоримська філософія
«Августівський класицизм» – золотий вік римської історії
Форум Романум – релігійний і політичний центр Стародавнього Риму
Римські терми
Архітектурні нововведення римлян
«Пантеон» – храм усіх богів
Колізей і гладіаторські бої

Питання для самостійної роботи

1. Поясніть вислів: «Захоплена Греція перемогла свого некультурного переможця».
2. Чи були римляни епігонами – сліпими наслідувачами грецької культури?
3. Які риси характеризують етруське мистецтво?
4. Які елементи етруської культури запозичили римляни?
5. У чому полягає еллінізація римської релігії?
6. Які особливості азіанського та аттицистичного стилів красномовства?
7. Яких Ви знаєте представників «золотого віку» римської поезії?
8. Які шедеври монументального будівництва пов'язуємо з імперським періодом культури Риму?
9. Які найзначніші філософські школи розвивалися в Стародавньому Римі?
10. Як Ви думаєте, чому християнство набуло поширення в Римській імперії на початку нашої ери?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

Культура и искусство античного мира. Сборник статей. – Ленинград, 1971. (к.м.)
Колпинский Ю. Великое наследие античной Эллады и его значение для современности. – Москва, 1988. (к.м.)
Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. – Москва, 1988. (к.м.)
Соколов Г. Искусство древнего Рима. – Москва, 1971. (к.м.)
Этрусское искусство / Автор альбома А.Чубова. – Москва, 1972. (к.м.)
Искусство этрусков и древнего Рима / Под ред. Н. Томского. – Москва, 1983. (к.м.)
Античная скульптура из собрания государственного музея изобразительных искусств имени А. Пушкина. – Москва, 1987. (к.м.)
Антична культура: Довідник. – Київ, 1993.
Античность как тип культуры. – Москва, 1988.
Античная цивилизация / Под ред. В. Блаватской. – Москва, 1973.
Вайнтруб И. Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.
Культура Древнего Рима: в 2 т. / Под ред. Голубцова. – Москва, 1985.
Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. – Москва, 1990.
Мифология древнего мира. – Москва, 1977.
Боннар А. Культура Древнего Рима. – Москва, 1985.

Утченко С. Древний Рим: События. Люди. Идеи. – Москва, 1969.
Кузнецова Т., Стрельникова И. Ораторское искусство в Древнем Риме. – Москва, 1976.
Христианство: Энциклопедический словарь. – Москва, 1995.

ТЕМА 14. СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА (2год)

1. Середньовіччя як культурологічне поняття. Проблема періодизації середньовічної культури європейців та народів Азії.
2. Особливості культури західноєвропейського Середньовіччя.
3. Характерні риси середньовічної культури Візантії, арабського Сходу, Індії, Китаю, Японії.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Релігійність як культурна домінанта духовного життя Середньовіччя
Символізм в культурі Середньовіччя
Середньовіччя – торжество догматизму, панування «чорної ночі» чи «найзагадковіша і найбільш чаруюча епоха»?
Епоха Середньовіччя – фундамент сучасної цивілізації
Зародження націй світу в епоху Середньовіччя
Середньовіччя як доба становлення світових релігій

Питання для самостійної роботи

1. Які існують оцінки культури епохи Середньовіччя?
2. Хто з філософів порівнював середньовічну культуру з торжеством чорної ночі, протиставляючи їй ранкову зорю Відродження?
3. Чи поділяєте Ви такі міркування М. Бердяєва: «Середні віки – найзагадковіша і чаруюча епоха світової історії, повна антитез і протиріч. Середні віки не є епохою варварства і пільми..., це епоха великого напруження духу, великого томління за абсолютним, невтомної роботи думки...»?
4. Які спільні риси характеризують культуру народів Європи та Азії в епоху Середньовіччя?
5. Який основний культуротворчий чинник епохи Середньовіччя?
6. Як релігії вплинули на культурне буття народів світу в епоху Середньовіччя?
7. Як ідея теоцентризму вплинула на світогляд людини епохи Середньовіччя?
8. Яка культурна специфіка окремих регіонів епохи Середньовіччя?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. / За ред. Яртіся А., Мельника В. – Львів, 2005. (к.м.)
Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Керівник авт. Колективу Л. Левчук. – Київ, 1997. (к.м.)
Гуревич А. Культура и общество средневековой Европы глазами современников. – Москва, 1989. (к.м.)
Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон / Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол та ін. – Київ, 2003.
Конрад Н. Запад и Восток. – Москва, 1972.
Гуревич А. Категории средневековой культуры. – Москва, 1984.
Иванов К. Многоликое средневековье. – Москва, 1996.
Карсавин Л. Культура средних веков. – Киев, 1995.

ТЕМА 15. ІСТОРИЧНА СВОЄРІДНІСТЬ КУЛЬТУРИ ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ (4 год)

1. Періодизація культури західноєвропейського Середньовіччя. Основні віхи історії.
2. Культура раннього Середньовіччя.
3. Період зрілого Середньовіччя.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Середньовіччя – епоха утвердження християнства
Германське та романське начало в культурі західноєвропейського Середньовіччя
Чотири субкультури Середньовіччя: релігійна, бюргерська, рицарська та народна
Патристика – вчення отців церкви
«Сім вільних мистецтв» як основа середньовічної освіти
Чернечі ордени
Середньовічна міська республіка
Перші європейські університети
Великі схоласти Середньовіччя
Середньовічна алхімія – пошук філософського каменю і еліксиру життя
Романський храм – «важке велике мовчання»
Готика як символ християнства, втілення нескінченності та ідеї прекрасного
Феномен куртуазної культури
М. Бахтін і концепція народної, сміхової, карнавальної культури

Питання для самостійної роботи

1. Яке походження поняття «Європа»?
2. Як розколовся Римський світ в епоху Середньовіччя і як цьому сприяло релігійне розмежування?
3. Які найважливіші культуротворчі елементи визначають специфіку епохи Середньовіччя?
4. Як Ви розумієте тезу – середньовічна культура передбачає взаємодію двох начал: германського і романського?
5. Поясніть поняття «каролінгське відродження».
6. Як здійснювався навчальний процес у середньовічному університеті?
7. Який художній стиль «ставить людину на коліна», втілює ідею горизонтальності?
8. Який художній стиль порівнюють з застиглою музикою, симфонією в камені?
9. Розкрийте зміст поняття «куртуазність».
10. Які жанри рицарської літератури Ви знаєте?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. / За ред. Яртіся А., Мельника В. – Львів, 2005. (к.м.)
Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л.Левчук. – Київ, 1997. (к.м.)
Гуревич А. Культура и общество средневековой Европы глазами современников. – Москва, 1989. (к.м.)
Бартенев И., Батажкова В. Очерки истории архитектурных стилей. – Москва, 1983. (к.м.)
Муратова К. Мастера французской готики XII-XIII веков. Проблемы теории и практики художественного творчества. – Москва, 1988. (к.м.)

- Тяжелов В.* Малая история искусств. Искусство средних веков в западной и центральной Европе. – Москва, 1981. (к.м.)
- Вайнтриб И.* Священные лики цивилизаций. – Київ, 2001.
- Бахтин М.* Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. – Москва, 1978.
- Добиаиш-Рождественская О.* Культура западноевропейского средневековья. – Москва, 1987.
- Христианство: Энцикл. слов. – Москва, 1995.
- Григулевич И.* Инквизиция. – Москва, 1985.
- Магический кристалл: Магия глазами ученых и чародеев. – Москва, 1992.
- Руа Ж.* История рыцарства. – Москва, 1996.
- Гуревич А.* Категории средневековой культуры. – Москва, 1984.
- Иванов К.* Многоликое средневековье. – Москва, 1996.
- Карсавин Л.* Культура средних веков. – Киев, 1995.

ТЕМА 16. КУЛЬТУРА ВІЗАНТІЇ: ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ (2 год)

1. Періодизація та особливості культури Візантії.
2. Ранньовізантійський період.
3. Центральний період візантійської культури.
4. Пізньовізантійський період.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Візантія – міст між західною і східною цивілізаціями
 Візантія – оплот християнства
 Візантійські отці церкви
 Михаїл Пселл – візантійський вчений, філософ, письменник
 Візантійське мистецтво – еталон для мистецтва православного світу
 Храм святої Софії – диво візантійської культури
 Візантійська мозаїка
 Музичне мистецтво Візантії

Питання для самостійної роботи

1. Як візантійці називали свою імперію і її столицю?
2. Прокоментуйте вислів: «Візантійська імперія народилася у Константинополі і померла з ним».
3. Які дві сили були формотворчим принципом візантійської культури?
4. Яке історичне значення розколу між східною і західною церквами?
5. Де у Візантії зосередився основний центр освіти і науки?
6. Якій споруді імператор Юстиніан адресував слова: «Хвала Господу, який удостоїв мене честі створити такий шедевр. О, Соломоне, я переміг тебе!»?
7. Якому жанру монументального живопису візантійці надавали перевагу?
8. У чому суть іконоборського руху?
9. Обґрунтуйте думку, що найістотнішою рисою візантійського мистецтва є його культовий характер, зв'язок з церковним обрядом.
10. Яке значення візантійської культури для Київської Русі?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

- Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. / За ред. Яртіся А., Мельника В. – Львів, 2005. (к.м.)
- Лазарев В.* Византийская живопись. – Москва, 1971. (к.м.)
- История зарубежного искусства / Под ред. М. Кузьминой, Н. Мальцевой. – Москва, 1980. (к.м.)
- Культурология. История мировой культуры / Под ред. А. Марковой. – Москва, 1998.
- Борзова Е.* История мировой культуры. – Москва, 2002.
- Каждан А.* Византийская культура. – Москва, 1968.
- Курбатов Г.* История Византии: от античности к феодализму. – Москва, 1984.
- Лихачева В.* Искусство Византии IV-XV веков. – Москва, 1986.
- Бычков В.* Малая история византийской эстетики. – Киев, 1991.

ТЕМА 17. АРАБО-МУСУЛЬМАНСЬКА КУЛЬТУРА СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ПЕРІОДУ (2год)

1. Арабський Схід як культурологічне поняття. Основні віхи історії арабів.
2. Іслам і його вплив на культуру арабського Сходу.
3. Розвиток наукових знань.
4. Мистецтво арабо-мусульманського світу.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Мекка – батьківщина ісламу
Роль ісламу в культурі арабського Сходу
Шаріат – джерело релігійних, моральних та правових норм мусульман
Мечеть – домінанта мусульманського міста
Блакитна мечеть – окраса Стамбула
«Тисяча і одна ніч» – збірник арабських народних казок
Омар Хайям – великий вчений і поет Сходу
Авіцена – великий арабський лікар і мислитель
Арабський філософський гурток «Брати чистоти»
Медресе – осередок арабської освіти і науки
Каліграфія та орнамент як підгрунття художньої творчості мусульман
Арабеска – унікальне явище арабської культури
Кольорова символіка в арабській культурі
Турецький та перський килими як досягнення арабського мистецтва

Питання для самостійної роботи

1. Який основний консолідуючий чинник культури арабського Сходу?
2. Які народи були об'єднані ісламом і витворили мусульманську культуру?
3. Яку роль в розвитку арабо-мусульманської культури відіграв Коран?
4. Обґрунтуйте думку, що у VIII-IX ст. арабський світ очолював світову цивілізацію.
5. Які науки розвивалися на арабському Сході? Назвіть арабських вчених.
6. Що являла собою медресе?
7. Що Ви знаєте про такі форми східної поезії як рубаї та газелі?
8. Як шаріат впливав на життя мусульман?
9. Які особливості культових споруд мусульман (мечеті та мінарету)?
10. Що таке арабеска?
11. Яка відмінність між турецьким та перським килимом?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Левчук. – Київ, 1997. (к.м.)

Коран. – Київ, 2002.

Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон / Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол та ін. – Київ, 2003.

Культурологія. Історія мирової культури / Под ред. А. Марковой. – Москва, 1998.

Борзова Е. Історія мирової культури. – Москва, 2002.

Вайнтруб И. Священні лики цивілізацій. – Київ, 2001.

Ібн Сина (Авіценна). Избранные философские произведения. – Москва, 1980.

Еремеев Д. Ислам: образ жизни и стиль мышления. – Москва, 1990.

Бартольд В. Ислам и культура мусульманства. – Москва, 1992.

ТЕМА 18. ІСТОРІЯ СЕРЕДНЬОВІЧНОЇ КУЛЬТУРИ НАРОДІВ АЗІЇ ТА АФРИКИ (2год)

1. Середньовічна культура Індії.
2. Культура середньовічного Китаю.
3. Традиційна культура Японії.
4. Особливості культури народів Африки.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Філософія середньовічної Індії (шість ортодоксальних шкіл)

«Махабхарата» і «Рамаяна» – пам'ятки індійської літератури

Сікхізм як національна релігія Індії

Тадж-Махал – перлина індійської архітектури

Епоха Тан – «золотий вік» китайської поезії

Китайська практика фен-шуй

Китайський традиційний живопис: синтез малярства, поезії, каліграфії

Здобутки китайської науки і техніки

Танка – традиційний японський п'ятивірш

«Кодзікі» – священна книга японської релігії синто

Японська чайна церемонія і мистецтво саду

Комплекс військових мистецтв Японії – кемпо

Бусідо – неписаний кодекс поведінки японця

Японський театр ноо і кабукі

Нецке – вид декоративного мистецтва Японії

Маски та статуетки – традиційне африканське мистецтво

Африканські культури Нок, Іфе та Бенін

Музично-танцювальна магія африканців

Питання для самостійної роботи

1. Чому європейці познайомившись вперше з Індією називали її «країною чудес»?
2. Як проявився мусульманський вплив на культуру Індії?
3. Докажіть, що середньовічна епоха була «золотим віком» китайської літератури і живопису.
4. Прокоментуйте народну мудрість Китаю: «Слова можуть обманювати, люди можуть прикидатися, лише музика залишається щирою».
5. Що Ви знаєте про китайський пейзажний жанр – квіти-птиці?
6. Які риси світогляду вирізняють японських самураїв?
7. Чим зумовлена поява японського монохромного живопису і «сухого пейзажу»?

8. Які Ви знаєте жанри традиційного японського театру?
9. Які провідні види африканського мистецтва?
10. Чому запитання «Чи всі африканці вміють танцювати?» рівнозначне запитанню «Чи всі вони вміють ходити і говорити?»?
11. Хто такі африканські гріоти?

Список літератури

- Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Левчук. – Київ, 1997. (к.м.)
- Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон / Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол та ін. – Київ, 2003.
- Культурологія. Історія мирової культури / Под ред. А. Марковой. – Москва, 1998.
- Борзова Е.* Історія мирової культури. – Москва, 2002.
- Ольденбург С.* Культура Індії. – Москва, 1991.
- Малявін В.* Китайська цивілізація. – Москва, 2000.
- Овчинников Е.* Ветка сакури. – Москва, 1971.
- Конрад Н.* Очерки історії культури середньовікової Японії. – Москва, 1980.
- Гришелева Л., Чегодарь Н.* Японська культура нового часу. – Москва, 1998.
- Сэнсом Д.* Японія. Кратка історія культури. – С.-Петербург, 1999.
- Історія Африки. Хрестоматія. – Москва, 1979.
- Африка: Культура і суспільство. – Москва, 1989.
- Традиційні і синкретичні релігії Африки. – Москва, 1986.

ТЕМА 19. КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА РЕНЕСАНСУ (2год)

1. Ренесанс як культурологічне поняття.
2. Періодизація культури епохи Відродження. Основні віхи історії Європи XIII-XVI ст.
3. Характерні риси історії культури італійського Відродження.
4. Особливості Північного Відродження.

Тематика наукових есе

- Дж. Вазарі і його внесок у вивчення культури Ренесансу
- Античність – ідеальний взірць для творчості гуманістів Ренесансу
- Гуманізм – світоглядна основа епохи Відродження
- Антропоцентризм – провідна ідея Ренесансу
- Титанізм італійського Відродження
- «Зворотній бік» титанізму
- Медичі – меценати італійського мистецтва
- «Галактика Гутенберга» і нові обрії для культурного поступу
- Великі географічні відкриття
- «Нове небо», «нова Земля» і «нова людина» Ренесансу
- Північне Відродження – дослідження дійсності та пошук істини

Питання для самостійної роботи

1. Який внесок Джорджо Вазарі у вивчення культури італійського Ренесансу?
2. Поясніть тезу: «Творчість – духовна суть епохи Ренесансу».
3. Які Ви знаєте підходи до періодизації італійського Ренесансу?

4. Порівняйте поняття теоцентризму й антропоцентризму на прикладі культури епох Середньовіччя та Ренесансу.
5. Як Ви розумієте запропоновані Л. Маккаї поняття «нове небо», «нова Земля» та «нова людина» Ренесансу?
6. Розкрийте зміст поняття гуманізм. У чому суть ренесансного гуманізму?
7. Які країни були охоплені хвилею впливу італійського Ренесансу?
8. Яка відмінність між Південним і Північним Відродженням?

Список літератури

- Виппер Б.* Італійський Ренесанс. – Т.1. – Москва, 1977. (к.м.)
Виппер Б. Італійський Ренесанс. – Т.2. – Москва, 1977. (к.м.)
 Культура епохи Возрождения и Реформации. – М., 1981.
Баткин Л. Італійські гуманісти: стиль життя, стиль мислення. – М., 1978.
Баткин Л. Італійське Відродження в пошуках індивідуальності. – М., 1989.
Буркхардт Я. Культура Відродження в Італії. – М., 1996.
Маккаї Л. Мир Ренесанса. – Будапешт, 1984.
Бицилли П. Место Ренесанса в истории культуры. – С.-Петербург, 1996.
Брагина М. Італійський гуманізм: етичні учення XIV-XV вв. – Москва, 1977.
Вазари Д. Життєописання найбільш значительних живописців, ваятелів і зодчих. – Т. 1-5. – Москва, 1956-1971.
Лосев А. Естетика Відродження. – Москва, 1980.
Виппер Б. Італійське Відродження. – Москва, 1977.
Рутенбург В. Титани Відродження. – Москва, 1976.
Фукс Э. Ілюстрована історія нравів: Епоха Ренесанса. – Москва, 1993.
Бенеш Н. Искусство северного Возрождения. – Москва, 1973.

ТЕМА 20. ОСНОВНІ ПЕРІОДИ ТА ДОСЯГНЕННЯ КУЛЬТУРИ ІТАЛІЙСЬКОГО РЕНЕСАНСУ (4 год)

1. Особливості Проторенесансу.
2. Антропоцентризм Раннього Відродження.
3. Титани Високого Ренесансу.
4. Пізнє Відродження.

Тематика наукових есе

Флорентійська Платонівська Академія
 Фічіно та Піко делла Мірандола – великі італійські гуманісти
 Данте – співець людини Ренесансу
 Франческо Петрарка – «батько італійського гуманізму»
 Боккаччо – основоположник жанру європейської новели
 Флоренція – «квітка Тоскани»
 Джотто – гордість Флоренції
 Великий зодчий Філіппо Брунеллескі
 Італійський скульптор Донателло
 Ботічеллі – найбільш хвилюючий і поетичний художник Відродження
 Мистецтво і наука – два крила творчості Леонардо да Вінчі
 Творчість Рафаеля Санті – синтез античності і духу християнства
 Мікеланджело Буонаротті – кульмінація Високого Ренесансу
 Джорджоне – вершина венеціанського мистецтва
 Тіціан – найтипівіший художник Венеції
 Мистецтво маньєризму
 Пантеїзм Джордано Бруно

Питання для самостійної роботи

1. Яка роль родини Медічі в культурному розвитку Флоренції?
2. Який внесок Піко делла Мірандоли у формування ідеї ренесансного гуманізму?
3. Чому Данте, Петрарку і Боккаччо вважають представниками культури Ренесансу?
4. Який мистецький жанр започаткував твір Боккаччо «Декамерон»?
5. Які новаційні прийоми реалізував у малярстві Джотто?
6. Яким чином Джотто втілює ідею прославлення праці у декорі Флорентійської дзвіниці?
7. Який римський тип споруди воскресив архітектор Брунеллескі?
8. Порівняйте особливості Раннього і Високого Ренесансу на прикладі статуй «Давидів» Донателло і Мікеланджело.
9. Чому М. Бердяєв називав Ботічеллі найпрекраснішим, найбільш хвилюючим і поетичним художником Відродження?
10. Поясніть тезу: «Мистецтво і наука у творчості Леонардо да Вінчі існують нерозривно, як дві сторони процесу пізнання природи».
11. Назвіть фрески Рафаеля у станці делла Сеньятура у Ватиканському палаці.
12. Чому мадонна була улюбленою темою митців Ренесансу?
13. Яка картина Рафаеля вважається однією з найсильніших у світовому мистецтві за глибиною і яскравістю втілення теми материнства?
14. Які найвеличніші чоловічі образи, що втілюють ідеал людини, можна виділити у творчості Мікеланджело?
15. Назвіть найзначніші пам'ятки монументального живопису Високого Ренесансу.
16. Які особливості венеціанського Ренесансу?
17. Які філософські вчення виникають в епоху Ренесансу?
18. У чому суть художньої концепції маньєризму?
19. Які риси маньєризму виявляють занепад мистецтва Ренесансу?

Список літератури

- Виппер Б.* Італійський Ренесанс. – Т.1. – Москва, 1977. (к.м.)
Виппер Б. Італійський Ренесанс. – Т.2. – Москва, 1977. (к.м.)
Арган Дж. К. Історія італійського мистецтва. – Т.1. – Москва, 1990. (к.м.)
Арган Дж. К. Історія італійського мистецтва. – Т.2. – Москва, 1990. (к.м.)
Из истории классического искусства Запада. Сборник статей. – Москва, 1980. (к.м.)
Шахова К. Великие европейские живописцы XV-XVII веков. – Київ, 1988. (к.м.)
Дживелягов А. Леонардо да Винчи. – Москва, 1974. (к.м.)
Богат Е. Мир Леонардо. Философский очерк. – Кн.1. – Москва, 1989.(к.м.)
Богат Е. Мир Леонардо. – Кн.2. – Москва, 1989. (к.м.)
Рафаэль и его время / Отв. ред. Л. Чиколини. – Москва, 1986. (к.м.)
Рафаэль / Отв. ред. В. Стародубова. – Москва, 1987. (к.м.)
Монбейг-Гогель К. Флорентийский маньеризм. – Москва, 1983. (к.м.)
Немилова И. Загадки старых картин. – Москва, 1989. (к.м.)
Баткин Л. Итальянские гуманисты: стиль жизни, стиль мышления.– Москва, 1978.
Баткин Л. Итальянское Возрождение в поисках индивидуальности. – Москва, 1989.
Буркхардт Я. Культура Возрождения в Италии. – Москва, 1996.

ТЕМА 21. ОСОБЛИВОСТІ ІСТОРІЇ КУЛЬТУРИ ПІВНІЧНОГО РЕНЕСАНСУ (2год)

1. Порівняльна характеристика особливостей Південного і Північного Відродження.
2. Ренесанс у Нідерландах.
3. Німецьке Відродження.
4. Відродження у Франції.

5. Ренесанс у Англії.

Т е м а т и к а н а у к о в и х е с е

Творчість Еразма Роттердамського
Малярство Яна ван Ейка
Ієронім Босх – предтеча сучасного сюрреалізму
«Сліпі»: відчай Брейгеля-людини і велич Брейгеля-художника
Альбрехт Дюрер – гордість німецького мистецтва
Франсуа Рабле і яскравий національний колорит французького Ренесансу
Утопічне вчення Томаса Мора
Вільям Шекспір – титан англійського Ренесансу
Сервантес і Ренесанс в Іспанії

Питання для самостійної роботи

1. Розкрийте зміст культурологічного поняття «Північне Відродження».
2. Продовжте тезу: «Італійський Ренесанс – це пошук ідеалу, прекрасного, величного, піднесеного, Північний Ренесанс ...».
3. Продемонструйте на прикладах, що мистецтво Південного Ренесансу звернене на зовнішній світ, а мистецтво Північного Відродження – на внутрішній світ, пошук сенсу життя, самоаналіз.
4. Які вади суспільства викривав у своєму творі «Похвала глупоті» Еразм Роттердамський?
5. Завдяки якому винаходу голландські митці досягли колориту, якого не знали італійці?
6. Чому картину Яна ван Ейка «Портрет подружжя Арнольфіні» називають унікальним явищем європейського малярства?
7. Яке прізвисько дістав Пітер Брейгель Старший і чому?
8. Чому А. Дюрера можна назвати типовою ренесансною особистістю?
9. Який філософський напрям пов'язують з іменем Томаса Мора?
10. Яка на Вашу думку найвеличніша постать англійського Ренесансу?

С п и с о к л і т е р а т у р и

Из истории классического искусства Запада. Сборник статей. – Москва, 1980. (к.м.)
Шахова К. Великие европейские живописцы XV-XVII веков. – Київ, 1988. (к.м.)
Селеш Е. Брейгель. – Будапешт, 1964. (к.м.)
Нессельштраус Ц. Альбрехт Дюрер. – Москва, 1961. (к.м.)
Львов С. Альбрехт Дюрер. – Москва, 1977. (к.м.)
Культура эпохи Возрождения и Реформации. – Москва, 1981.
Рутенбург В. Титаны Возрождения. – Москва, 1976.
Львов С. Питер Брейгель Старший. – Москва, 1971.
Маккаи Л. Мир Ренессанса. – Будапешт, 1984.
Биццлли П. Место Ренессанса в истории культуры. – С.-Петербург, 1996.

ТЕМА 22. РЕФОРМАЦІЯ: ІДЕЙНІ ВИТОКИ, ПРЕДСТАВНИКИ, КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ (2год)

1. Реформація як культурологічне поняття. Історичні передумови та ідейні витоки Реформації.
2. Реформація і її вплив на культуру народів Європи.
3. Наслідки Реформації та її культурно-історичне значення.
4. Контрреформація і її наслідки для культурного розвитку.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Мартін Лютер і його вчення
Вплив Мартіна Лютера на формування німецької нації
Жан Кальвін – «жєневський папа»
Пуританство як світогляд і стиль життя
Реформація – основа новоевропейської ментальності
Ділова людина – ідеал протестантизму
«Реформація і контрреформація – бунт народів проти панування Італії»
Ігнатій Лойола і орден єзуїтів
Фома Торквемада й іспанська інквізиція

Питання для самостійної роботи

1. Які причини Реформації?
2. Які відмінності у світогляді особистості доби Ренесансу і Реформації?
3. Які історичні події започаткували реформаційний рух?
4. Чому Мартін Лютер виступив з осудом продажу індульгенцій?
5. Які особливості кальвінізму?
6. Чому Жана Кальвіна називали «жєневським папою»?
7. Розкрийте зміст поняття «ригоризм».
8. Які риси характеризують протестантську етику?
9. Як Реформація вплинула на формування нового буржуазного світогляду?
10. У яких державах Європи переміг протестантизм і де зберігся католицизм?

Список літератури

Лекції з історії світової та вітчизняної культури: Навч. посібник. Вид. 2-ге, перероб. і доп. / За ред. Яртіся А., Мельника В. – Львів, 2005. (к.м.)
Історія світової культури: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Левчук. – Київ, 2000. (к.м.)
Культура епохи Возрождения и Реформации. – Москва, 1981.
Очерки из истории гуманистической и реформационной мысли. – Москва, 1978.
Ян Гус. Мартин Лютер. Жан Кальвин. Торквемада. Лойола. – Москва, 1995.
Эразм Роттердамский и его время. – Москва, 1989.
Ревуненкова Н. Ренессансная свобода мысли и идеология Реформации. – Москва, 1988.
Вебер М. Протестантские секты и дух капитализма // Избр. произв. – Москва, 1990.
Мак-Алистер Д. Богословская мысль Реформации. – Одесса, 1994.

ТЕМА 23. НОВОЧАСНА КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА (2год)

1. Поняття «культура Нового часу». Основні віхи історії Європи XVII-XVIII ст.
2. Характерні риси новочасної культури.
3. Філософсько-світоглядна революція XVII ст.
4. Наукова революція XVI-XVII ст.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Буржуазні революції в Європі і їх значення для поступу культури
Промисловий переворот і його наслідки для культури
Новочасна культурна парадигма
Користь – ідол Нового часу
«Мислю, отже, існую»: домінантна роль розуму в новочасній культурі
XVII століття – вік геніїв
Галілео Галілей – «Колумб неба»

Питання для самостійної роботи

1. Які зміни відбулися в Європі після революції в Нідерландах?
2. У чому суть промислового перевороту?
3. Що таке механістичний світогляд?
4. Розкрийте зміст тези: «Раціоналізм – домінанта культури Нового часу».
5. Як Ви розумієте поняття «європоцентризм»?
6. Які наукові товариства виникають в Європі в XVII ст.?
7. Яка відмінність між геоцентричною та геліоцентричною теоріями?
8. Поясніть висловлювання: «Ньютон одержав остаточну і рішучу наукову перемогу, шлях до якої проклали Копернік, Кеплер, Галілей».
9. Які наукові винаходи з'явилися в XVII ст.?
10. Як в XVII ст. вирішувалася проблема методів наукового пізнання?

Список літератури

- Гусев В.* Західна філософія Нового часу XVII-XVIII століть. – Київ, 2000. (к.м.)
Дейвіс Н. Європа: Історія. – Київ, 2000. (к.м.)
Бичко А., Бичко І., Табачковський В. Історія філософії: Підручник. – Київ, 2001. (к.м.)
Гвардини Р. Конец нового времени // Вопросы философии. – 1990. – №4.
Філософія епохи ранніх буржуазних революцій. – Москва, 1983.
Фукс Э. Иллюстрированная история нравов: Буржуазный век. – Москва, 1994.
Кузнецов Б. Развитие научной картины мира в физике 17-18 веков. – Москва, 1955.
Оссовская М. Рыцарь и буржуа. – Москва, 1987.
Тарнас Р. История западного мышления. – Москва, 1995.
Азархін В., Горський В. Копернік, Бруно, Галілей. – Київ, 1974.

ТЕМА 24. ДОБА БАРОКО ТА КЛАСИЦИЗМУ (2год)

1. Новий час як епоха мистецького плюралізму. Типові риси естетики бароко.
2. Бароко в літературі, архітектурі, живописі.
3. Характерні риси та принципи класицизму.
4. Класицизм у драматургії, архітектурі, живописі.
5. Реалізм у мистецтві XVII століття.

Тематика наукових есе

- Духовно-естетичний пафос бароко
Педро Кальдерон і його внесок у барокову драму
Барокова поема Джона Мільтона
Гріммельсгаузен – найвидатніший бароковий прозаїк
Берніні – виразник архітектурного бароко
Живопис Ель Греко: напруга, динамізм, містика
Рубенс і національний колорит фламандського бароко
Нікола Буало і теорія класицизму
Жан Расін – драматург класицизму
Мольєр – творець жанру «високої комедії»
Нікола Пуссен – «французький Рафаель»
Версальський палац – вершина архітектурного класицизму
Караваджо і караваджизм
Веласкес – митець «золотого віку» іспанського живопису
Творчість Рембрандта – вершина голландського реалізму

Питання для самостійної роботи

1. Охарактеризуйте світ згідно з бароковими уявленнями.
2. Якою є людина бароко?
3. Як проявляється у мистецтві бароко така риса, як динамізм?
4. Поясніть поняття «синтетизм» і «контрастність» у зв'язку з естетикою бароко.
5. Прокоментуйте слова Д. Чижевського про бароко: «Замість антропоцентризму зустрічаємо поворот до теоцентризму, замість світського характеру Ренесансу, бачимо релігійне забарвлення культури».
6. Який стиль характеризують наступні принципи: «Мистецтво має бути підпорядковане суворій регламентації з боку розуму. Композиція мусить відрізнятися ясністю і чіткістю. Головне завдання художника – переконувати силою і логікою думки»?
7. Яким уявляли світ представники класицизму?
8. Змалюйте класицистичний образ людини.
9. Які Ви знаєте жанри класицизму?
10. Що являє собою французький регулярний парк?

Список літератури

- История искусств. Искусство XVII века / Под ред. Е. Ротенберга, М. Свицкерской. – Москва, 1988. (к.м.)
- Санчес А.* Испанский рисунок от Эль Греко до Гойи. – Москва, 1985. (к.м.)
- Фехнер О.* Голландський живопис XVII століття. – Київ, 1972. (к.м.)
- Николін Н.* Золотий век нідерландської живописи. – Москва, 1982. (к.м.)
- Рембрандт / Сост. Ю. Кузнецов. – Москва, 1982. (к.м.)
- Кузнецов Ю.* Загадки «Данаї». – Ленінград, 1970. (к.м.)
- Кирдина Н.* Рубенс П. П. – Москва, 1978. (к.м.)
- Лебедянський М.* Портрети Рубенса. – Москва, 1991. (к.м.)
- Наливайко Д.* Искусство: направления, течения, стили. – Кн.1. – Київ, 1981. –Кн.2. – Київ, 1985.
- Западноєвропейська художественна культура 17 століття. – Москва, 1980.
- Європейська поезія 17 століття. – Москва, 1977.
- Парахонський Б.* Бароко: поетика і символіка // Філософська і соціологічна думка. – 1993. – №6.
- Обломієвський Д.* Французський класицизм: Очерки. – Москва, 1968.

ТЕМА 25. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ ДОБИ ПРОСВІТНИЦТВА (4 год)

1. «Просвітництво» як культурологічне поняття. Головні засади культури Просвітництва.
2. Особливості англійського Просвітництва.
3. Французьке Просвітництво. Енциклопедизм.
4. Німецьке Просвітництво.
5. Художньо-естетичні напрями доби Просвітництва:
  - Класицизм.
  - Реалізм.
  - Сентименталізм.
  - Рококо.

Тематика наукових есе

«Вік Просвітництва» і «Галантний вік» у Франції
Просвітництво – ідейний, політичний, мистецький плюралізм
Теорії суспільного договору

Французький енциклопедизм
Жан Жак Руссо і руссоїзм
Універсалізм творчості Гете
«Через красу до свободи» – творче кредо Шіллера
Творчість Даніеля Дефо
Літературний реалізм Свіфта
Гейнсборо і англійське малярство
Музика Антоніо Вівальді
Музична творчість Баха
Рококо – аналіз найтонших переживань людини
Гурток віденських класиків
Гайдн – «батько симфонії»
Музика Моцарта – вершина класичного симфонізму
Музика Бетховена, що «викрешує вогонь з людських сердець»
Ампір як художній стиль

Питання для самостійної роботи

1. Як реалізували представники Просвітництва ідею перебудови світу «на началах істини, добра і справедливості»?
2. Що являє собою просвітницький абсолютизм як форма правління?
3. У чому особливості англійського, французького і німецького Просвітництва?
4. У чому суть теорії суспільного договору?
5. Яких Ви знаєте представників північноамериканського Просвітництва?
6. Прокоментуйте вислів Д'Аламбера: «Природа така різноманітна і багата, що навіть проста сукупність добре підібраних фактів чудодійно розширює наші знання».
7. Як вплинули ідеї просвітителів на політичних діячів Франції?
8. У чому суть учень французьких матеріалістів XVIII ст.?
9. Яка специфіка просвітницького класицизму? Що являє собою революційний класицизм?
10. Який стиль мистецтва пов'язують з принципами достовірності, правдивості, типізації, соціального аналізу?
11. Який мистецький стиль утверджував культ почуттів, абсолютизував серце, надавав значення психологічному, суб'єктивному началу?
12. Який стиль мистецтва перебував в опозиції до ідеології Просвітництва?
13. Яку роль в культурі Європи відіграв літературний рух «Буря і натиск»?
14. Який літературний твір німецького Просвітництва називають найвеличнішим твором епохи?
15. Якими теоретичними проблемами мистецтва займався Шіллер?
16. Прокоментуйте слова П. Чайковського: «Моцарт є найвищою, кульмінаційною точкою, якої досягла краса у царині музики».
17. Яких митців об'єднує гурток віденських класиків?

Список літератури

- Гусев В.* Західна філософія Нового часу XVII-XVIII століть. – Київ, 2000. (к.м.)
Дейвіс Н. Європа: Історія. – Київ, 2000. (к.м.)
Бичко А., Бичко І., Табачковський В. Історія філософії: Підручник. – Київ, 2001. (к.м.)
Лессінг Г.-Е. Лаокоон. – Київ, 1968. (к.м.)
Дідро Д. Парадокс про актора. – Київ, 1966. (к.м.)
Західноєвропейський живопис 14-18 століть / Авт.-упоряд. Л. Сак, О. Школярєнко. – Київ, 1986. (к.м.)
Рославець Е. Живопись Франции XVII-XVIII веков. – Київ, 1990. (к.м.)
Якимович А. Шарден и французское Просвещение. – Москва, 1981. (к.м.)
Фрагонар: Альбом / Сост. Н. Апчинская. – Москва, 1982. (к.м.)

- Некрасова Е.* Томас Гейнсборо. – Москва, 1990. (к.м.)
Тарнас Р. История западного мышления. – Москва, 1995.
Момдзян Х. Французское Просвещение 18 века. – Москва, 1983.
 Философия эпохи ранних буржуазных революций. – Москва, 1983.
Артамонов С. Вольтер и его век. – Москва, 1980.
 Западноевропейская художественная культура 18 века. – Москва, 1980.
Наливайко Д. Искусство: направления, течения, стили. – Київ, 1981.
Григорович В. Великие музыканты Западной Европы: Бах, Гайдн, Моцарт, Бетховен. – Москва, 1982.
Лейтес Н. От «Фауста» до наших дней. – Москва, 1987.
Фукс Э. Иллюстрированная история нравов: Буржуазный век. – Москва, 1994.

ТЕМА 26. ОСОБЛИВОСТІ КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ У ХІХ СТОЛІТТІ (2год)

1. Основні віхи історії та характерні риси культури ХІХ ст.
2. Суспільно-політичні чинники культури Європи та Америки.
3. Роль науки та техніки в культурі ХІХ ст.
4. Розвиток філософії.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Індустріальна цивілізація
 Політична культура ХІХ ст.
 Принципи ліберальної політичної доктрини
 Статуя свободи – політичний символ Америки
 «Кульмінаційний злет» і «золотий вік» науки
 ХІХ століття – «машинний вік»
 Епохальні відкриття в науці ХІХ ст.
 Історичне значення еволюційної теорії Ч. Дарвіна
 Німецька класична філософія
 Філософія марксизму
 Культурологічна концепція Ф. Ніцше

Питання для самостійної роботи

1. Прокоментуйте слова Х. Ортега-і-Гассета про ХІХ ст. як радикальну зміну людської долі, коли визначальними факторами стали демократія, експериментальна наука та індустріалізація.
2. Розкрийте зміст поняття «індустріальна цивілізація».
3. Які принципи індустріалізму висунув Е. Тоффлер?
4. Що стало наслідком війни за незалежність північноамериканських штатів?
5. Які нові моделі політичної системи виникають у ХІХ ст.?
6. У чому суть ліберальної політичної доктрини?
7. Як Ви розумієте тезу про просторово-часовий ріст цивілізації, починаючи з ХІХ ст.?
8. Що таке технократія і технокультура?
9. Які Ви знаєте науково-технічні винаходи ХІХ ст.?
10. У чому суть філософсько-історичного вчення Гегеля?
11. Чому з іменем Ф. Ніцше пов'язують переоцінку існуючих цінностей?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

- Дейвіс Н.* Європа: Історія. – Київ, 2000. (к.м.)
Бичко А., Бичко І., Табачковський В. Історія філософії: Підручник. – Київ, 2001. (к.м.)
Гегель. Філософія релігії. В 2-х томах. – Т.1 / Отв. ред. А. Гульга. – Москва, 1975. (к.м.)

Гегель. Философия религии. В 2-х томах. – Т.2 / Отв. ред. А. Гулыга. – Москва, 1977. (к.м.)
Гвардини Р. Конец нового времени // Вопросы философии. – 1990. – №4.
Оссовская М. Рыцарь и буржуа. – Москва, 1987.
Сорокин П. Человек, цивилизация, общество. – Москва, 1992.
Мамфорд Л. Миф машины. – Москва, 2001.
Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – Москва, 1992.
Гулыга А. Немецкая классическая философия. – Москва, 1986.
Сумерки богов / Сост. А. Яковлева. – Москва, 1990.
Лауреаты Нобелевской премии: Энциклопедия. – Москва, 1992.
Тоффлер Э. Третья волна // <http://www.tomsk.ru/Books/Toffler/>

ТЕМА 27. РОЗВИТОК ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ ХІХ СТОЛІТТЯ (4 год)

1. Особливості мистецького життя ХІХ ст.
2. Романтизм.
3. Реалізм.
4. Натуралізм.
5. Імпресіонізм.
6. Постімпресіонізм.
7. Символізм.
8. Еклектизм.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Романтизм як світоглядне розчарування в ідеалах Просвітництва
Культ екзотики в романтизмі
Жорж Санд і проблема емансипації жінки
Жеріко – засновник французького малярського романтизму
Творчість Делакруа – вершина французького живописного романтизму
Творчість Франсіско Гойї
Мистецтво прерафаелітів
Група назарейців
Музика Шопена
Концепція критичного реалізму
Ч. Діккенс і реалістична картина життя Англії
О. де Бальзак і грандіозна реалістична панорама французького суспільства
Великі письменники США
Барбізонська малярська школа
Творчість Верді – кульмінація італійської опери
Й. Штраус – король вальсу
Теорія натуралізму Е. Золя
Колористична революція імпресіоністів
Ренуар – художник радості життя
Творчість Вінсента Ван Гога
Культура народів Океанії у творчості Гогена
Східноєвропейський символізм (В. Чюрльоніс, Я. Мальчевський, Ф. Купка, М. Врубель)

Питання для самостійної роботи

1. Проілюструйте принцип романтизму: «Надзвичайний герой у надзвичайних обставинах».
2. Як Ви розумієте слова В. Гюго про те, що художній твір має бути дзеркалом, яке перетворює мигтіння на світло, а світло на полум'я?
3. Яких Ви знаєте творців жанру історичного роману?
4. Які риси музичного мистецтва викликали появу терміну «шопенівський сум»?

5. У чому полягає принцип типізації у мистецтві реалізму?
6. Проілюструйте принцип реалізму: «Типовий герой в типових обставинах».
7. Які особливості реалізму дозволяють говорити про усвідомлення переходу «Божественної комедії» світу в «людську комедію»?
8. З якого філософського напрямку бере витоки натуралізм?
9. Чому з імпресіонізмом пов'язують вперше в історії застосований принцип альтернативного мистецтва?
10. Які новачі запровадили в мистецтві імпресіоністи?
11. Які особливості творчої манери пуантилістів?
12. Яке значення для розвитку мистецтва мала думка Сезанна про те, що все в природі «ліпиться у форми кулі, конуса і циліндра»?
13. Чому літературний символізм називають «алхімією слова»?
14. Які особливості еkleктизму в мистецтві XIX ст.?

Список літератури

- Наливайко Д., Шахова К.* Зарубіжна література XIX сторіччя. Доба романтизму. – Київ, 1997. (к.м.)
- Дмитрієва Н.* Краткая история искусств. – Вып.2. – Москва, 1991. (к.м.)
- Французская живопись XV – пер.пол. XIX века / Сост. И. Кузнецова. – Москва, 1992. (к.м.)
- Турчин В.* Теодор Жерико. – Москва, 1982. (к.м.)
- Пассерон Р.* Домье. Свидетель своей эпохи. – Москва, 1984. (к.м.)
- Перрюшо А.* Жизнь Мане. – Москва, 1988. (к.м.)
- Импрессионизм. Письма художников. Воспоминания. Документы / Под ред. А. Изергиной. – Ленинград, 1969. (к.м.)
- Перрюшо А.* Сезанн. – Київ, 1994. (к.м.)
- Дмитрієва Н.* Винсент Ван Гог. Человек и художник. – Москва, 1984.(к.м.)
- Затонский Д.* Европейский романтизм. – Киев, 1984.
- Европейский романтизм. – Москва, 1973.
- Зарубежная эстетика и теория литературы XIX-XX в.в. – Москва, 1987.
- Ивашкевич Я.* Шопен. – Київ, 1989.
- Соловцова Л.* Джузеппе Верди. – Москва. 1986.
- Андреев Л.* Импрессионизм. – Москва, 1980.

ТЕМА 28. НОВІТНІЙ ЧАС ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ЕПОХА (2год)

1. Основні віхи всесвітньої історії XX ст.
2. Характерні риси історії культури XX ст.
3. Культурологічна думка про культуру XX ст. Футурологічні концепції.

Тематика наукових есе

- Техногенний характер цивілізації XX ст.
- Духовна криза в культурі XX ст.
- Культурологічна концепція О. Шпенглера
- Культурологічна концепція З. Фрейда
- Культурологічна концепція Х. Ортега-і-Гассета
- Культурологічна концепція А. Швейцера
- Ненасильницька політика Махатми Ганді
- Сцієнтизм та антисцієнтизм
- Проблема маскультури
- XX століття – примітивізація і «варваризація» культури?
- Діяльність Римського клубу
- Шлях подолання соціокультурної кризи

Питання для самостійної роботи

1. Як вплинули історичні реалії на культурний процес у ХХ ст.?
2. Розкрийте зміст поняття «інтегративність» культури.
3. Як Ви розумієте поняття «конгломератність» культури?
4. У чому виявилася духовна криза ХХ ст.?
5. Як осмислювали кризові явища в культурі О. Шпенглер, М. Бердяєв, П. Сорокін?
6. Як Ви оцінюєте явище маскультури?
7. У чому суть концепцій культури Х. Ортега-і-Гассета та Р. Гвардіні?
8. Чому в ХХ ст. з'являється теорія антисцієнтизму?
9. Які основні ідеї вчення А. Печчеї?
10. Запропонуйте свої методи подолання соціокультурної кризи.

Список літератури

- Дейвіс Н.* Європа: Історія. – Київ, 2000. (к.м.)
Бичко А., Бичко І., Табачковський В. Історія філософії: Підручник. – Київ, 2001. (к.м.)
Долгов К. От Киркегора до Камю: Очерки европейской философско-эстетической мысли ХХ века. – Москва, 1990. (к.м.)
Самосознание европейской культуры ХХ в. – Москва, 1991. (к.м.)
Сумерки богов / Сост. А. Яковлева. – Москва, 1990.
Шпенглер О. Закат Европы. – Москва, 1992.
Бердяев Н. Смысл истории. – Москва, 1990.
Вебер А. Кризис европейской культуры. – С.-Петербург, 1999.
Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс // Вопросы философии. –1989. –№3,4.
Печчеи А. Человеческие качества. – Москва, 1980.
Швейцер А. Упадок и возрождение культуры. – Москва, 1993.
Сорокин П. Человек, цивилизация, общество. – Москва, 1992.
Мамфорд Л. Миф машины. – Москва, 2001.
Тоффлер Э. Третья волна // <http://www.tomsk.ru/Books/Toffler/>

ТЕМА 29. МОДЕРНІЗМ В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ (2год)

1. Особливості мистецтва ХХ ст. Модерністська та реалістична тенденції в культурі ХХ ст.
2. Течії модернізму:
  - Фовізм.
  - Кубізм.
  - Футуризм.
  - Конструктивізм.
  - Абстракціонізм.
  - Експресіонізм.
  - Дадаїзм.
  - Сюрреалізм.

Тематика наукових есе

Реалізм у мистецтві ХХ століття
Література «втраченого покоління»
Музична творчість Прокоф'єва, Шостаковича, Стравінського
Феномен кіномистецтва
Голлівуд – «фабрика мрій»
Філософсько-світоглядні підвалини модернізму
Вплив позаєвропейської культури на естетику модернізму
Кольорові симфонії Анрі Матіса

Творчість Пікассо
Африканська скульптура і мистецтво кубізму
Футиризм: ідеалізація урбанізму, індустрії, агресивної особистості
Пафос міста в архітектурі Ле Корбюзьє
Архітектурна містика Антоніо Гауді
Абстракціонізм як втеча від реальності
Ф. Кафка – «поет хаосу»
Сальвадор Далі і сюрреалізм
Музей сучасного мистецтва Гугенхейма

Питання для самостійної роботи

1. Яких Ви знаєте представників течії реалізму в літературі, образотворчому мистецтві, музиці, кіномистецтві ХХ ст.?
2. Які причини появи модернізму в культурі ХХ ст.?
3. Прокоментуйте слова Х. Ортега-і-Гассета про модернізм: «Художник осліп для зовнішнього світу і повернув свою зіницю всередину до внутрішніх суб'єктивних пейзажів».
4. Наведіть приклади зрощення мистецтва і політики у ХХ ст.
5. Як митці різних течій модернізму сприймали індустріалізм та урбанізм?
6. Яку течію модернізму М. Бердяєв аналізує у праці «Криза мистецтва»?
7. Як у мистецтві абстракціонізму відображаються слова Оскара Уайльда: «Мистецтво починається там, де закінчується природа»?
8. Як у діяльності дадаїстів відобразилася думка Т. Тцари: «Війна зруйнувала гуманістичну цивілізацію. Це свідчення її неспроможності. Слід зліквідувати цю цивілізацію, підриваючи її основи – думку і мову»?
9. Які філософські підвалини сюрреалізму?
10. Прокоментуйте тезу: «Події нашого часу як ніколи раніше набувають змісту у термінах сюрреалізму: факти таборів смерті, Хіросіма, В'єтнам, трансплантація органів, космічні дослідження – все це має властивість бути ірраціональним і сенсаційним».

Список літератури

- Долгов К.* От Киркегора до Камю: Очерки европейской философско-эстетической мысли ХХ века. – Москва, 1990. (к.м.)
Самосознание европейской культуры ХХ в. – Москва, 1991. (к.м.)
Полевой В. Малая история искусств. Искусство ХХ века. – Москва, 1991. (к.м.)
Рейнгардт Л. Современное западное искусство. – Москва, 1983. (к.м.)
Современное западное искусство ХХ века / Авт. кол. В. Турова, Т. Левая, О. Леонтьева. – Москва, 1988. (к.м.)
Семенов В. Художественное наследие и современность. – Москва, 1989. (к.м.)
Классическое и современное искусство Запада. Сборник статей. – Москва, 1989. (к.м.)
Рославец Е. Разрушение образа. О некоторых тенденциях современного зарубежного искусства. – Київ, 1984. (к.м.)
Сарабьянов Д. Стиль модерн. – Москва, 1989. (к.м.)
Куликова И. Философия и искусство модернизма. – Москва, 1980. (к.м.)
Малахов Н. О модернизме. – Москва, 1975. (к.м.)
Крючкова В. Социология искусства и модернизм. – Москва, 1979. (к.м.)
Эсколье Р. Матисс.– Москва, 1979. (к.м.)
Рожин А. Сальвадор Дали. – Москва, 1989. (к.м.)
Егоров И. Казимир Малевич. – Москва, 1990. (к.м.)

ТЕМА 30. ПОСТМОДЕРНІЗМ В ІСТОРІЇ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ (2год)

1. Реалістичні тенденції у мистецтві др. пол. ХХ ст.:

- Неореалізм.
  - Магічний реалізм.
  - Психологічний реалізм.
  - Інтелектуальний реалізм.
2. Феномен постмодернізму:
- Поп-арт.
  - Гіперреалізм. Фотореалізм.
  - Сонористика. Алеаторика.
  - Хеппенінг. Мистецтво саморуїнації.
  - Концептуалізм.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Післявоєнний італійський кінематограф
 Магічний реалізм Габрієля Маркеса і латиноамериканський колорит
 Творчість Сент-Екзюпері
 «Людину можна убити, але перемогти її неможливо» (Хемінгуей)
 Психологічний реалізм кіномистецтва Фелліні і Бергмана
 «Мистецтво є життям у світлі думки» (творчість Манна, Шоу, Уеллса, Брехта)
 Філософія постмодернізму
 Постмодернізм як «заперечення заперечення»
 Поп-арт як реакція на безпредметне мистецтво
 Пендерецький – засновник сонористики
 Алеаторика: у світі панує випадковість
 Імпровізація в постановках хеппенінгу
 Концептуалізм – аналітичність і дематеріалізація мистецтва
 США – мистецький клондайк др. пол. ХХ ст.
 Феномен рок-культури

Питання для самостійної роботи

1. Чи погоджуєтесь з думкою, що реалізм у мистецтві др. пол. ХХ ст. орієнтований на використання модерністського досвіду?
2. Як історичні реалії вплинули на культуру др. пол. ХХ ст.?
3. Як Ви розумієте слова Адорно: «Після Освенціма не може бути літератури»?
4. Як у творчості Г. Маркеса реалізоване сформульоване письменником завдання «вивернути дійсність на другий бік, щоб роздивитися, яка вона зі зворотної сторони»?
5. У чому полягає хемінгуєвський «принцип айсберга» і як він проявився у мистецтві ХХ ст.?
6. Які особливості постмодерністського світогляду?
7. Прокоментуйте тезу: «Постмодернізм – грандіозний проект звільнення від влади Бога, розуму, часу».
8. Що символізує імітація розколеного скла на портреті чоловіка на картині Тріппа «Легка тріщина»?
9. Як можна застосувати слова Тютчева: «Думка висловлена є брехнею» до художньої концепції мистецтва саморуїнації?
10. Яке завдання ставлять перед собою представники концептуалізму?

С п и с о к   л і т е р а т у р и

Лук'янець В., Соболь О. Філософський постмодерн: Навчальний посібник. – Київ, 1998. (к.м.)
Полевой В. Малая история искусств. Искусство XX века. – Москва, 1991. (к.м.)
Рейнгардт Л. Современное западное искусство. – Москва, 1983. (к.м.)

- Рославец Е.* Разрушение образа. О некоторых тенденциях современного зарубежного искусства. – Київ, 1984. (к.м.)
- Куликова И.* Философия и искусство модернизма. – Москва, 1980. (к.м.)
- Малахов Н.* О модернизме. – Москва, 1975. (к.м.)
- Современное западное искусство XX века / Авт. кол. В. Турова, Т. Левая, О. Леонтьева. – Москва, 1988. (к.м.)
- Енциклопедія постмодернізму / За ред. В. Тейлора. – Київ, 2003.
- Борев Ю.* Эстетика. – Москва, 2005.
- Козловски П.* Культура постмодернизма: Общественно-культурные последствия технического развития. – Москва, 1997.
- Ильин И.* Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. – Москва, 1996.
- Маркес Г.* Роман, рассказы. – Москва, 1979.
- Людницкий В.* Магия кино. – Москва, 1989.
- Козлова О.* Фотореализм. – Москва, 1994.
- Бобринская Е.* Концептуализм. – Москва, 1994.

ТЕМА 31. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ НАРОДІВ СВІТУ (2год)

1. Особливості культури народів Азії у XX ст.: Японія, Китай, арабський Схід.
2. Сучасна культура Латинської Америки.
3. Культура сучасної Африки.
4. Історія світової культури як єдність у множинності, цілісність у багатоманітності.

Т е м а т и к а   н а у к о в и х   е с е

Японія – «музей азіатських культур»
 Японське «економічне диво»
 Сучасний японський театр
 Кінематограф Японії
 Китай: поєднання культурних традицій і новацій
 Китайська кухня
 Пекінська опера
 Кінематографічний діалог Китаю і США
 Корея – «східна країна ввічливості»
 XXI століття – «вік Тихого океану»
 Сіднейська опера як шедевр архітектури
 Релігійний ентузіазм народів арабського Сходу
 Мексиканський живопис «великої трійки» (Рівера, Ороско, Сікейрос)
 Латиноамериканські танці
 Бразильський карнавал
 Здобутки африканістики
 Ненасильницька діяльність М. Ганді і К. Нкруми
 Негритянський джаз
 Спорт в житті народів Африки

Питання для самостійної роботи

1. Чим пояснюється «економічне диво» Японії?
2. Прокоментуйте слова відомого діяча Д. Ікеда про XXI ст. як епоху Азії і Тихого океану, де «Японія повинна взяти на себе керівну роль у процесі поступового переходу від західної цивілізації до нової, тихоокеанської».
3. Що Ви знаєте про творчість А. Куросави?
4. У чому суть китайської «соціалістичної духовної цивілізації»?
5. Яка особливість сучасної китайської драматургії?

6. У чому специфіка латиноамериканської романістики ХХ ст.?
7. Як в культурі Латинської Америки виявляється ігрове, карнавальне начало?
8. Які Ви знаєте види традиційного африканського мистецтва?
9. Які світові мистецькі феномени ХХ ст. виникли на основі африканської культури?

Список літератури

- Історія світової культури. Культурні регіони: Навч. посібник / Кер. авт. колективу Л. Левчук. – Київ, 1997. (к.м.)
- Художня культура світу: Арабо-мусульманський культурний регіон. Африканський культурний регіон. Індійський культурний регіон. Далекосхідний культурний регіон. Латиноамериканський культурний регіон. Північноамериканський культурний регіон / Н. Миропольська, Е. Белкіна, Л. Масол та ін. – Київ, 2003.
- Культурологія. Історія мирової культури / Под ред. А. Марковой. – Москва, 1998.
- Борзова Е.* Історія мирової культури. – Москва, 2002.
- Малявін В.* Китайська цивілізація. – Москва, 2000.
- Овчинников Е.* Ветка сакури. – Москва, 1971.
- Сэнсом Д.* Японія. Кратка історія культури. – С.-Петербург, 1999.
- Японський феномен. – Москва, 1996.
- Іслам на порозі ХХІ века. – Москва, 1986.
- Концепції історико-культурної самобитності Латинської Америки. – Москва, 1978.
- Полевой В.* Іскусство стран Латинской Америки. – Москва, 1967.
- Історія Африки. Хрестоматія. – Москва, 1979.
- Кулик С.* Черний фенікс: африканські сафари. – Москва, 1989.
- Львова Э.* Культура народів тропічної Африки: взаємодія культур і тенденції розвитку. – Москва, 1996.

**Завдання для поточного контролю знань
з курсу «Історія світової культури»**

Контрольні питання по темі «Первісна культурна епоха»

1. Історично-археологічна періодизація Первісної культури.
2. Особливості Первісної культури.
3. Розкрити зміст поняття «синкретизм Первісної культури».
4. Розкрити зміст поняття «сапієнтність».
5. Проблема критеріїв людини.
6. Пояснити поняття «антропогенез» і вказати види давніх людей (архантропів).
7. Особливості культури верхнього палеоліту.
8. Назвати первісні релігійні вірування.
9. Особливості первісного мистецтва.
10. Розкрити зміст поняття «неолітична революція».

Контрольні питання по темі «Стародавній Схід як культурно-історична епоха»

1. «Стародавній Схід» як культурологічне поняття.
2. Розкрити зміст поняття «річкові цивілізації».
3. Особливості культури Стародавнього Сходу.
4. Пояснити поняття «зооморфні» та «астральні» культури.
5. Історія досліджень давньоєгипетської культури.
6. Суть заупокійного культу Стародавнього Єгипту.
7. Суть релігійної реформи Ехнатона.
8. Особливості давньоєгипетського мистецтва.
9. Охарактеризувати релігійні вірування Месопотамії.
10. Писемність та наукові знання Межиріччя.
11. Особливості мистецтва Месопотамії.
12. Досягнення фінікійської культури.
13. Здобутки давньоєврейської культури.
14. Особливості Протоіндійської культури.
15. Соціальний устрій індійського населення і його вплив на культуру.
16. Основні релігійні вірування Стародавньої Індії.
17. Наукові здобутки давньоіндійської культури.
18. Особливості давньокитайської культури.
19. Основні релігійні вчення Стародавнього Китаю.
20. Писемність та наукові знання Стародавнього Китаю.
21. Особливості давньокитайського мистецтва.
22. Винаходи, якими китайська культура збагатила світ.
23. Особливості давніх культур Америки.

Тестові завдання по темі «Стародавній Схід як культурно-історична епоха»

1. Особливий тип філософування з домінуванням споглядального відношення до світу, перевагою образного мислення та етичної проблематики.
1) Західний тип мислення. 2) Східний тип мислення. 3) Античний стиль мислення. 4) Китайський стиль мислення.
2. «Усе в світі боїться часу, а час боїться ...»
1) Фараона. 2) Богів. 3) Пірамід. 4) Змін.

3. Комплекс пірамід Хеопса, Хефрена, Мікериона знаходиться у ...
  - 1) Каїрі. 2) Александрії. 3) Карфагені. 4) Гізі.
4. Хто розшифрував єгипетське ієрогліфічне письмо?
  - 1) Картер. 2) Еванс. 3) Шліман. 4) Шампольон.
5. Культ якого єдиного бога запровадив Аменхотеп IV?
  - 1) Хепрі. 2) Ра. 3) Амона. 4) Атона.
6. Дружина фараона Аменхотепа IV, увіковічена в скульптурних портретах Тутмеса.
  - 1) Клеопатра. 2) Нефертіті. 3) Ізіда. 4) Хатшепсут.
7. Назва якого міста перекладається як «ворота бога»?
  - 1) Карфаген. 2) Єрусалим. 3) Вавилон. 4) Мохенджо-Даро.
8. Один з найдавніших кодексів законів, записаний клинописом на двометровій стелі.
  - 1) «Закони Маат». 2) «Закони Ману». 3) «Повчання Ахікара». 4) «Закони Хаммурапі».
9. До якої культури належить релігійно-філософський твір «Діалог пана і раба про сенс життя»?
  - 1) Давньоєгипетської. 2) Месопотамської. 3) Давньоіндійської. 4) Давньокитайської.
10. Культіві споруди Месопотамії.
  - 1) Зіккурат. 2) Мавзолей. 3) Ступа. 4) Пагода.
11. Друге чудо світу.
  - 1) Єгипетські піраміди. 2) Вавилонська вежа. 3) Колос Родоський. 4) Висячі сади Семіраміди.
12. Де розпочалося виробництво багряної фарби для тканин?
  - 1) Єгипет. 2) Шумер. 3) Фінікія. 4) Китай.
13. Винайдення алфавітного письма пов'язуємо з ...
  - 1) Єгиптом. 2) Месопотамією. 3) Грецією. 4) Фінікією.
14. Фінікійці заснували місто ...
  - 1) Карфаген. 2) Александрію. 3) Афіни. 4) Рим.
15. Місто – центр іудаїзму, християнства, ісламу.
  - 1) Константинополь. 2) Александрія. 3) Єрусалим. 4) Вавилон.
16. Священна книга іудеїв і християн.
  - 1) Старий завіт. 2) Новий завіт. 3) Коран. 4) Веди.
17. Інститути соціальної стратифікації індійського населення.
  - 1) Веди. 2) Саті. 3) Варни. 4) Сансара.
18. Суть ідеї ахімси.
  - 1) Любов до людини. 2) Любов до богів. 3) Любов до всього живого. 4) Любов до наук.
19. «Чотири благородні істини», що осмислюють життя як страждання, наповнюють релігійне вчення...
  - 1) Буддизму. 2) Джайнізму. 3) Індуїзму. 4) Іудаїзму.
20. Яке походження мають «арабські цифри»?

1) Єгипетське. 2) Шумерське. 3) Індійське. 4) Грецьке.

21. Індійська культова споруда.

1) Зіккурат. 2) Пагода. 3) Піраміда. 4) Ступа.

22. Як перекладається назва держави, якою китайці іменують свою країну?

1) Країна чаю. 2) Центр всесвіту. 3) Країна церемоній. 4) Піднебесна.

23. «Батько китайських церемоній» і «Вчитель десяти тисяч поколінь».

1) Лао-Цзи. 2) Конфуцій. 3) Цінь Шихуанді. 4) У Ді.

24. Вчення, в основі якого лежить принцип «увей» (бездіяльність).

1) Конфуціанство. 2) Даосизм. 3) Буддизм. 4) Легізм.

25. Яким ремеслом у Стародавньому Китаї займалися навіть імператриці?

1) Гончарством. 2) Золотарством. 3) Шовківництвом. 4) Чинбарством.

26. Під якою назвою увійшла в історію Велика Китайська стіна?

1) Стіна плачу. 2) Стіна імператора Цінь Шихуанді. 3) Стіна гордості.

4) Теракотова стіна.

27. Який винахід не належить культурі Китаю?

1) Папір. 2) Колесо. 3) Порох. 4) Сейсмограф.

Питання колоквиуму по темі «Античність як культурно-історична епоха»

1. «Античність» як культурологічне поняття.

2. Актуальність Античної культури.

3. Особливості Античної культури.

4. Поняття «антропоморфізм».

5. Агональний тип Античної культури.

6. Калокагатія (гармонія добра і краси) як основна чеснота грецької культури.

7. Поняття «пайдейя».

8. Античний поліс і його вплив на культуру.

9. Періодизація культури Стародавньої Греції.

10. Особливості Критської культури.

11. Особливості Мікенської культури.

12. Гомерівський період культури Стародавньої Греції (становлення міфологічних уявлень).

13. Олімпійський пантеон богів.

14. Здобутки архаїчного періоду: література, філософія, мистецтво.

15. Класичний період давньогрецької культури: драматургія, філософія, наука, архітектура, скульптура.

16. Особливості культури доби еллінізму. Містобудівництво, філософія, наука, скульптура.

17. Сім чудес світу.

18. Особливості культури Стародавнього Риму.

19. Практицизм, енциклопедизм, еkleктизм давньоримської культури.

20. Періодизація культури Стародавнього Риму.

21. Етрусський період давньоримської культури.

22. Рим в епоху царів. Становлення міфологічних уявлень, давньоримський пантеон.

23. Епоха республіки: римське право, військово мистецтво, література, філософія, ораторське мистецтво.

24. Імперський період культури Стародавнього Риму. «Августівський класицизм».

25. Мистецтво, література, наука та філософія періоду римської імперії.

26. Виникнення християнства.

Колоквіум по темі «Середньовіччя як культурно-історична епоха»

1. Особливості історії культури епохи Середньовіччя.
2. Теоцентризм як домінанта культури Середньовіччя.
3. Періодизація західноєвропейського Середньовіччя.
4. Патристика та схоластика і їх роль в культурі Середньовіччя.
5. Західноєвропейська середньовічна культура: взаємодія «варварського» і «романського» начал.
6. Розвиток освіти в епоху Середньовіччя. Перші університети.
7. Символізм, аскетизм, алегоризм середньовічного мистецтва.
8. Особливості романського та готичного художніх стилів.
9. Куртуазність як елемент культури західноєвропейського Середньовіччя.
10. Феномен карнавальної культури епохи Середньовіччя.
11. Періодизація культури Візантії.
12. Особливості візантійської культури.
13. Роль церковно-релігійного чинника у культурі Візантії.
14. Особливості візантійського мистецтва.
15. Світове значення візантійської культури.
17. Особливості середньовічної культури народів Сходу.
18. Досягнення середньовічної культури народів арабського Сходу.
19. Досягнення середньовічної культури Індії, Китаю, Японії.

Контрольні питання по темах «Ренесанс як культурно-історична епоха» та «Реформація в культурі Європи»

1. Періодизація італійського Ренесансу.
2. Особливості італійського Ренесансу.
3. Пояснити поняття «нове небо Ренесансу», «нова земля Ренесансу», «нова людина Ренесансу».
4. Розкрити зміст поняття «гуманізм італійського Відродження».
5. Розкрити зміст поняття «титанізм Ренесансу».
6. Особливості Проторенесансу та його представники.
7. Антропоцентризм Раннього Ренесансу.
8. Титанізм Високого Ренесансу.
9. Особливості флорентійського Ренесансу.
10. Особливості венеціанського Ренесансу.
11. Суть художньої течії маньєризму.
12. Пояснити, у чому полягає пантеїстичне вчення Дж. Бруно.
13. Суть утопічних теорій епохи Ренесансу.
14. Основні ідеї вчення Макіавеллі.
15. Особливості Північного Відродження.
16. Пояснити зміст поняття «Реформація».
17. Основні ідеї вчення М. Лютера.
18. Основні ідеї вчення Ж. Кальвіна.
19. Розкрити зміст поняття «ригоризм».
20. Розкрити зміст поняття «пуританство».
21. Наслідки Реформації.
22. Розкрити суть Контрреформації.
23. Мета і час заснування ордену єзуїтів.

Тестові завдання по темі «Ренесанс як культурно-історична епоха»

1. «Син у супереччі з батьком знаходить підтримку у діда». Хто «батько» і «дід» Ренесансу?
1) Середньовіччя і Античність. 2) Августин Блаженний і Арістотель.
3) Середньовіччя і Стародавній Схід. 4) Данте і Платон.
2. З яким винаходом пов'язана відкрита в епоху Ренесансу «галактика Гутенберга»?
1) Компас. 2) Артилерія. 3) Друкарський верстат. 4) Геліоцентрична система.
3. Центр філософії в епоху італійського Ренесансу.
1) Академія Карла Великого. 2) Болонський університет. 3) Флорентійська Академія. 4) Сорбонна.
4. Автор трактату «Про гідність людини».
1) М. Фічіно. 2) Піко делла Мірандола. 3) Ф. Петрарка. 4) Плетон.
5. Чому мадонна була улюбленим образом митців Ренесансу?
1) Вона втілювала ідею антропоцентризму. 2) Вона відображала культ жінки.
3) Вона поєднувала риси Богоматері й ідеал краси земної жінки. 4) Вона надихала митців Ренесансу.
6. Яке місто називали «квіткою Тоскани»?
1) Рим. 2) Флоренцію. 3) Венецію. 4) Мілан.
7. Назвати «музу» Данте.
1) Лаура. 2) Беатріче. 3) Сімонетта. 4) Марія.
8. Як перекладається назва твору Петрарки «Канцоньєре»?
1) «Книга пісень». 2) «Десятиденник». 3) «Книга кохання». 4) «Божественна пісня».
9. Який жанр започаткував твір Боккаччо «Декамерон»?
1) Новелу. 2) Оповідання. 3) Сонет. 4) Есе.
10. Як називають розписи Джотто капели в Падуї?
1) «Прославлення праці». 2) «Євангеліє для неписьменних». 3) «Темна вечеря». 4) «Станца делла Сеньятура».
11. Який художник за легендою на картині свого вчителя дуже натуралістично зобразив муху?
1) Леонардо да Вінчі. 2) Джорджоне. 3) Ботічеллі. 4) Джотто.
12. Найбільший шедевр творчості Брунеллескі.
1) Статуя Давида. 2) Флорентійська дзвіниця. 3) Купол Флорентійського собору. 4) Гробниця Медичі.
13. Малярство якого художника Ренесансу характеризує ліризм, «готицизм», мрійливий настрій?
1) Ботічеллі. 2) Рафаеля. 3) Тіціана. 4) Дюрера.
14. Назвати найвеличніший твір монументального живопису Леонардо да Вінчі.
1) «Джоконда». 2) Сікстинська капела. 3) «Сікстинська мадонна». 4) «Темна вечеря».
15. Як Леонардо да Вінчі зобразив Юду на фресці «Темна вечеря»?
1) Окремо від інших апостолів. 2) В тіні, стискаючи кошіль. 3) Цілує Христа.
4) Стоїть біля Ісуса Христа.

16. Інша назва картини «Мона Ліза».

1) «Джоконда». 2) «Мадонна Літта». 3) «Дружина купця». 4) «Мадонна Бенуа».

17. Який науковий твір приписують перу Леонардо да Вінчі?

1) «Про гідність людини». 2) «Володар». 3) «Настанови художникам». 4) «Трактат про живопис».

18. Автор картини «Мадонна Конестабіле».

1) Рафаель Санті. 2) Леонардо да Вінчі. 3) Мікеланджело. 4) Парміджаніно.

19. Як називається фреска станци делла Сеньятура Рафаеля, присвячена філософії?

1) «Диспути». 2) «Школа філософії». 3) «Афінська школа». 4) «Парнас».

20. Хто з титанів Ренесансу перетворив понівечену п'ятиметрову брилу мармуру на шедевр?

1) Мікеланджело. 2) Донателло. 3) Брунеллескі. 4) Берніні.

21. Що означає поняття «пієта»?

1) Церковний спів. 2) Оплакування смерті Христа. 3) Розп'яття. 4) Святе сімейство.

22. Кому присвячений скульптурний образ Мойсея роботи Мікеланджело?

1) Хлопчику-пастуху, переможцю Голіафа. 2) Лоренцо Медичі. 3) Папі римському Юлію II. 4) Олександру VI Борджіа.

23. Архітектурний шедевр Мікеланджело.

1) Флорентійський собор. 2) Міланський собор. 3) Пантеон в Римі. 4) Собор св. Петра в Римі.

24. Яку картину Джорджоне художники повторювали безліч разів (Рубенс, Веласкес, Рембрандт, Пуссен)?

1) «Спляча Венера». 2) «Народження Венери». 3) «Весна». 4) «Джоконда».

25. Якого художника називали «алхіміком фарб»? У його картині з апельсинами Стендаль нарахував двадцять відтінків жовтого кольору.

1) Яна Ван Ейка. 2) Є. Босха. 3) Тіціана. 4) Тінторетто.

26. До якого стилю мистецтва належить творчість Парміджаніно?

1) Готики. 2) Маньєризму. 3) Бароко. 4) Рококо.

27. Який твір написав Т. Кампанелла?

1) «Утопія». 2) «Похвала глупоті». 3) «Індекс заборонених книг». 4) «Місто Сонця».

28. Творець пантеїстичного вчення, страчений за вироком інквізиції.

1) Савонарола. 2) Т. Мор. 3) Т. Мюнцер. 4) Дж. Бруно.

29. Винахід олійних фарб.

1) Леонардо да Вінчі. 2) Тіціан. 3) Брати Ван Ейки. 4) А. Дюрер.

30. Яка картина Пітера Брейгеля Старшого розкриває духовну кризу людства?

1) «Гріхопадіння». 2) «Сліпі». 3) «Страшний суд». 4) «Вавилонська вежа».

31. Хто з художників вперше головним героєм своїх творів зробив простого селянина?

1) Джотто. 2) Мікеланджело. 3) Пітер Брейгель Старший. 4) Є. Босх.

32. Кого з художників епохи Ренесансу вважають предтечею стилю сюрреалізм?

1) Є. Босха. 2) Пітера Брейгеля. 3) Парміджаніно. 4) Ель Греко.

33. Найвідоміший твір Еразма Ротердамського.

1) «Володар». 2) «Встановлення справедливості». 3) «Про обертання небесних сфер». 4) «Похвала глупоті».

34. Що розкривають образи чотирьох апостолів на картині А. Дюрера?

1) Чотири людські чесноти. 2) Чотири періоди життя. 3) Чотири типи людського темпераменту. 4) Чотири раси.

35. Чи вплинула «галактика Гуттенберга» на творчість А. Дюрера?

1) Так, оскільки він був графіком. 2) Так, оскільки він був друкарем. 3) Ні, оскільки він був живописцем. 4) Ні, оскільки він був архітектором.

36. Суть вчення про «порівняльну антропометрію» А. Дюрера.

1) Порівняння людських темпераментів. 2) Співвідношення частин людського тіла. 3) Виведення досконалих архітектурних форм. 4) Порівняння різних видів мистецтва.

37. Хто описав щасливу країну, де з золота роблять кайдани для рабів?

1) Т. Мор. 2) Т. Кампанелла. 3) Н. Макіавеллі. 4) Е. Ротердамський.

38. Автор літературного образу моряка Рафаїла Гітлодея.

1) Дж. Боккаччо. 2) Ф. Рабле. 3) М. де Сервантес. 4) Т. Мор.

Колоквіум по темі «Новий час як культурно-історична епоха»

1. Розкрити зміст поняття «раціоналізм культури Нового часу».
2. Розкрити зміст поняття «європоцентризм культури Нового часу».
3. Пояснити поняття «сцієнтизм».
4. Суть наукової революції XVI-XVII ст.
5. Уявлення про світ в епоху бароко.
6. Уявлення про людину в епоху бароко.
7. Уявлення про світ в епоху класицизму.
8. Уявлення про людину в епоху класицизму (класицистичний образ).
9. Регламентация жанрів класицизму.
10. Основні ідеї Просвітництва.
11. Розкрити зміст поняття «енциклопедизм».
12. Особливості сентименталізму.
13. Особливості рококо.
14. Розкрити зміст поняття «індустріалізм».
15. Науково-технічний прогрес XIX ст.
16. Розкрити зміст поняття «технократизм».
17. Основні філософські напрями XIX ст.
18. Особливості романтизму.
19. Культ екзотики в мистецтві романтизму.
20. Особливості критичного реалізму.
21. Особливості натуралізму.
22. Охарактеризувати імпресіонізм.
23. Охарактеризувати символізм.

Тестові завдання по темі «Новий час як культурно-історична епоха»

1. Суть промислового перевороту.
1) Перехід до мануфактурного виробництва. 2) Перехід до машинного виробництва. 3) Поява промислових товариств. 4) Поява наукових товариств.
2. Світоглядна установка: «Користь – ідол Нового часу».
1) Прагматизм. 2) Сцієнтизм. 3) Утилітаризм. 4) Раціоналізм.
3. Творець славетного гасла новочасної епохи: «Cogito ergo sum».
1) Декарт. 2) Бекон. 3) Ньютон. 4) Кеплер.
4. Автор вислову «Людина – мислячий очерет».
1) Декарт. 2) Ньютон. 3) Паскаль. 4) Галілей.
5. Суть геліоцентричної теорії.
1) У центрі Сонце. 2) У центрі Земля. 3) У центрі людина. 4) У центрі Бог.
6. Хто відкрив три закони руху планет?
1) Галілей. 2) Бойль. 3) Ньютон. 4) Кеплер.
7. Хто з новочасних філософів висунув індуктивний метод?
1) Бекон. 2) Декарт. 3) Паскаль. 4) Спіноза.
8. Термін «бароко» перекладається, як ...
1) Складний, багатогранний. 2) Суперечливий. 3) Безмежний, мінливий.
4) Дивний, химерний.
9. Автор грандіозного архітектурного проекту – колонади собору св. Петра в Римі.

1) Брунеллескі. 2) Мікеланджело. 3) Берніні. 4) Борроміні.

10. Автор картини «Похорон графа Оргаса».

1) Рубенс. 2) Ель Греко. 3) Веласкес. 4) Рембрандт.

11. Про якого барокового художника Делакруа говорив: «Треба бачити його, треба ним проникнутись, треба його копіювати, бо він – бог».

1) Рубенс. 2) Ель Греко. 3) Караваджо. 4) Рембрандт.

12. Бароковий письменник, якому належать слова: «Бог – вища доброта, Він весь зір і весь Він – руки».

1) Кальдерон. 2) Мільтон. 3) Буало. 4) Мольєр.

13. Творець теорії класицизму.

1) Декарт. 2) Буало. 3) Мольєр. 4) Пуссен.

14. Який драматург, представник класицизму, помер на сцені, виконуючи комічну роль?

1) Корнель. 2) Расін. 3) Мольєр. 4) Верді.

15. У якій класицистичній споруді Дзеркальна галерея з'єднує «Зал війни» і «Зал миру»?

1) Лувр. 2) Версаль. 3) Ермітаж. 4) Парфенон.

16. Хто з художників представляє течію «революційного класицизму»?

1) Караваджо. 2) Пуссен. 3) Шарден. 4) Давид.

17. Яка доба в історії культури послуговувалася гаслом: «Ідеї правлять світом», вважаючи реальним встановлення царства розуму.

1) Реформація. 2) Середньовіччя. 3) Ренесанс. 4) Просвітництво.

18. Хто з мислителів характеризував стосунки між індивідами як «bellum omnium contra omnes» і закликав укласти суспільний договір?

1) Руссо. 2) Вольтер. 3) Локк. 4) Гоббс.

19. Ж. Ж. Руссо головним джерелом соціального зла вважав ...

1) Церкву. 2) Цивілізацію. 3) Злочинність. 4) Нерівність.

20. Автор твору «Людина-машина».

1) Дідро. 2) Гольбах. 3) Гельвецій. 4) Ламетрі.

21. Художній напрям доби Просвітництва, який досліджує почуття, утверджує чуттєву стихію, абсолютизує серце.

1) Класицизм. 2) Рококо. 3) Сентименталізм. 4) Бароко.

22. До якого художнього стилю належить мистецтво Ватто.

1) Рококо. 2) Бароко. 3) Романтизм. 4) Символізм.

23. Автор картини «Анатомія доктора Тульпа».

1) Веласкес. 2) Рембрандт. 3) Буше. 4) Фрагонар.

24. Хто протягом сорока років був придворним художником іспанського короля Філіпа IV?

1) Веласкес. 2) Ель Греко. 3) Рібера. 4) Сурбаран.

25. Яка картина Веласкеса викликала вигук «Troppo vero»?

1) «Здача Бреди». 2) «Портрет папи Інокентія Х». 3) «Менини». 4) «Даная».

26. Життя і смерть поєднали навіки разом Гете і ...

1) Гейне. 2) Шеллінга. 3) Шиллера. 4) Вагнера.

27. Хто з композиторів не належав до гуртка віденських класиків?

1) Гайдн. 2) Бах. 3) Моцарт. 4) Бетховен.

28. Яке століття супроводжують характеристики: «машинний вік», «епоха сталі», «епоха залізниці», «епоха пари»?

1) XVII. 2) XVIII. 3) XIX. 4) XX.

29. Кому була присвоєна перша Нобелівська премія?

1) Кюрі. 2) Ейнштейн. 3) Нобель. 4) Рентген.

30. Автор слів: «Зоряне небо наді мною і моральний закон у мені».

1) Кант. 2) Гегель. 3) Маркс. 4) Конт.

31. Проголосив «смерть Бога» і відмову від цінностей християнської культури.

1) Маркс. 2) Фрейд. 3) Ніцше. 4) Дарвін.

32. Який художній напрям послуговується гаслом: «Надзвичайний герой у надзвичайних обставинах»?

1) Реалізм. 2) Натуралізм. 3) Романтизм. 4) Імпресіонізм.

33. Хто з представників романтизму піднімав проблему емансипації жінки?

1) Гофман. 2) Купер. 3) Шлегель. 4) Жорж Санд.

34. Яку картину Делакруа називають «Марсельською французького живопису»?

1) «Різанина на Хіосі». 2) «Барка Данте». 3) «Смерть Марата». 4) «Свобода».

35. Якого піаніста і композитора порівнювали з новаторством Паганіні в царині скрипкового мистецтва?

1) Шопена. 2) Шуберта. 3) Шумана. 4) Вагнера.

36. Який художній напрям пов'язуємо з принципом: «Типовий герой у типових обставинах»?

1) Бароко. 2) Романтизм. 3) Реалізм. 4) Символізм.

37. Автор «Людської комедії» – епопеї з дев'яноста романів, грандіозної картини французького суспільства XIX ст.

1) Ч. Діккенс. 2) О. де Бальзак. 3) Стендаль. 4) М. Твен.

38. Композитор, творчість якого вважається вершиною реалізму, автор двадцяти шести опер, з яких тільки остання, написана у вісімдесятилітньому віці, комічна.

1) Верді. 2) Моцарт. 3) Вагнер. 4) Штраус.

39. Організатори «великої майстерні на свіжому повітрі», втікачі з «сучасного Вавилону» (Парижа).

1) Прерафаеліти. 2) Назарейці. 3) Імпресіоністи. 4) Барбизонці.

40. Представники якого художнього напрямку вважали твір мистецтва «простим аналізом шматка дійсності» і ставили завдання вивчати людину так, як природознавець вивчає природу?

1) Романтизму. 2) Натуралізму. 3) Символізму. 4) Рококо.

Завдання для підсумкового контролю знань з курсу «Історія світової культури»

Тестові завдання з курсу «Історія світової культури»

1. З яким історичним періодом пов'язують виникнення поняття культура?
2. Автор трактату про землеробство (що в перекладі звучить агрикультура), який закликав обробляти землю з особливим душевним станом.
3. Німецький філософ, історіограф XVII ст., який вживав термін культура як самостійний і надав йому ціннісного звучання: культура – те, що підносить людину, доповнює її природу.
4. Кому належать слова: «Cultura animi autem philosophia est» (Культура духу є філософія)?
5. Що являє собою аксіологічний підхід до розуміння культури?
6. Концепція заперечення світової культури як єдиного процесу.
7. Світова культура – це ...
8. Діахронний підхід до культури передбачає ...
9. Гесіод порівнював історію людства з поколіннями людей і виділяв ...
10. Історично-археологічний критерій типології культури, започаткований Титом Лукрецієм Каром у поемі «Про природу речей», за основу бере процес оволодіння природним матеріалом і передбачає такі періоди...
11. Автори формаційного підходу, який розглядає історію людства як зміну соціально-політичних систем.
12. Концепція, що розглядає історію як зміну окремих культур без загальної закономірності.
13. Хто з сучасних дослідників виділив в історії людства три періоди: культуру збирання та мисливства; аграрну культуру; науково-технічну культуру.
14. Що лежить в основі періодизації за технологічним критерієм історичної типології?
15. Вчення про історію людства і долю світу за Божим планом.
16. Автор пасіонарної концепції історії культури, яка основним рушієм історії називає етнос, народжений енергією космічного походження.
17. Предмет курсу «Історія світової культури».
18. Завдання курсу «Історія світової культури».
19. Первісна культура як культурологічне поняття.
20. Хронологічні рамки первісної культури.
21. Історично-археологічна періодизація кам'яного віку.
22. Які етапи виділяють у періодизації палеоліту?
23. Особливості первісної культурно-історичної епохи.
24. Автор еволюційної теорії походження людини.
25. Хто відводив провідну роль праці у процесі перетворення мавпи в людину?
26. Коли з'являється homo sapiens sapiens (кроманьйонець)?
27. Що засвідчило наявність явищ духовної культури у неандертальців?
28. Яка важлива соціальна інновація верхнього палеоліту призвела до виникнення шлюбу і сім'ї?
29. Археологічні культури верхнього палеоліту.
30. Сукупність дій, що мали вплинути на світ духів у формі ритуалів, заклинань, з метою зміни обставин на користь людям.
31. Віра в таємничий зв'язок між людським родом і твариною чи рослиною, які вважалися предком і покровителем роду.
32. Наділення магичною силою неживих предметів.
33. Одушевлення сил і явищ природи.
34. Що являє собою глотогенез?
35. «Мадленський апогей» печерного живопису.

36. Суть неолітичної революції.
37. Найвідоміший кромлех.
38. До якого виду мегалітів належить Стоунхендж?
39. Хронологічні рамки культури Стародавнього Сходу.
40. Що таке орієнтологія?
41. Найвідоміший український сходознавець.
42. Орієнтологічна концепція, що вказує на істотні відмінності (світоглядні, екологічні, політичні, морально-етичні) між Сходом і Заходом.
43. Яка суспільно-економічна формація, згідно з концепцією Маркса і Енгельса, відповідає історії Стародавнього Сходу?
44. Які критерії історичної типології старосхідних культур виділяють дослідники?
45. Особливість історії старосхідної культури, яка полягає у незмінності, стійкості, стабільності, відсутності динамізму.
46. Особливості історії старосхідної культури.
47. Суть східного типу мислення.
48. Виділити старосхідні культури.
49. Яке поняття вказує на географічний детермінізм старосхідної культури?
50. Виділити здобутки старосхідної культури.
51. Єгипетські джерела історії культури Стародавнього Єгипту.
52. Хто дешифрував Розеттський напис?
53. Коли був остаточно дешифрований Розеттський напис і народилася єгиптологія?
54. Який внесок Марієта в єгиптологію?
55. Хто відкрив гробницю Тутанхамона?
56. Хронологічні рамки культури Стародавнього Єгипту.
57. Періоди історії культури Стародавнього Єгипту.
58. Які риси культури Стародавнього Єгипту викликала географічна ізоляваність та розливи Нілу?
59. Як єгиптяни називали свою країну?
60. З піраміди якого єгипетського фараона розпочалося їх будівництво?
61. Піраміди найвеличнішого гізейського комплексу.
62. Фараон-жінка.
63. Фараон, який проголосив єдиним божеством Єгипту Атона – бога сонячного диску.
64. Як єгиптяни називали душі-двійники?
65. Якими ідеями збагатили світові релігії культура Стародавнього Єгипту?
66. Пам'ятка ієрогліфічного письма, викарбувана на стінах восьми пірамід у Саккарі.
67. Досягнення давньоєгипетської астрономії.
68. Які риси вирізняють мистецтво амарнської доби – час правління Ехнатона?
69. Хто вважається автором скульптурного портрету цариці Нефертіті?
70. 1857 рік вважається датою народження ассириології. Що послужило цьому причиною?
71. Хто розкопував древній Вавилон?
72. Хронологічні рамки культури Месопотамії.
73. Правителі Месопотамії.
74. Ур, Урук, Кіш, Лагаш, Ніппур, Ашшур – це ...
75. Виділити богів Межиріччя.
76. Найдавніші у світі бібліотеки виникли за часів правління ...
77. Досягнення месопотамської астрономії.
78. У якій пам'ятці месопотамської культури міститься легенда про всесвітній потоп?
79. Оригінальний архітектурний стиль Межиріччя, масивна східчаста споруда.
80. З якою спорудою пов'язують біблійну Вавилонську вежу?
81. Матеріал для клинописного письма.
82. Як перекладається назва міста Вавилон?
83. Брама Вавилону, вкрита синьою фарбою кахлів з білими і жовтими биками і драконами.
84. Образотворчий канон Межиріччя.

85. Скульптурний твір Месопотамії, виготовлений з білого алебастру, з використанням для очей нефриту, для волосся дорогих порід дерева.
86. Пам'ятка права, записана клинописом на двометровому базальтовому стовпі.
87. Об'єкти вивчення біблійної археології.
88. Наука, що вивчає історичну достовірність окремих епізодів з Біблії.
89. Сенсаційне відкриття у 1947 р. рукописів Мертвого моря – цінного джерела бібліології.
90. Назвати фінікійські міста.
91. Фінікійці створили високу культуру ...
92. Фінікійську деревину використовували для ...
93. Які колонії заснували фінікійці?
94. Хто винайшов алфавітне письмо?
95. Як називали Фінікію?
96. Назвати царів Ізраїлю.
97. На які держави розпадається єдине давньоєврейське царство?
98. Які царі завойовували Ізраїль та Іудею?
99. Як називається процес розсіювання євреїв чи іншого народу по світу?
100. Який єдиний бог виділився в іудаїзмі?
101. Назвати книги Старого Завіту.
102. Єрусалим – колыска...
103. Вказати культурні пам'ятки Єрусалиму.
104. Важливе джерело історії та культури стародавнього Ірану – напис, присвячений перемозі Дарія I над заколотом Гаумати.
105. Хронологічні рамки історії культури Стародавнього Ірану.
106. Зміст поняття «суккалмах».
107. Верховне божество Еламу, володар неба.
108. Ремесла, якими досконало володіли жителі Стародавнього Ірану.
109. Столиця Мідії.
110. Реформи, здійснені Дарієм I.
111. Яку із столиць Ахамедінської Персії спалив Александр Македонський?
112. Основний постулат зороастризму, якому нема аналогів в інших релігіях.
113. Поховальний обряд зороастрійців.
114. Священна книга зороастризму.
115. Особливості імперського ахаменідського стилю.
116. Ападана – це ...
117. Хронологічні рамки культури Стародавньої Індії.
118. Який критерій лежить в основі історичної типології давньоіндійської культури?
119. Представники яких рас складають індійський народ?
120. Назвати центри протоіндійської цивілізації.
121. Мова індоаріїв.
122. Виділити давньоіндійські династії.
123. Проставити ієрархічну послідовність соціальних станів індійського суспільства.
124. Що таке упанаяна?
125. Теорія переродження, яка передбачає переселення душі після смерті в іншу істоту.
126. Засновник джайнізму.
127. Давньоіндійська ідея ненашкодження живим істотам.
128. Засновник буддизму.
129. Коли виникає буддизм?
130. Виділити чотири благородні істини буддизму.
131. Виділити поняття, властиві індуїзму.
132. Коментарі до Вед.
133. Давньоіндійські епічні поеми.
134. Винаходи і досягнення давньоіндійської культури.
135. Давньоіндійські архітектурні споруди.

136. Оригінальний жанр давньоіндійського мистецтва, що синтезував поезію, музику, хореографію.
137. Хронологічні рамки культури Стародавнього Китаю.
138. Критерій періодизації історії культури Стародавнього Китаю.
139. Виділити періоди історії культури Стародавнього Китаю.
140. Чим ознаменувалося правління Цінь Шихуанді.
141. Час виникнення конфуціанства.
142. Кого називали «Батьком китайських церемоній», «Вчителем десяти тисяч поколінь»?
143. Основні ідеї конфуціанства.
144. Засновник даосизму.
145. Основні положення даосизму.
146. Назвати китайські винаходи.
147. Китайська буддійська культова споруда.
148. Літературні пам'ятки Стародавнього Китаю.
149. Яку унікальну пам'ятку мистецтва часів правління Цінь Шихуанді було виявлено у 1974 р.?
150. Особливості культури давніх цивілізацій Америки.
151. Вказати осередки найдавніших культур Америки.
152. Пам'ятки культури Теотіуакана.
153. Атрибути ольмекської культури.
154. Що являє собою тлачтлі?
155. Культ пернатого змія в культурі Давньої Америки.
156. Книга, у якій викладена міфологія майя.
157. Назвати цивілізації в Андській області.
158. Культура відома гігантськими загадковими малюнками, які можна побачити з висоти пташиного польоту.
159. Що являє собою Кориканча?
160. Інська фортеця в горах.
161. У чому виявився інтерактивний характер Античної культури?
162. Виділити особливості Античної культури.
163. Що являє собою античний поліс?
164. Зміст поняття «пайдейя».
165. Особливості грецької культури.
166. Зміст поняття «антропоморфізм».
167. Зміст поняття «агон».
168. Хронологічні рамки культури Крито-Мікенської періоду.
169. Хронологічні рамки Героїчного (Гомерівського) періоду.
170. Хронологічні рамки Архаїчного періоду.
171. Хронологічні рамки Класичного періоду.
172. Хронологічні рамки Елліністичного періоду.
173. Хронологічні рамки Етрусського періоду.
174. Хронологічні рамки Царського періоду.
175. Хронологічні рамки періоду Римської республіки.
176. Хронологічні рамки періоду Римської імперії.
177. Хронологічні рамки історії Античної культури.
178. Автор сенсаційного відкриття – решток легендарної Трої.
179. Якій богині Паріс вручив яблуко з написом «Найвродливішій»?
180. Єдиний уцілілий чоловік, житель Трої, після завершення Троянської війни.
181. Автор епохального відкриття – палацу на Криті.
182. Як А. Еванс назвав давню культуру на Криті?
183. Особливості Кносського палацу.
184. Зміст поняття «тавромахія».
185. Виділити мікенські гробниці.

186. Герой Троянської війни, якому, на думку Г. Шлімана, належить одна з «купольних» гробниць Мікен.
187. На честь якої грецької богині відбувалися відомі Елевсинські містерії?
188. Грецький письменник, творець нових епічних жанрів: космогонічного, генеалогічного, дидактичного.
189. Поема про хід Троянської війни.
190. У якому творі Гесіод розглядає історію культури по аналогії з поколіннями людей?
191. Виділити ліричних поетів Стародавньої Греції.
192. Зміст поняття «Ксани».
193. Особлива система співвідношення несучих і несених частин споруди.
194. Виділити скульптури епохи грецької архаїки.
195. Умовна дата виникнення Олімпійських ігор.
196. Які ігри святкували на честь Зевса?
197. Які ігри святкували на честь Аполлона?
198. Головні спортивні змагання давньогрецьких Олімпійських ігор.
199. Грецькі філософи періоду архаїки.
200. Творець майєвтики – методу філософування, суть якого полягає у постановці правильних питань, відповіді на які приводять до істинного знання.
201. Засновник філософської школи – Академії.
202. Засновник філософської школи – Лікею.
203. «Батько трагедії» у Стародавній Греції.
204. Що являє собою тетралогія?
205. Виділити трагедіографів.
206. Виділити грецьких істориків.
207. Споруди Афінського акрополя.
208. Іонічний храм Афінського акрополя з колонами у вигляді фігур кор (дівчат).
209. Яку споруду (одне з чудес світу) звела Артемісія на честь свого чоловіка?
210. Яку споруду підпалив Герострат для власного прославлення?
211. Які науки Арістотель відносив до практичної філософії?
212. Автор статуї «Дискобол».
213. Автор статуї «Дорифор», яку вважали у Стародавній Греції каноном ідеальних пропорцій.
214. Автор статуї Зевса Олімпійського, одного з чудес світу.
215. Філософські системи доби Еллінізму.
216. Вчені доби Еллінізму.
217. Пам'ятки, що належать до семи чудес світу.
218. Науковий осередок в Александрії (храм усіх муз).
219. Зміст сучасного поняття «епігони».
220. Хто вважається легендарним засновником нового царства в Римі?
221. Хто за легендою був батьком Ромула і Рема?
222. Внесок етрусків у культуру Стародавнього Риму.
223. Виділити етрусських богів.
224. Історичні фігури римських царів.
225. Коли було встановлено республіканський лад у Стародавньому Римі?
226. Перша пам'ятка римського права.
227. Особливості азійського стилю красномовства.
228. Особливості історії культури епохи Середньовіччя.
229. Особливості культури західноєвропейського Середньовіччя.
230. Яка із субкультур була домінуючою в культурі західноєвропейського Середньовіччя?
231. Хто із мислителів дав високу позитивну характеристику культурі Середньовіччя?
232. Хронологічні рамки культури західноєвропейського Середньовіччя.
233. Автор високої оцінки культури Середньовіччя: «Середні віки – найзагадковіша і чаруюча епоха світової історії, повна антитез і протиріч. Це епоха великого напруження

духу, великого томління за абсолютним, невтомної роботи думки, це епоха культурна і творча, але не денної творчості, а нічної культури».

234. Дослідник народної середньовічної культури, творець концепції сміхової (карнавальної) культури.

235. Один з перших етапів в історії середньовічного європейського мислення, вчення отців церкви.

236. Коли імператор Риму Константин переніс столицю до міста Візантію?

237. Коли відбувся великий розкол у християнстві і виділилися католицька і православна церкви?

238. Автор принципово нового трактування історії, відмінного від античного, як поступального руху суспільства до досконалості.

239. Великий учитель Середньовіччя, який розробляв систему «семи вільних мистецтв».

240. Виділити науки «тривіуму».

241. Виділити науки «квадривіуму».

242. Хто вважається засновником чернецтва на Заході?

243. Державні утворення після розпаду імперії Карла Великого.

244. Хронологічні рамки «каролінгського ренесансу».

245. При дворі якого середньовічного європейського правителя діяла Академія?

246. Один з перших європейських університетів, що виник наприкінці XI ст. на основі правової школи.

247. Перший типовий європейський університет.

248. Факультети типового європейського університету.

249. Геральдика – це ...

250. Виділити рицарські ордени епохи Середньовіччя.

251. Які ордени належали до жebraкуючого чернецтва?

252. До якого чернечого ордену належали видатні богослови зрілого Середньовіччя Альберт Великий та Тома Аквінський?

253. Основні ідеї вчення Томи Аквінського.

254. Художньо-естетичний стиль епохи Середньовіччя, що втілює ідею «горизонтальності», «ставить людину на коліна».

255. Виділити споруди в романському стилі.

256. Легкість, ажурність, асиметричність, незорість, вертикалізм, деталізація. Який художньо-естетичний стиль характеризують ці риси?

257. Виділити споруди, збудовані в готичному стилі.

258. Який собор Франції називають «готичним Парфеноном»?

259. У якому соборі Європи зберігаються мощі трьох царів, що вшанували Ісуса Христа при народженні?

260. Зміст поняття «куртуазність».

261. Вказати рамки Візантійського тисячоліття.

262. Яка культура становила основу Візантійської культури?

263. Виділити представників візантійської культури.

264. Хто захопив Константинополь і повалив Візантійську імперію?

265. Перша вища школа в Європі, відкрита в IX ст. у Візантії?

266. Коли було зведено храм св. Софії у Візантії?

267. Яку середньовічну культуру називають наставницею слов'янського світу?

268. Виділити особливості Ренесансу як культурно-історичної епохи.

269. Виділити особливості історії культури Північного Відродження.

270. Система ідей і поглядів на людину як на вищу цінність; утвердження поваги до гідності і розуму людини, визнання її права на щастя, самореалізацію.

271. Хронологічні рамки італійського Проторенесансу.

272. Хронологічні рамки Раннього італійського Ренесансу.

273. Хронологічні рамки Високого Ренесансу.

274. Хронологічні рамки Пізнього Ренесансу.

275. Хронологічні рамки італійського Ренесансу.

276. Який винахід епохи Ренесансу, названий «галактикою Гутенберга», якісно змінив усю систему комунікації?
277. Які науки доби Ренесансу виділили в систему *studia humanitatis*?
278. Хто з дослідників ввів термін «Ренесанс» для позначення періоду відродження античності, що тривав з 1250 по 1550 р.р.?
279. Хто з дослідників епохи Відродження висунув ідею про три смислотворчі зміни: «нове небо», «нову Землю», «нову людину»?
280. Епоха, що носить яскраво виражений художній характер, коли мистецтво набуває великої соціальної цінності, а статус художника досягає рівня соціокультурного ідеалу.
281. Яка характерна риса історії культури Ренесансу виражена в словах Піко делла Мірандоли про людину: «Я ставлю тебе в центрі світу, щоб звідти тобі було зручно оглядати все, що є у світі. Я не зробив тебе ні небесною, ні земною, ні смертною, ні безсмертною, щоб ти сама, вільна і славна, майстер, творила себе в образі, якому надаєш перевагу»?
282. У якому з італійських міст у 1293 р. була прийнята конституція «Встановлення справедливості»?
283. Некоронований правитель Флоренції з роду Медічі, який за роздачу хліба в голодний рік дістав почесне звання «батько вітчизни», був покровителем науки і мистецтва, засновником бібліотеки і Платонівської Академії.
284. Архітектурний шедевр Джотто, барельєфи якого прославляють працю селян, ремісників, митців, вчених.
285. Виділити твори Данте Аліґ'єрі.
286. Твір, який започаткував історію жанру європейської реалістичної новели.
287. Найвідоміші фрескові розписи Джотто.
288. Виділити скульптурні твори Донателло.
289. Автор першої оголеної статуї доби Ренесансу.
290. Характерна риса історії культури італійського Проторенесансу.
291. Чому Давид був улюбленим образом митців Ренесансу?
292. Чому мадонна була улюбленим образом митців Ренесансу?
293. Який тип споруди відродив великий зодчий Брунеллескі?
294. Архітектурний шедевр Брунеллескі.
295. Великий флорентійський архітектор, філософ, теоретик мистецтва, автор праць «Десять книг про зодчество», «Про живопис», «Про статую».
296. Кого М. Бердяєв називав найпрекраснішим, найбільш хвилюючим, поетичним художником Раннього Відродження і найбільш хворобливим?
297. Творчість якого художника Раннього Ренесансу пронизують такі риси: ліризм, романтичність, «готицизм», фантазія?
298. Виділити картини Ботічеллі.
299. Коли була заснована флорентійська Платонівська Академія?
300. Автор трактату «Про гідність людини».
301. Архітектор Високого Ренесансу, автор храму Темп'єтто, побудованого на місці, де за легендою розіп'яли апостола Петра.
302. Над якою кінною статуєю працював Леонардо да Вінчі у перший міланський період своєї творчості?
303. Де була виконана фреска Леонардо да Вінчі «Таємна вечеря»?
304. Найвеличніший твір монументального живопису Леонардо да Вінчі.
305. Яка картина Леонардо да Вінчі вважається портретом Лізи Герардіні?
306. Кого з титанів Високого Ренесансу біографи і дослідники наділили такою характеристикою: невисокий, некрасивий, незграбний, відлюдькуватий, зосереджений, скрупульозний, втілення трагізму, сили, могутності?
307. Центральна скульптурна фігура гробниці Юлія II, виконана Мікеланджело.
308. У якому монументальному шедеврї Мікеланджело втілилася ідея трагічного безсилля людини перед швидкоплинним часом?
309. Коли відбулося відкриття статуї «Давид» Мікеланджело, що перетворилося у народне свято флорентійців?

310. Хто з титанів Ренесансу на вимогу папи римського прикрити наготу зображених фігур відповів: «Нехай папа світ приведе в порядок, а картині надати пристойності можна за кілька хвилин»?
311. Які алегорії прикрашають саркофаг Лоренцо Пишного у Капелі Медічі?
312. Вершина архітектурного генія Мікеланджело.
313. Вершина монументального живопису Мікеланджело.
314. Хто з титанів Ренесансу своєю творчістю втілював ідею про нерозривний зв'язок мистецтва і науки, які вважав двома сторонами загального процесу пізнання природи?
315. Виділити науку, якою не займався Леонардо да Вінчі.
316. Виділити картини Рафаеля.
317. Алегорії яких основних сфер духовної діяльності людини зображені на фресках станци делла Сеньятура Рафаеля?
318. Особливості венеціанського живописання доби Ренесансу.
319. Виділити картини Джорджоне.
320. Митець доби Відродження, що прожив майже століття, якого називають найхарактернішим венеціанським художником, неперевершеним колористом, «алхіміком фарб».
321. Виділити представників маньєризму.
322. Які філософські ідеї відстоював Дж. Бруно?
323. Якого мислителя доби Ренесансу вважають генієм політичної філософії і засновником політичних наук?
324. Визначний нідерландський представник філософії Північного Відродження, названий «князем письменників».
325. Художник Північного Ренесансу, автор Гентського вівтаря, грандіозного багатоярусного поліптиха.
326. Яка картина Яна ван Ейка наповнена глибоким символічним сенсом: собака – символ вірності, тапочки – затишку, апельсин – радостей земних, випукле дзеркало – всевидячого ока, яблуко – гріхопадіння?
327. Творчість якого художника, наповнена фантазією, ірраціональністю, символізмом, вважається предтечею сюрреалізму?
328. Виділити картини Пітера Брейгеля Старшого Мужичького.
329. Гравер, живописець, архітектор, математик, теоретик мистецтва доби Ренесансу, родом з Нюрнберга.
330. Творець порівняльної антропометрії, автор трактату «Чотири книги про пропорції».
331. Який твір А. Дюрера присвячений розкриттю людських характерів, темпераментів?
332. Художник Північного Відродження, прихильник Реформації, автор портретів Мартіна Лютера.
333. Представники французької літератури доби Ренесансу.
334. Автор утопічного твору про подорож Рафаїла Гітлодея.
335. Виділити особливості новочасної культурно-історичної епохи.
336. Хронологічні рамки новочасної культурно-історичної епохи.
337. Процес переходу від мануфактури до машинного виробництва.
338. Де відбулася перша буржуазна революція?
339. Кому належить гасло новочасної епохи: «Cogito ergo sum»?
340. Уявлення про будову Сонячної системи, згідно з яким Сонце перебуває у центрі, а навколо нього обертаються планети.
341. Хто вперше сформулював геліоцентричну систему?
342. Автор праці «Про обертання небесних сфер».
343. Кому належить міркування, згідно з яким планети рухаються по еліптичних орбітах, в одному з фокусів яких міститься Сонце?
344. Прихильник геліоцентризму, конструктор телескопу, відкривач супутників Юпітера, гір на Місяці, плям на Сонці, фаз Венери; засновник динаміки.
345. Автор праці «Нова Атлантида», твору технократичного спрямування, що увібрав дух часу наукової революції.

346. Коли наука перестала бути заняттям кабінетних вчених-одинаків, виникли нові форми організації дослідницької роботи – наукові товариства та академії?
347. Художньо-естетичний напрям доби Нового часу, у якому світ розглядався як складний, багатогранний, мінливий, суперечливий; великого значення надавалося дисгармонії, фантазії, гротеску.
348. Який художньо-естетичний напрям являв собою симбіоз церковної (католицької) та світської естетики, поєднував біблійну тематику з пишністю, багатством декору?
349. Який художньо-естетичний стиль XVII століття Д. Чижевський характеризував такими словами: «Замість антропоцентризму зустрічаємо поворот до теоцентризму, замість світського характеру Ренесансу бачимо релігійне забарвлення культури»?
350. Бароковий митець, автор грандіозної колонади собору св. Перта в Римі, яка утворює незамкнутий куг, «схожий на розкриті обійми».
351. Бароковий художник, автор картини «Похорон графа Оргаса».
352. Фламандський художник, типовий представник бароко.
353. Філософським підґрунтям якого художньо-естетичного напрямку XVII століття можна вважати слова Декарта: «Мистецтво має бути підпорядковане суворій регламентації з боку розуму. Композиція мусить відрізнитися ясністю і чіткістю. Головне завдання художника – переконувати силою і логікою думки»?
354. Творець класицистичної теорії, автор трактату «Поетичне мистецтво».
355. Виділити принципи класицизму.
356. Впорядкувати жанрову ієрархію класицизму.
357. Класицистичний драматург, автор комедії «Тартюф».
358. Який художньо-естетичний напрям спирався на таку тезу: зразком для мистецтва є античність; порядок, міра, раціональність і краса античного мистецтва перевершує природу і може слугувати взірцем?
359. Художник, представник класицизму, якого називали «французьким Рафаелем».
360. Найвеличніший шедевр архітектури класицизму.
361. Іспанський художник, автор картини «Портрет папи Інокентія X».
362. Виділити твори Рембрандта.
363. Період в історії культури, що відзначається великою концентрацією ідей, народжених і реалізованих у гранично стислий період; характеризується плюралізмом релігійним, політичним, художнім; вірою в перемогу істини, добра, справедливості.
364. Виділити основні ідеї Просвітництва.
365. Хронологічні рамки доби Просвітництва.
366. Уявлення про те, що дані від природи життя, свобода, власність потребують постійного захисту, і люди віддають частину своїх прав державі з метою, щоб вона про них подбала.
367. Уявлення, згідно з яким Бог, створивши Всесвіт і обдарувавши матерію здатністю до саморозвитку за встановленими для неї законами, не втручається в долю світу, залишивши природу її власному розвитку.
368. Хто з просвітників оголосив прагнення до самозбереження і самоствердження за рахунок інших природним станом для людини, а стосунки між індивідами «*bellum omnium contra omnes*» («війною всіх проти всіх»)?
369. Французький природознавець доби Просвітництва, автор монументальної «Природничої історії», в якій зображено шлях, пройдений планетою від її виникнення до появи людини.
370. Французький просвітник, автор праці «Людина-машина», в якій людина розглядається як саморегульований годинниковий механізм.
371. Фундаментальна праця, що охоплює всі сфери соціальної дійсності Франції, над якою працювали кращі просвітники – Дідро, Д'Аламбер, Монтеск'є, Вольтер, Руссо, Кондорсе, Бюффон.
372. Хто з просвітників головним джерелом соціального зла вважав нерівність: майнову, між пануючими і підданими та перетворення законної влади у деспотизм?
373. Автор американської «Декларації незалежності».
374. Американський політик і філософ, який сформулював принципи буржуазної моралі, зокрема: «час – гроші», «ощадність і праця до багатства ведуть».

375. Який художньо-естетичний напрям XVIII ст. являв собою опозицію просвітницьким ідеям, втілюючи ідеал Франції «галантного віку»?
376. Художньо-естетичний напрям XVIII ст., для якого характерні естетизм, гедонізм, камерність, інтимність, витонченість, пишність, театральність.
377. Виділити представників малярського рококо.
378. Художньо-естетичний напрям доби Просвітництва, що характеризується такими рисами: орієнтація на античність, раціоналізм, гармонійність, перевага загального над особистим, дидактизм.
379. Представник течії революційного класицизму.
380. Художній стиль, що склався в період імперії Наполеона у Франції, характерний монументальністю, мілітарною атрибутикою.
381. Художньо-естетичний стиль доби Просвітництва, що характеризується такими рисами: наслідування природи, достовірність, правдивість, типізація, соціальний аналіз та критика.
382. Представники літературного реалізму XVIII ст.
383. Художньо-естетичний напрям доби Просвітництва, що утверджував культ серця, почуттів.
384. Виділити представників сентименталізму.
385. Над яким твором Гетте працював понад 60 років, і він став підсумком його життя і творчості?
386. Який твір належить перу Фрідріха Шиллера?
386. Хто з визначних композиторів гуртка віденських класиків написав варіації на тему української народної пісні «Їхав козак за Дунай»?
387. Виділити опери Моцарта.
388. Хто не належав до гуртка віденських класиків?
389. Автор євангельських легенд («Страсті за Іоанном», «Страсті за Матвеем») – величних трагедій для трьох хорів і двох органів.
390. Який період історії культури Х. Ортега-і-Гассет називав часом «осягнення повноти», коли європейська цивілізація досягла зрілості і завершеності?
391. Як називають суспільство, у якому, за словами Й. Хейзінги, праця та виробництво стають ідеалом і разом з освітою, демократією та наукою перетворюються в домінуючу культурного процесу?
392. Автор концепції, згідно з якою індустріальна цивілізація спирається на шість принципів: стандартизацію, спеціалізацію, синхронізацію, концентрацію, максимізацію, централізацію.
393. Політична концепція, яка проголошує принцип рівності можливостей самоцінного індивіда, розподіл влади, рівність у правах і свободах, захист приватної власності.
394. Винахідник паровоза, головний інженер компанії з будівництва першої залізниці загального користування.
395. Винахідник пароплава і підводного човна.
396. Американський винахідник системи електричного освітлення на основі ламп; фонографу.
397. Шотландський винахідник телеграфу і телефону.
398. Лауреат першої Нобелівської премії.
399. Виділити епохальні наукові відкриття XIX ст.
400. Життя і творчість якого філософа підпорядковувалися тезі: «Зоряне небо наді мною і моральний закон у мені»?
401. Автор концепції, згідно з якою історія – це розвиток духа в часі, і вона проходить три основні етапи: східний світ, греко-римський світ та германський світ.
402. Утопічні теорії XIX ст.
403. Автор категоричного імперативу.
404. Філософ XIX ст., який проголосив культ сильної людини, що стоїть за межею добра і зла.
405. Художньо-естетичний напрям XIX ст., що виник на основі розчарування в ідеалах Просвітництва, шукав опору в Середньовіччі – добі духовності, релігійності, ірраціональності.

406. Художньо-естетичний стиль XIX ст., основними ідеями якого є ідеалізація минулого, трагічне, песимістичне світосприйняття, прагнення радикально змінити світ, принцип: «надзвичайний герой у надзвичайних обставинах».
407. Сутність якого художньо-естетичного напрямку розкривають слова В. Гюго: «Твір нецікавий, якщо він, наче дзеркало, відображає сіру нудьгу життя. Він має бути дзеркалом, яке концентрує, перетворює мигтіння на світло, а світло – на полум'я»?
408. Виділити представників літературного романтизму.
409. Виділити представників малярського романтизму.
410. Яку картину Делакруа називають «Марсельською французького живопису»?
411. Іспанський художник, представник романтизму, автор всевітньо відомих «мах».
412. Представники музичного романтизму.
413. Художньо-естетичний напрям XIX ст., що ставив завдання правильного, об'єктивного відображення дійсності, змалювання правди життя, показував людину як суспільну істоту, дії якої зумовлені конкретними обставинами.
414. Який художньо-естетичний напрям XIX ст. використовував принцип: «Типові характери в типових обставинах»?
415. Який художньо-естетичний напрям XIX ст. характеризує теза: «Тверезе аналітичне мистецтво «втрачених ілюзій», що усвідомило перехід «Божественної комедії» світу в «людську комедію»?
416. Виділити представників літературного реалізму XIX ст.
417. Англійський письменник, автор творів «Пригоди Олівера Твіста», «Девід Коперфілд», «Різдвяні повісті».
418. Автор «Людської комедії» – 97-томного циклу романів, де змальована широка панорама життя Франції XIX ст.
419. Французький письменник-реаліст XIX ст., який певний час проживав у мастку своєї дружини на Житомирщині, залишив подорожні нотатки про Україну.
420. Представники малярського реалізму XIX ст.
421. Відзначити опери Джузеппе Верді.
422. Автор опери «Кармен».
423. Художньо-естетичний напрям, який використовував уявлення позитивізму про повне визначення долі, духовного світу людини соціальним середовищем, спадковістю, фізіологією.
424. Теоретик натуралізму, який стверджував, що художній твір – це простий аналіз шматка дійсності, змальовує її такою, як вона є.
425. Представники якого художньо-естетичного напрямку XIX ст. намагалися передати світ у русі, мінливості, відтворити свої миттєві враження?
426. Представники якого художньо-естетичного напрямку XIX ст. внесли у мистецтво пленер; безпосереднє сприйняття світу, відчуття сонячного світла, багатство барв природи, вібрації світла і повітря?
427. Виділити представників імпресіонізму.
428. Історія імпресіонізму охоплює вісім виставок, що тривали з ...
429. Виділити представників живописного пуантилізму.
430. Представник постімпресіонізму, автор картини «Портрет доктора Гаше».
431. Представник постімпресіонізму, автор картини «Звідки ми? Хто ми? Куди йдемо?».
432. Художня течія останньої третини XIX ст., наповнена ідеями таємничості світу, містичності, конфлікту між реальним та ідеальним. Її представники у творчості спиралися на інтуїтивне, безсвідоме, ірраціональне; мистецтво тлумачили як магічну духовну силу перетворення життя і порятунку світу.
433. До якого мистецького напрямку належали Бодлер, Рембо, Верлен, Малларме?
434. Художник-символіст, автор розписів Кирилівської церкви, Володимирського собору, реставрації Софійського собору у Києві.
435. Виділити особливості новітньої культурно-історичної епохи.

436. Яке явище культурного життя ХХ століття характеризують такі риси: доступність, розважальність, поширеність, орієнтація на «усереднений» рівень, апеляція до нижчих відчуттів, інстинктів?
437. Автор праці «Бунт мас», присвяченої проблемі кризи європейської культури.
438. Уявлення про наукове знання як про найвищу культурну цінність, абсолютний еталон; віра в те, що наука здатна вирішити всі проблеми людства.
439. Один із засновників Римського клубу, творець концепції культурної еволюції особистості, заснованої на почутті глобальності, справедливості і нетерпимості до насилля.
440. Сукупність знань і уявлень про майбутнє Землі і людства.
441. Виділити характерні риси естетичної концепції модернізму.
442. Течія модернізму, що виникла на початку ХХ ст. у Німеччині. Основні ідеї: вираження страху перед чужим для людини світом, розчарування, покинутість людини в індустріальному, урбаністичному, раціональному світі.
443. До якої течії модернізму належала група «Міст»?
444. Течія модернізму, що виникла на початку ХХ ст. у Франції і передбачала «дике» утвердження живопису «без правил». Основні ідеї: емоційний, декоративний живопис, відмова від об'ємності, принцип деформації, мальовничість.
445. Початок якій течії модернізму поклала картина Пікассо «Авіньйонські дівчата»?
446. Течія модернізму, для якої характерні геометричне спрощення людини і світу, прагнення до універсальної мови, яка передає не вигляд предмету, а його конструкцію, архітектоніку, структуру.
447. Творець урбаністичної теорії будівництва, репрезентант архітектурного функціоналізму.
448. Архітектор собору Ла Саграда Фаміліа у Барселоні (1883-1926 р.р.).
449. Американський промисловець, засновник фонду підтримки сучасного мистецтва та музею, названого його іменем.
450. Архітектор Сіднейського оперного театру.
451. Течія модернізму, спрямована у майбутнє, що утверджувала агресивно-войовничі ідеї, ідеалізувала урбанізацію, індустрію, матеріальні цінності.
452. Представники якої течії модернізму виступили з тезами: «Війна – єдина гігієна людства», «Гоночний автомобіль прекрасніший за Самофракійську перемогу», закликали руйнувати музеї та бібліотеки?
453. Виділити представників абстракціонізму.
454. Представник геометричного (логічного, інтелектуального) абстракціонізму, учасник групи «Стиль».
455. Художник-абстракціоніст, автор слів: «Екстаз необ'єктивної свободи штовхнув мене до «пустелі», де нема іншої реальності, крім чуттєвого сприйняття... Я зобразив не «порожній квадрат», а сприйняття необ'єктивності».
456. Художник-абстракціоніст, автор праці «Про духовність у мистецтві».
457. Течія модернізму, що виникла у Швейцарії як реакція на I світову війну. Один із її учасників стверджував: «Війна зруйнувала гуманістичну цивілізацію. Це свідчення її неспроможності. Слід зліквідувати цю цивілізацію, підриваючи її основи – думку і мову».
458. Течія модернізму, маніфест якої проголошував, що мистецтво – це чистий психологічний автоматизм, за допомогою якого художник намагається виразити функціонування думки, потік думок поза контролем свідомості, тиском моральних і естетичних переконань.
459. Автор картини «Герніка», присвяченої трагедії іспанського міста.
460. Автор картин «Спокуса Св. Антонія», «Сон, викликаний польотом бджоли довкола граната, за секунду до пробудження», «Часткова галюцинація: шість портретів Леніна на фортепіано».

Екзаменаційні питання з курсу «Історія світової культури»

1. Поняття культури як ціннісного феномену.
2. Поняття світової культури.

3. Проблема динаміки культури: культурна самотність та взаємодія.
4. Історична типологія культури та проблема її критеріїв.
5. Проблема періодизації культури.
6. Історична типологія культури: «міфологічний підхід».
7. Історична типологія культури: археологічний підхід.
8. Історична типологія культури: формаційний підхід.
9. Історична типологія культури: цивілізаційний підхід.
10. Історична типологія культури: есхатологічний підхід.
11. Історична типологія культури: технологічний підхід.
12. Історична типологія культури: мистецький підхід.
13. Поняття культурно-історичної епохи.
14. Предмет і завдання курсу «Історія світової культури».
15. Історико-археологічна періодизація Первісної культури.
16. Особливості Первісної культурно-історичної епохи.
17. Проблема антропосоціогенезу.
18. Здобутки Первісної культури: палеоліт, мезоліт, неоліт.
19. Духовна культура Первісної епохи: релігійні вірування та мистецтво.
20. Стародавній Схід як культурологічне поняття.
21. Концепції історії культури Стародавнього Сходу. Періодизація старосхідних культур.
22. Особливості Стародавнього Сходу як культурно-історичної епохи.
23. Джерельна база єгиптології. Основні віхи історії Стародавнього Єгипту.
24. Періодизація та особливості культури Стародавнього Єгипту.
25. Давньоєгипетська релігія та міфологія.
26. Наукові знання, розвиток техніки та архітектурне будівництво Стародавнього Єгипту.
27. Писемність, література та образотворче мистецтво у Стародавньому Єгипті.
28. Джерельна база вивчення культури Межиріччя. Короткі відомості з історії Шумеру, Аккаду, Вавилону та Ассирії.
29. Періодизація та характерні риси історії культури Месопотамії.
30. Релігійно-міфологічні уявлення жителів Месопотамії.
31. Писемність, наукові знання, освіта та література Межиріччя.
32. Архітектура та образотворче мистецтво Межиріччя.
33. Джерельна база, історія та особливості культури Східного Середземномор'я.
34. Культурні здобутки стародавньої Фінікії.
35. Староєврейська культура та її всесвітньо-історичне значення.
36. Старий завіт – священна книга іудеїв. Бібліологія.
37. Джерела та основні віхи історії Стародавнього Ірану.
38. Характерні риси культурного розвитку стародавнього Еламу, Мідії, Персії.
39. Релігійно-міфологічні уявлення давніх іранців. Зороастризм.
40. Давньоіранське мистецтво.
41. Періодизація та характерні риси староіндійської культури. Основні віхи історії.
42. Соціальний устрій індійського населення та його вплив на розвиток культури.
43. Релігійні вірування Стародавньої Індії.
44. Писемність, освіта та наукові знання у Стародавній Індії.
45. Давньоіндійське мистецтво.
46. Періодизація давньокитайської культури. Найдавніші китайські держави.
47. Типові риси давньокитайської культури та ментальність населення.
48. Суспільно-політичні та релігійні вчення у Стародавньому Китаї.
49. Писемність, література та наукові знання Стародавнього Китаю.
50. Архітектура та образотворче мистецтво Давнього Китаю.
51. Періодизація та особливості давніх культур Америки.
52. Найдавніші культурні феномени Мезоамерики.
53. Історія культури ацтеків та майя.
54. Історія культури інків.
55. Античність як культурологічне поняття.

56. Типові риси Античної культури.
57. Періодизація давньогрецької та давньоримської культур.
58. Актуальність та всесвітньо-історичне значення Античної культури.
59. Особливості культури Стародавньої Греції.
60. Егейський (крито-мікенський) період давньогрецької культури.
61. Героїчний (гомерівський) період давньогрецької культури.
62. Архаїчний період давньогрецької культури.
63. Класичний період давньогрецької культури.
64. Елліністичний період давньогрецької культури.
65. Сім чудес світу.
66. Особливості культури Стародавнього Риму.
67. Етрусський період давньоримської культури.
68. Царський період давньоримської культури.
69. Культура періоду Римської республіки.
70. Культура періоду Римської імперії.
71. Виникнення християнства за часів Римської імперії.
72. Середньовіччя як культурологічне поняття.
73. Особливості середньовічної культурно-історичної епохи.
74. Типові риси культури західноєвропейського Середньовіччя.
75. Характерні риси середньовічної культури Візантії, арабського Сходу, Індії, Китаю, Японії.
76. Періодизація культури західноєвропейського Середньовіччя.
77. Здобутки культури раннього західноєвропейського Середньовіччя.
78. Культура зрілого західноєвропейського Середньовіччя.
79. Художньо-естетичні стилі західноєвропейського Середньовіччя.
80. Феномен рицарської куртуазної культури.
81. Особливості та періодизація візантійської культури.
82. Здобутки раннього періоду візантійської культури.
83. Центральний період візантійської культури.
84. Історичне значення візантійської культури та її вплив на традиції Київської Русі.
85. Арабський Схід як культурологічне поняття. Основні віхи історії арабів.
86. Іслам і його вплив на культуру арабського Сходу.
87. Розвиток наукових знань в культурі арабського Сходу.
88. Мистецтво арабо-мусульманського світу.
89. Середньовічна культура Індії.
90. Культура середньовічного Китаю.
91. Традиційна культура Японії.
92. Ренесанс як культурологічне поняття.
93. Періодизація культури епохи Відродження. Основні віхи історії Європи XIII-XVI ст.
94. Характерні риси історії культури італійського Відродження.
95. Особливості Північного Відродження.
96. Особливості Проторенесансу.
97. Антропоцентризм Раннього Відродження.
98. Титанізм Високого Ренесансу. Творчість Леонардо да Вінчі.
99. Титанізм Високого Ренесансу. Творчість Рафаеля Санті.
100. Титанізм Високого Ренесансу. Творчість Мікеланджело.
101. Пізне Відродження.
102. Порівняльна характеристика особливостей Південного і Північного Відродження.
103. Особливості Ренесансу у Нідерландах.
104. Особливості Німецького Відродження.
105. Особливості Відродження у Франції.
106. Особливості Ренесансу в Англії.
107. Реформація як культурологічне поняття. Історичні передумови та ідейні витоки Реформації.

108. Реформація і її вплив на культуру народів Європи.
109. Наслідки Реформації та її культурно-історичне значення.
110. Контрреформація і її наслідки для культурного розвитку.
111. Поняття «культура Нового часу». Основні віхи історії Європи XVII-XVIII ст.
112. Характерні риси новочасної культури.
113. Філософсько-світоглядна революція XVII ст.
114. Наукова революція XVI-XVII ст.
115. Новий час як епоха мистецького плюралізму.
116. Типові риси естетики бароко.
117. Бароко в літературі, архітектурі, живописі.
118. Характерні риси та принципи класицизму.
119. Класицизм у драматургії, архітектурі, живописі.
120. Реалізм у мистецтві XVII століття.
121. «Просвітництво» як культурологічне поняття. Головні засади культури Просвітництва.
122. Особливості англійського Просвітництва.
123. Французьке Просвітництво. Енциклопедизм.
124. Особливості німецького Просвітництва.
125. Художньо-естетичні напрями доби Просвітництва: класицизм, ампір, реалізм, сентименталізм.
126. Рококо як художньо-естетичний напрям.
127. Музична культура VIII століття.
128. Основні віхи історії та характерні риси культури XIX ст.
129. Суспільно-політичні чинники культури Європи та Америки XIX ст.
130. Роль науки та техніки в культурі XIX ст.
131. Епохальні відкриття в науці і техніці XIX ст.
132. Поняття індустріальної цивілізації.
133. Розвиток філософії у XIX ст.
134. Особливості мистецького життя XIX ст.
135. Романтизм як художньо-естетичний напрям.
136. Реалізм як художньо-естетичний напрям XIX ст.
137. Натуралізм як художньо-естетичний напрям.
138. Імпресіонізм як художньо-естетичний напрям.
139. Постімпресіонізм як художньо-естетичний напрям.
140. Символізм як художньо-естетичний напрям.
141. Еклектизм у мистецтві XIX ст.
142. Основні віхи всесвітньої історії XX ст.
143. Особливості історії культури Новітньої доби.
144. Характерні риси історії культури XX ст.
145. Культурологічна думка про культуру XX ст. Футурологічні концепції.
146. Культурологічна думка про культуру XX ст. Проблема духовної кризи.
147. Проблема маскультури.
148. Особливості мистецтва XX ст. Модерністська та реалістична тенденції в культурі XX ст.
149. Течії модернізму: фовізм, кубізм.
150. Течії модернізму: футуризм, конструктивізм.
151. Абстракціонізм як течія модернізму.
152. Течії модернізму: експресіонізм, дадаїзм, сюрреалізм.
153. Реалістичні тенденції в мистецтві др. пол. XX ст.: неореалізм, магічний реалізм.
154. Реалістичні тенденції в мистецтві др. пол. XX ст.: психологічний реалізм, інтелектуальний реалізм.
155. Феномен постмодернізму.
156. Постмодернізм у мистецтві: поп-арт, фотореалізм.
157. Постмодернізм у мистецтві: сонористика, алеаторика.

158. Постмодернізм у мистецтві: хеппенінг, мистецтво саморуйнації, концептуалізм.
159. Особливості культури народів Азії у ХХ ст.: Японія, Китай, арабський Схід.
160. Сучасна культура Латинської Америки.
161. Культура сучасної Африки.
162. Історія світової культури як єдність у множинності, цілісність у багатоманітності.